

SLOVENŠČINA

Srednje splošno izobraževanje

Gimnazija

Gimnazija s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri

Dvojezična slovensko-madžarska gimnazija na narodno mešanem območju Prekmurja

Klasična gimnazija

Ekonomska gimnazija

Ekonomska gimnazija s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri

Tehniška gimnazija

Tehniška gimnazija s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri

Umetniška gimnazija

Umetniška gimnazija s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri

UČNI NAČRT Z DIDAKTIČNIMI PRIPOROČILI

IME PREDMETA: slovenščina

Izobraževalni program gimnazije, izobraževalni program gimnazije s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri, izobraževalni program dvojezične slovensko-madžarske gimnazije na narodno mešanem območju Prekmurja, izobraževalni program klasične gimnazije, izobraževalni program ekonomske gimnazije, izobraževalni program ekonomske gimnazije s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri, izobraževalni program tehniške gimnazije, izobraževalni program tehniške gimnazije s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri, izobraževalni program umetniške gimnazije - glasbena smer; modul A: glasbeni stavek, izobraževalni program umetniške gimnazije - glasbena smer; modul B: petje-instrument, izobraževalni program umetniške gimnazije - glasbena smer; modul C: jazz-zabavna glasba, izobraževalni program umetniške gimnazije - plesna smer; modul A: balet, izobraževalni program umetniške gimnazije - plesna smer; modul B: sodobni ples, izobraževalni program umetniške gimnazije - likovna smer, izobraževalni program umetniške gimnazije - smer gledališče in film, izobraževalni program umetniške gimnazije s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri - glasbena smer; modul A: glasbeni stavek, izobraževalni program umetniške gimnazije s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri - glasbena smer; modul B: petje-instrument, izobraževalni program umetniške gimnazije s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri - likovna smer:

obvezni predmet (560 ur)

maturitetni standard (560 ur)

PRIPRAVILA PREDMETNA KURIKULARNA KOMISIJA V SESTAVI:

dr. Špela Bregač, ZRSŠ, dr. Kozma Ahačič, ZRC SAZU, dr. Anja Benko, ZRSŠ, mag. Mateja Jankovič Čurič, OŠ Artiče, Vanja Jesenek, OŠ Sladki Vrh, dr. Andraž Jež, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Vanja Kavčnik Kolar, ZRSŠ, Valentina Kobal, Šolski center Nova Gorica, OE Biotehniška šola Šempeter pri Gorici, Maja Kosmač Zamuda, ZRSŠ, mag. Tatjana Lotrič Komac, OŠ Naklo, dr. Božidara Krakar Vogel, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Matija Martinec, OŠ Brinje Grosuplje, Drago Meglič, Gimnazija Murska Sobota, Ljiljana Mićović Struger, ZRSŠ, mag. Marta Novak, ZRSŠ, dr. Nina Novak, ZRSŠ, Nina Papež, Gimnazija Kočevje, Vladimir Pirc, ZRSŠ, mag. Mirjam Podsedenshek, ZRSŠ, Neža Ritlop, OŠ Turnišče, mag. Gordana Rodinger, OŠ Pesnica, mag. Mojca Saksida, OŠ Lucijana Bratkoviča Bratuša Renče, dr. Igor Saksida, Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, Andreja Sever, ZRSŠ, dr. Sonja Starc, Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta, Marjeta Stegel, ZRSŠ, dr. Matej Šekli, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, dr. Tomislav Virk, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Tina Žagar Pernar, OŠ Naklo, dr. Alenka Žbogar, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, dr. Marija Žveglič, ZRSŠ

JEZIKOVNI PREGLED: Zala Mikelc

OBLIKOVANJE: neAGENCIJA, digitalne preobrazbe, Katja Pirc, s. p.

IZDALA: Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje in Zavod RS za šolstvo

ZA MINISTRSTVO ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE: dr. Vinko Logaj

ZA ZAVOD RS ZA ŠOLSTVO: Jasna Rojc

Ljubljana, 2025

SPLETNA IZDAJA

DOSTOPNO NA POVEZAVI:

https://eportal.mss.edus.si/msswww/datoteke/ucni_nacrti/2026/un-dp-slovenscina_gim-si-dv-kl-ek-ek-si-teh-teh-si-um-um-si.pdf

CIP

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 247985155

ISBN 978-961-03-1046-4 (Zavod RS za šolstvo, PDF)

BESEDILO O SEJI SS

Strokovni svet RS za splošno izobraževanje je na svoji 244. seji, dne 22. 5. 2025, določil učni načrt slovenščina za izobraževalni program gimnazije, izobraževalni program gimnazije s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri, izobraževalni program dvojezične slovensko-madžarske gimnazije na narodno mešanem območju Prekmurja, izobraževalni program klasične gimnazije, izobraževalni program ekonomske gimnazije, izobraževalni program ekonomske gimnazije s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri, izobraževalni program tehniške gimnazije, izobraževalni program tehniške gimnazije s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri, izobraževalni program umetniške gimnazije in izobraževalni program umetniške gimnazije s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri.

Strokovni svet RS za splošno izobraževanje se je na svoji 244. seji, dne 22. 5. 2025, seznanil z didaktičnimi priporočili k učnemu načrtu slovenščina za izobraževalni program gimnazije, izobraževalni program gimnazije s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri, izobraževalni program dvojezične slovensko-madžarske gimnazije na narodno mešanem območju Prekmurja, izobraževalni program klasične gimnazije, izobraževalni program ekonomske gimnazije, izobraževalni program ekonomske gimnazije s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri, izobraževalni program tehniške gimnazije, izobraževalni program tehniške gimnazije s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri,

PRIZNANJE AVTORSTVA – NEKOMERCIALNO – DELJENJE POD ENAKIMI POGOJI

Prenova izobraževalnih programov s prenovo ključnih programskih dokumentov (kurikuluma za vrtce, učnih načrtov ter katalogov znanj)

KAKO SE ZNAJTI?

TIPIČNE STRANI

V dokumentu je za dijakinje in dijake, učiteljice in učitelje ipd. uporabljena moška slovnična oblika, ki velja enakovredno za oba spola.

Tema sporoča vsebinski okvir ali okvir predmetnospecifičnih zmožnosti, povezanih s cilji oz. skupinami ciljev: teme so predmetno specifične in lahko vključujejo vsebinske sklope in dejavnosti ter razvijajo veščine, zmožnosti in koncepte, ki naj bi jih dijaki izgrajevali in razvijali v procesu učenja.

Vrsta teme:
Obvezno
Izbirno
Maturitetno

Opis teme zajema ključne poudarke oz. koncepte kot okvir skupinam ciljev.

Dodatna pojasnila za temo lahko vsebujejo razlago o zasnovi teme, usmeritve in/ali navodila, ki se nanašajo na vsebino, vrsto teme, členitev teme, poimenovanje, trajanje, dejavnosti, izvedbo aktivnosti, učne pripomočke ... oz. karkoli, kar je pomembno za to temo.

IME TEME

OBVEZNO

OPIS TEME

Em fugiaspiduci sitet ut etur, in conest dipsum eosa nonsequam volorum, ommolor aut desequi duciist estrunda volorest, sandeni maximin uscillab il magnam quiam quo con explacc ullaccum alisi quidell igendam, in repta dolupta volor sam, ut hilit laut faccumqui omnim ut doluptur, quam consequ atibus dolo dignate mporehent qui tem nonseque por aliquisimust que volestrum esed quibusdae milla conserf ernate dentiat.

Ma vellaut quatio rporrore voluptae cus et illent harum doluptatur, et quas molorporia doluptatis molum rae nos event, inullit incimaiozem fugiandantis et fugitisque maion ped quo odi beatur, sequi illisqui ipidel escim reprat.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Ullatur sequo qui ut vellenderio. Re exceseq uiatur aturem eos millandio totaquis alibus iume voluptatia quis aut quamust iosant prestius, ut ommodigendis doluptaes dersped moluptae. Harum a volupta tiatur, ne veles quia voluptatia similic tatesequam, seque ventio. Hendis erum quissequo quist que con nulparum ut quuntemos et repro quod ma nimusa sae vellaut eum ulpari valent voluptu rempor a de omnimax impellu ptatiaecusa ducipsae aut evelles temolup tincil imporia simped et endes eum et molum que laborerat voluptiurem nempori bustio explabo rionsenet evenimin nis ex eum voluptam consed que volupid eliquibus, tetusda ntusam ellis ut archill uptiore rundiae nimusdam vel enit, optibea quiaspelitem lam alit re, omnis ab il mo dolupti commihi tionsequiam eicia dolo intur accusci musdaecatet faccatur? Sinctet latiam facescipsa

Ceria pa iumquam, exernam quaspis dit equasit, omnis quis aut apitassum coribusda invenih icatorum qui ut re perumquaepep quame moditatum ipient veligna tessint iaessum, optamus, testi sediasped moluptatem aperiam aut quodips usciate veribus.

Mi, asit volupta tuscil int aspel illit atur, eum idenist iorrum alit, nim re illitas ma nimi, iusclisita dolorrym volorepedio core, consequam quae. De nossiti officillate

Z oznako **SC** so označeni ključni cilji posameznih področij skupnih ciljev. Številčni zapis pri oznaki skupnih ciljev se navezuje na preglednico s skupnimi cilji.

27. 2. 2025 /// 15:45

IME SKUPINE CILJEV

CILJI

Z oznako **O** so označeni obvezni cilji.

Z ležečim tiskom in oznako **I** so označeni izbirni cilji.

- O:** Et plabo. Nam eum fuga. Et explat. Xerro et aut que nihicia doloribus, velisci tatur
I: *Que ommodic aboribust, tesequae nimaionseni arum audit minusda dolum, si venimil itatat. Estinve litatem ut adit quid qui.* **SC** (2.2.2.1)
I: *Quia voluptatur aut od minverum, quas ilis et mint, eature rehenit magnatur aut exceaquam reiunt et omnis nobit vero excepel in nimagmam quat officiam que plaborpore ne culpa eum dolore aut aspicias sanihil moditam re pelias ne veri reperferes solos dolorum, quidit ad qui dolorerun.*
O: Ibus nis auda vendio venis saperum atem quiant aut pre comniscia num at is quoditi ne estinve litatem venis saperum atem quiant. **SC** (1.3.4.2 | 2.1.1.1 | 2.1.2.1 | 2.2.1.1 | 2.2.1.2 | 3.1.3.1 | 5.1.2.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak

S krepko označenim besedilom so izpostavljeni **minimalni standardi znanja**.

Z ležečim besedilom so označeni izbirni standardi oz. standardi znanja, ki izhajajo iz izbirnih ciljev.

Dodatne pisave in oznake pri standardih so opredeljene v obvezujočih navodilih za učitelja (npr. podčrtani, M, PTI itd.)

- Obisquamet faccab incium repenam id quist plita nume con nonectem sit volentis etur sanda de velictorrum quasimus mo mi.
- Ilcillabo. Bor as plibusc ipidesequat latia cuptatu repeliam.
- Et ommo commolo ratatur saepedit essunt que parit, expelliquam rem simos con es est volorrum quae. Aximintios et faccae. Inciet, ommolo con commoluptas aut vidusci enient.**
- Ut fuga. Nemperum fuga.**
- Ma vellaut quiatio rporore voluptae cus et illent harum doluptatur, et quas
- Omnim ut doluptur, quam consequi.
- Obisquamet faccab incium repenam id quist plita nume con nonectem sit volentis etur sanda de velictorrum quasimus mo mi.*
- Ilcillabo. Bor as plibusc ipidesequat latia cuptatu repeliam.*
- Et ommo commolo ratatur saepedit essunt que parit, expelliquam rem simos con es est volorrum quae. Aximintios et faccae. Inciet, ommolo con commoluptas aut vidusci enient.
- Ut fuga. Nemperum fuga.*

TERMINI:

☐ laborerat voluptiurem	☐ veligna tessint	☐ laborerat voluptiurem	☐ veligna tessint
☐ veligna tessint	☐ laborerat voluptiurem	☐ veligna tessint	

Pojmi, ki jih dijak mora poznati oz. razumeti (in/ali znati smiselno uporabljati), lahko pa so navedeni tudi priporočeni pojmi. Nabor (strokovnih) terminov zaokrožuje in dopolnjuje posamezno temo, predstavlja pa informacijo učitelju pri načrtovanju vzgojno-izobraževalnega dela. Namenjen je navedbi terminologije, ki jo na področju določene teme v določenem obdobju izobraževalne vertikale usvojijo dijaki.

VIRI IN LITERATURA PO POGLAVJIH

Viri in literatura,
ki so vključeni v
posamezno temo.

NASLOV TEME

- » Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Morbi eget ante eget ante hendrerit convallis vitae et purus. Donec euismod dolor sed neque condimentum, at sodales enim interdum. <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>

NASLOV SKUPINE CILJEV

- » Etiam, M. (2019). Eget laoreet ipsum. Nulla facilisi.
- » Parum, V. (2025). Sequi blaboreet quosam. Seque cus.
- » Morbi P. (2007). Sed ac arcu id velit facilisis aliquet. Nec tincidunt.
- » Eget O. (2010). Vestibulum vitae massa eget orci condimentum fringilla a ac turpis. Nulla et tempus nunc, vitae scelerisque tellus. Sed in tempus mi, a aliquet quam. Integer ut euismod eros, vel pretium mi. Maecenas sollicitudin.
- » Nunc N. (2023). Morbi suscipit ante quis viverra sollicitudin. Aenean ultricies.
- » Nunc N., Ante A., Sem S. (2015). Nullam congue eleifend magna in venenatis. Ut consectetur quis magna vitae sodales. Morbi placerat: <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>
- » Sed A. (2024). Ut aliquet aliquam urna eget laoreet. Fusce hendrerit dolor id mauris convallis, at accumsan lectus fermentum. Nunc bibendum quam et nibh elementum consectetur.

NASLOV SKUPINE CILJEV

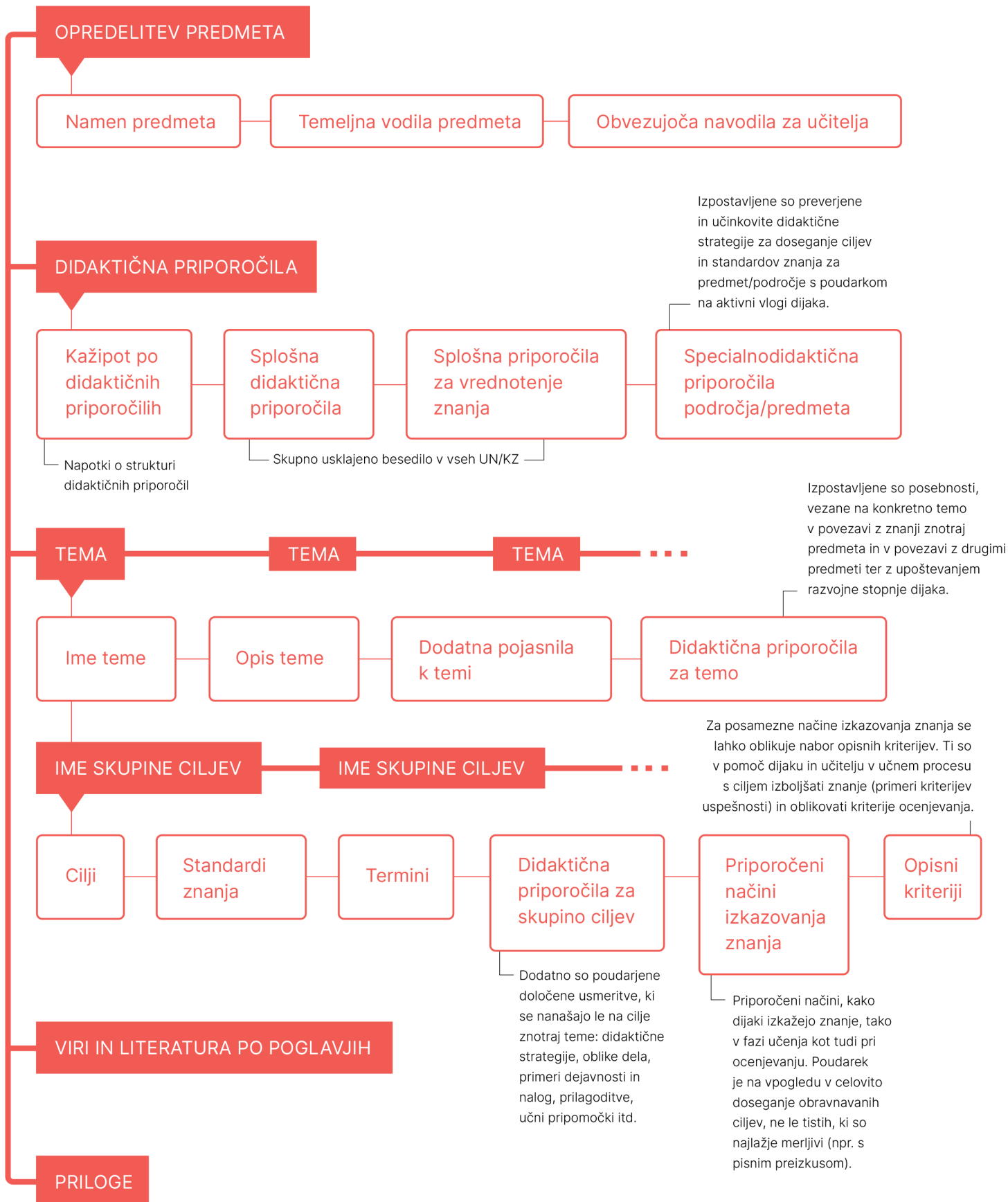
- » Vestibulum vitae massa eget orci condimentum fringilla, <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>
- » Nunc F.: Vivamus quis tortor et ipsum tempor laoreet id quis nunc. Phasellus quis sagittis ligula.
- » Redaktion, 2018. Morbi placerat: <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>

Viri in literatura, ki so vključeni
v posamezno skupino ciljev.

Hiperpovezava
do zunanjega vira

KAKO SE ZNAJTI?

STRUKTURA UČNEGA NAČRTA Z DIDAKTIČNIMI PRIPOROČILI

KAZALO

OPREDELITEV PREDMETA..... 11

Namen predmeta..... 11

Temeljna vodila predmeta 11

Obvezujoča navodila za učitelje 12

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA 13

Kažipot po didaktičnih priporočilih 13

Splošna didaktična priporočila 13

Splošna priporočila za vrednotenje znanja ... 15

Specialnodidaktična priporočila
področja/predmeta 16

TEME, CILJI, STANDARDI ZNANJA..... 19

SPORAZUMEVANJE IN BESEDILLO 20

Razvijanje bralne pismenosti 21

Besedilo, besedilne vrste, besedilne skupine 23

Besediloslovje in sprejemanje ter tvorjenje
besedila 24

SLOVENSKI JEZIK V PROSTORU, DRUŽBI IN ČASU 27

Slovenski jezikovni prostor..... 27

(Slovenski) jezik v družbi 29

Jezikovne zvrsti 31

Zgodovina slovenskega jezika..... 33

JEZIKOVNI SISTEM IN NJEGOVA VLOGA 35

Jezikovne ravnine in univerzalnost jezikovnega
sistema 36

Glasoslovje 38

Besedoslovje..... 40

Besedotvorje 42

Oblikoslovje 43

Skladnja 46

PRAVOPIS IN PRAVOREČJE..... 49

Pravopis..... 49

Pravorečje..... 52

SLOVENŠČINA V DIGITALNI DOBI 54

Oblikovanje in razvijanje zavesti o slovenščini v
digitalni dobi..... 55

Jezikovne tehnologije, orodja, viri in priročniki
..... 57

BRANJE LITERARNIH BESEDIL V CELOTI 59

Literarno besedilo v času in prostoru 61

Literarno besedilo kot besedna umetnost 63

Odzivi na prebrano 65

LITERARNI SISTEM 69

Avtor, literatura, literarni kanon..... 70

Branje in interpretacija literarnega besedila. 72

Odzivi 74

STARE NEEVROPSKE KNJIŽEVNOSTI IN ANTIKA . 76

Stare neevropske književnosti in antika v času
in prostoru 77

Stare neevropske književnosti in antika kot
besedna umetnost 79

Odzivi na branje starih neevropskih
književnosti in antične književnosti 81

SREDNJI VEK..... 83

Srednjeveška književnost v času in prostoru. 83

Srednjeveška književnost kot besedna
umetnost 85

Odzivi na srednjeveško književnost 86

SLOVENSKA SLOVSTVENA FOLKLORA..... 87

Slovenska slovstvena folklor v času in
prostoru..... 87

Slovenska slovstvena folklor kot umetnost
govorjenega in petega jezika 89

Odzivi na slovensko slovstveno folkloro 91

OD RENESANSE DO BAROKA 93

Književnost renesanse in baroka v času in
prostoru..... 95

Književnost renesanse in baroka kot besedna
umetnost 97

Odzivi na književnost renesanse in baroka ... 99

KLASICIZEM IN RAZSVETLENSTVO 101

Klasicizem in razsvetljenstvo v času in prostoru	101	Didaktična priporočila	140
Klasicizem in razsvetljenstvo kot besedna umetnost	103	Sporazumevanje in besedilo	142
Odzivi na klasicizem in razsvetljenstvo	105	RAZVIJANJE BRALNE PISMENOSTI	143
PREDROMANTIKA IN ROMANTIKA	107	BESEDILO, BESEDILNE VRSTE, BESEDILNE SKUPINE	143
Predromantika in romantika v času in prostoru	108	BESEDILOSLOVJE IN SPREJEMANJE TER TVORJENJE BESEDILA	143
Predromantika in romantika kot besedna umetnost	110	Slovenski jezik v prostoru, družbi in času ...	144
Odzivi na predromantiko in romantiko	112	(SLOVENSKI) JEZIK V DRUŽBI	144
REALIZEM IN NATURALIZEM	114	JEZIKOVNE ZVRSTI	144
Realizem in naturalizem v času in prostoru	115	ZGODOVINA SLOVENSKEGA JEZIKA	144
Realizem in naturalizem kot besedna umetnost	117	Jezikovni sistem in njegova vloga	144
Odzivi na realizem in naturalizem	119	JEZIKOVNE RAVNINE IN UNIVERZALNOST JEZIKOVNEGA SISTEMA	144
MODERNA	120	BESEDOSLOVJE	145
Moderna v času in prostoru	121	BESEDOTVORJE	145
Moderna kot besedna umetnost	122	SKLADNJA	145
Odzivi na moderno	124	Pravopis in pravorečje	145
KNJIŽEVNOST PRVE POLOVICE 20. STOLETJA	126	PRAVOPIS	145
Književnost prve polovice 20. stoletja v času in prostoru	127	PRAVOREČJE	145
Književnost prve polovice 20. stoletja kot besedna umetnost	129	Slovenščina v digitalni dobi	146
Odzivi na književnost prve polovice 20. stoletja	130	OBLIKOVANJE IN RAZVIJANJE ZAVESTI O SLOVENŠČINI V DIGITALNI DOBI	146
KNJIŽEVNOST DRUGE POLOVICE 20. STOLETJA	131	Branje literarnih besedil v celoti	146
Književnost druge polovice 20. stoletja v času in prostoru	132	LITERARNO BESEDILO KOT BESEDNA UMETNOST	147
Književnost druge polovice 20. stoletja kot besedna umetnost	134	ODZIVI NA PREBRANO	147
Odzivi na književnost druge polovice 20. stoletja	135	Literarni sistem	147
SLOVENSKA KNJIŽEVNOST 21. STOLETJA	136	BRANJE IN INTERPRETACIJA LITERARNEGA BESEDILA	147
Slovenska književnost 21. stoletja kot besedna umetnost	137	ODZIVI	147
Odziv na branje slovenske književnosti 21. stoletja	138	Stare neevropske književnosti in antika	148
VIRI IN LITERATURA PO POGLAVJIH	140	STARE NEEVROPSKE KNJIŽEVNOSTI IN ANTIKA V ČASU IN PROSTORU	148
Opredelitev predmeta	140	STARE NEEVROPSKE KNJIŽEVNOSTI IN ANTIKA KOT BESEDNA UMETNOST	148

Srednji vek	148
ODZIVI NA SREDNJEVEŠKO KNJIŽEVNOST	148
Slovenska slovstvena folklor	148
SLOVENSKA SLOVSTVENA FOLKLOR V ČASU IN PROSTORU	148
Klasicizem in razsvetljenje	148
KLASICIZEM IN RAZSVETLJENSTVO KOT BESEDNA UMETNOST	148
Predromantika in romantika	149
PREDROMANTIKA IN ROMANTIKA V ČASU IN PROSTORU	149
PREDROMANTIKA IN ROMANTIKA KOT BESEDNA UMETNOST	149
ODZIVI NA PREDROMANTIKO IN ROMANTIKO	149
Realizem in naturalizem	149
ODZIVI NA REALIZEM IN NATURALIZEM ..	149
Književnost prve polovice 20. stoletja	149
KNJIŽEVNOST PRVE POLOVICE 20. STOLETJA V ČASU IN PROSTORU	149
KNJIŽEVNOST PRVE POLOVICE 20. STOLETJA KOT BESEDNA UMETNOST	150
Slovenska književnost 21. stoletja	150
SLOVENSKA KNJIŽEVNOST 21. STOLETJA KOT BESEDNA UMETNOST	150
ODZIV NA BRANJE SLOVENSKE KNJIŽEVNOSTI 21. STOLETJA	151
PRILOGE	152
Priloge po poglavjih	152
Specialnodidaktična priporočila področja/predmeta	152
BRANJE LITERARNIH BESEDIL V CELOTI ...	152
OPIS TEME	152

OPREDELITEV PREDMETA

NAMEN PREDMETA

Slovenščina je temeljni splošnoizobraževalni predmet v gimnaziji, saj se pri predmetu pridobiva znanje učnega jezika za vse dijake pri vseh predmetih.

Cilji predmeta se uresničujejo z jezikovnim in s književnim poukom v okviru vseh sporazumevalnih dejavnosti na funkcionalni in kritični ravni. Polovica ur je namenjena jezikovnemu pouku, polovica pa pouku književnosti. Predmet je nadgradnja učnega načrta iz osnovne šole.

Dijak se usposablja za učinkovito govorno in pisno sporazumevanje v slovenskem jeziku, hkrati pa nadgradi znanje o jezikovnem sistemu knjižnega jezika, razvija zavest o jezikovni zmožnosti, zavest o pomenu materinščine, o slovenščini kot državnem, učnem in uradnem jeziku v Republiki Sloveniji, o njenem položaju v svetu in o njeni izrazni razvitosti (polnofunkcionalnosti) na vseh področjih javnega in zasebnega življenja. Dijak razvija tudi bralno pismenost za potrebe sodobnega (večkodnega) komuniciranja, pri čemer bralno pismenost razumemo zelo široko, vključno z zmožnostjo poslušanja, govorjenja in pisanja. Dijak opazuje ustvarjalno moč slovenskega jezika ob umetnostnih besedilih, ki jih bere z razumevanjem, se nanje odziva ter reflektira lasten bralni proces. V slovenski in prevodni književnosti prepoznava literarnost/umetniškost in jo umešča v literarni sistem. Pri tem pridobiva književno znanje in razgledanost po različnih literarnih smereh, obdobjih in tokovih. Do umetnostnih besedil ima pozitiven odnos, dojema jih kot kulturno bogastvo, dediščino in vrednoto, bere jih tudi iz notranje motivacije, pri čemer krepi bralne navade, bralno kulturo, literarno in kulturno razgledanost ter tako postopoma razvija literarno zmožnost na ravni motiviranega, razmišljujočega in kultiviranega bralca. Ob prepoznavanju estetskih, etičnih in spoznavnih elementov umetnostnega besedila in njegove fikcijskosti razvija literarno empatijo: zmožnost vživljanja v možne svetove, strpnega sprejemanja drugih in drugačnih, zmožnost upovedovanja svojih misli, čustev, znanja o prebranem ter strpnega sprejemanja različnih stališč in interpretacij.

TEMELJNA VODILA PREDMETA

Dijak se srečuje s slovenskim jezikom ob neumetnostnih in umetnostnih besedilih, z ustvarjalno močjo slovenskega jezika pa še posebej ob umetnostnih besedilih, vse to ob branju, poslušanju, govorjenju in pisanju. Besedila bere z razumevanjem, jih interpretira, se nanje doživljajsko in kritično odziva, bogati besedni zaklad in nadgrajuje svoje znanje. Ob tem razvija zmožnost kritičnega branja vseh vrst besedil, s poudarkom na osebnem doživljanju, interpretaciji in razumevanju obveznih in prostoizbirnih neumetnostnih besedil ter umetnostnih

besedil iz slovenske in prevodne književnosti. Besedila razvršča na umetnostna in neumetnostna na podlagi literarnosti/umetniškosti kot temeljne značilnosti, ki besedilo umešča v literarni sistem in ga ločuje od zvrsti, ki niso sprejete kot umetnostne. Književni pouk temelji na literarnem branju in literarnem raziskovanju, spodbuja pa tudi literarno (po)ustvarjanje. Jezikovni pouk temelji na razvijanju kritične sporazumevalne zmožnosti in univerzalnega (meta)jezikovnega znanja.

Dijak poleg tega razvija čustveno-motivacijsko, spoznavno (intelektualno) in vedenjsko raven literarne zmožnosti ter pogloblja sporazumevalno zmožnost in bralno pismenost za sprejemanje in tvorjenje raznovrstnih besedil v naravnem in digitalnem okolju. Predmet slovenščina se smiselno povezuje z vsemi predmetnimi področji, saj je razvijanje sporazumevalne zmožnosti pomembno za uresničevanje ciljev tako pri naravoslovnih kot pri družboslovno-humanističnih predmetih.

Učitelj izbira raznolike didaktične strategije, učne metode in oblike, ki usmerjajo npr. v problemsko, sodelovalno, raziskovalno, izkušensko, projektno učenje, in izhaja pretežno iz komunikacijskega modela književnega in jezikovnega pouka.

OBVEZUJOČA NAVODILA ZA UČITELJE

- » Polovica ur je namenjena jezikovnemu pouku, polovica pa pouku književnosti.
- » Vse jezikovne teme so obvezne, izbirni so nekateri cilji.
- » Obravnava se devet književnih tem v celoti: med njimi je predpisanih pet, in sicer Branje literarnih besedil v celoti, Literarni sistem, Stare neevropske književnosti in antika, Predromantika in romantika ter Moderna, štiri teme izbere učitelj med preostalimi.
- » V 1., 2. in 3. letniku dijak prebere pet daljših literarnih besedil v celoti (eno od teh po metodi dolgega branja pri pouku).
- » Pri pouku je prevladujoča metoda šolske interpretacije literarnega besedila, pri predmetu v celoti pa se kombinirajo tudi metoda obrnjenega učenja, metoda reševanja (književnih) problemov, učni model TILKA (za povezovanje književnega in jezikovnega pouka) idr.
- » Skupne cilje učitelj poveže s predmetnimi cilji, dosega jih lahko tudi z ustrezno izbranimi didaktičnimi strategijami, oblikami, dejavnostmi.
- » Upošteva oznake učnega načrta: **O** - obvezni cilji, **ležeči tisk** in **I** - izbirni cilji, **SC** - skupni cilj, **kreпки tisk** - minimalni standardi znanja.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

KAŽIPOT PO DIDAKTIČNIH PRIPOROČILIH

Razdelka *Kažipot po didaktičnih priporočilih*, *Splošna didaktična priporočila* in *Splošna priporočila za vrednotenje znanja* je pripravil Zavod RS za šolstvo.

Didaktična priporočila prinašajo učiteljem napotke za uresničevanje učnega načrta predmeta v pedagoškem procesu. Zastavljena so večplastno, na več ravneh (od splošnega h konkretnemu), ki se medsebojno prepletajo in dopolnjujejo.

- » Razdelka **Splošna didaktična priporočila** in **Splošna priporočila za vrednotenje znanja** vključujeta krovne usmeritve za načrtovanje, poučevanje in vrednotenje znanja, ki veljajo za vse predmete po celotni izobraževalni vertikali. Besedilo v teh dveh razdelkih je nastalo na podlagi *Usmeritev za pripravo didaktičnih priporočil k učnim načrtom za osnovne šole in srednje šole* (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/3ladrdr>) ter *Izhodišč za prenovo učnih načrtov v osnovni šoli in gimnaziji* (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/plw0909>) in je v vseh učnih načrtih enako.
- » Razdelek **Specialnodidaktična priporočila področja/predmeta** vključuje tista didaktična priporočila, ki se navezujejo na področje/predmet kot celoto. Zajeti so didaktični pristopi in strategije, ki so posebej priporočeni in značilni za predmet glede na njegovo naravo in specifične.

Učni načrt posameznega predmeta je členjen na *teme*, vsaka tema pa se lahko nadalje členi na *skupine ciljev*.

- » Razdelka **Didaktična priporočila za temo** in **Didaktična priporočila za skupino ciljev** vključujeta konkretne in specifične napotke, ki se nanašajo na poučevanje določene teme oz. skupine ciljev znotraj teme. Na tem mestu so izpostavljene preverjene in učinkovite didaktične strategije za poučevanje posamezne teme ob upoštevanju značilnosti in vidikov znanja, starosti dijakov, predznanja, povezanosti znanja z drugimi predmeti/področji ipd. Na tej ravni so usmeritve lahko konkretizirane tudi s primeri izpeljave oz. učnimi scenariji.

Didaktična priporočila na ravni skupine ciljev zaokrožujeta razdelka **Priporočeni načini izkazovanja znanja** in **Opisni kriteriji**, ki vključujeta napotke za vrednotenje znanja (spremljanje, preverjanje, ocenjevanje) znotraj posamezne teme oz. skupine ciljev.

SPLOŠNA DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Učitelj si za uresničitev ciljev učnega načrta, kakovostno učenje ter optimalni psihofizični razvoj dijakov prizadeva zagotoviti varno in spodbudno učno okolje. V ta namen pri poučevanju uporablja raznolike

didaktične strategije, ki vključujejo učne oblike, metode, tehnike, učna sredstva in gradiva, s katerimi dijakom omogoča aktivno sodelovanje pri pouku, pa tudi samostojno učenje. Izbira jih premišljeno, glede na namen in naravo učnih ciljev ter glede na učne in druge, za učenje pomembne značilnosti posameznega dijaka, učne skupine ali oddelka.

Varno in spodbudno učno okolje učitelj zagotavlja tako, da:

- » spodbuja medsebojno sprejemanje, sodelovanje, čustveno in socialno podporo;
- » neguje vedoželjnost, spodbuja interes in motivacijo za učenje, podpira razvoj različnih talentov in potencialov;
- » dijake aktivno vključuje v načrtovanje učenja;
- » kakovostno poučuje in organizira samostojno učenje (individualno, v parih, skupinsko) ob različni stopnji vodenja in spodbujanja;
- » dijakom omogoča medsebojno izmenjavo znanja in izkušenj, podporo in sodelovanje;
- » prepozna in pri poučevanju upošteva predznanje, skupne in individualne učne, socialne, čustvene, (med)kulturne, telesne in druge potrebe dijakov;
- » dijakom postavlja ustrezno zahtevne učne izzive in si prizadeva za njihov napredek;
- » pri dijakih stalno preverja razumevanje, spodbuja ozaveščanje in usmerjanje procesa lastnega učenja;
- » proces poučevanja prilagaja ugotovitvam sprotne spremljanja in preverjanja dosežkov dijakov;
- » omogoča povezovanje ter nadgrajevanje znanja znotraj predmeta, med predmeti in predmetnimi področji;
- » poučuje in organizira samostojno učenje v različnih učnih okoljih (tudi virtualnih, zunaj učilnic), ob uporabi avtentičnih učnih virov in reševanju relevantnih življenjskih problemov in situacij;
- » ob doseganju predmetnih uresničuje tudi skupne cilje različnih področij (jezik, državljanstvo, kultura in umetnost; trajnostni razvoj; zdravje in dobrobit; digitalna kompetentnost; podjetnost).

Učitelj pri uresničevanju ciljev in standardov znanja učnega načrta dijakom omogoči prepoznavanje in razumevanje:

- » smisla oz. namena učenja (kaj se bodo učili in čemu);
- » uspešnosti lastnega učenja oz. napredka (kako in na temelju česa bodo vedeli, da so pri učenju uspešni in so dosegli cilj);
- » pomena različnih dokazov o učenju in znanju;
- » vloge povratne informacije za stalno izboljševanje ter krepitev občutka »zmorem«;
- » pomena medvrstniškega učenja in vrstniške povratne informacije.

Za doseganje celostnega in poglobljenega znanja učitelj načrtuje raznolike predmetne ali medpredmetne učne izzive, ki spodbujajo dijake k aktivnemu raziskovanju, preizkušanju, primerjanju, analiziranju, argumentiranju,

reševanju avtentičnih problemov, izmenjavi izkušenj in povratnih informacij. Ob tem nadgrajujejo znanje ter razvijajo ustvarjalnost, inovativnost, kritično mišljenje in druge prečne veščine. Zato učitelj, kadar je mogoče, izvaja projektni, problemski, raziskovalni, eksperimentalni, izkustveni ali praktični pouk in uporablja temu primerne učne metode, pripomočke, gradiva in digitalno tehnologijo.

Učitelj upošteva raznolike zmožnosti in potrebe dijakov v okviru notranje diferenciacije in individualizacije pouka ter personalizacije učenja s prilagoditvami, ki obsegajo:

- » učno okolje z izbiro ustreznih didaktičnih strategij, učnih dejavnosti in oblik;
- » obsežnost, zahtevnost in kompleksnost učnih ciljev;
- » raznovrstnost in tempo učenja;
- » načine izkazovanja znanja, pričakovane rezultate ali dosežke.

Učitelj smiselno upošteva načelo diferenciacije in individualizacije tudi pri načrtovanju domačega dela dijakov, ki naj bo osmišljeno in raznoliko, namenjeno utrjevanju znanja in pripravi na nadaljnje učenje.

Individualizacija pouka in personalizirano učenje sta pomembna za razvijanje talentov in potencialov nadarjenih dijakov. Še posebej pa sta pomembna za razvoj, uspešno učenje ter enakovredno in aktivno vključenost dijakov s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami, z učnimi težavami, dvojno izjemnih, priseljencev ter dijakov iz manj spodbudnega družinskega okolja. Z individualiziranimi pristopi preko inkluzivne poučevalne prakse učitelj odkriva in zmanjšuje ovire, ki dijakom iz teh skupin onemogočajo optimalno učenje, razvoj in izkazovanje znanja, ter uresničuje v individualiziranih programih in v drugih individualiziranih načrtih načrtovane prilagoditve vzgojno-izobraževalnega procesa za dijake iz specifičnih skupin.

SPLOŠNA PRIPOROČILA ZA VREDNOTENJE ZNANJA

Vrednotenje znanja razumemo kot ugotavljanje znanja dijakov skozi celoten učni proces, tako pri spremljanju in preverjanju (ugotavljanje predznanja in znanja dijaka na vseh stopnjah učenja), kot tudi pri ocenjevanju znanja.

V prvi fazi učitelj kontinuirano spremlja in podpira učenje, preverja znanje vsakega dijaka, mu nudi kakovostne povratne informacije in ob tem ustrezno prilagaja lastno poučevanje. Pred začetkom učnega procesa učitelj najprej aktivira in ugotavlja dijakovo predznanje in ugotovitve uporabi pri načrtovanju pouka. Med učnim procesom sproti preverja doseganje ciljev pouka in standardov znanja ter spremlja in ugotavlja napredek dijaka. V tej fazi učitelj znanja ne ocenjuje, pač pa na osnovi ugotovitev sproti prilagaja in izvaja dejavnosti v podporo in spodbudo učenju (npr. dodatne dejavnosti za utrjevanje znanja, prilagoditve načrtovanih dejavnosti in nalog glede na zmožnosti in potrebe posameznih dijakov ali skupine).

Učitelj pripomore k večji kakovosti pouka in učenja, tako da:

- » sistematično, kontinuirano in načrtno pridobiva informacije o tem, kako dijak dosega učne cilje in usvaja standarde znanja;
- » ugotavlja in spodbuja razvoj raznoliškega znanja – ne le vsebinskega, temveč tudi procesnega (tj. spretnosti in veščin), spremlja in spodbuja pa tudi razvijanje odnosnega znanja;

- » spodbuja dijaka, da dosega cilje na različnih taksonomskih ravneh oz. izkazuje znanje na različnih ravneh zahtevnosti;
- » spodbuja uporabo znanja za reševanje problemov, sklepanje, analiziranje, vrednotenje, argumentiranje itn.;
- » je naravnani na ugotavljanje napredka in dosežkov, pri čemer razume, da so pomanjkljivosti in napake zlasti priložnosti za nadaljnje učenje;
- » ugotavlja in analizira dijakovo razumevanje ter odpravlja vzroke za nerazumevanje in napačne predstave;
- » dijaka spodbuja in ga vključuje v premisleke o namenih učenja in kriterijih uspešnosti, po katerih vrednoti lastno učno uspešnost (samovrednotenje) in uspešnost vrstnikov (vrstniško vrednotenje);
- » dijaku sproti podaja kakovostne povratne informacije, ki vključujejo usmeritve za nadaljnje učenje.

Ko so dejavnosti prve faze (spremljanje in preverjanje znanja) ustrezno izpeljane, sledi druga faza, ocenjevanje znanja. Pri tem učitelj dijaku omogoči, da lahko v čim večji meri izkaže usvojeno znanje. To doseže tako, da ocenjuje znanje na različne načine, ki jih je dijak spoznal v procesu učenja. Pri tem upošteva potrebe dijaka, ki za uspešno učenje in izkazovanje znanja potrebuje prilagoditve.

Učitelj lahko ocenjuje samo znanje, ki je v učnem načrtu določeno s standardi znanja. Predmet ocenjevanja znanja niso vsi učni cilji, saj vsak cilj nima z njim povezanega specifičnega standarda znanja. Učitelj ne ocenjuje stališč, vrednot, navad, socialnih in čustvenih veščin ipd., čeprav so te zajete v ciljih učnega načrta in jih učitelj pri dijaku sistematično spodbuja, razvija in v okviru prve faze tudi spremlja.

Na podlagi standardov znanja in kriterijev uspešnosti učitelj, tudi v sodelovanju z drugimi učitelji, pripravi kriterije ocenjevanja in opisnike ter jih na ustrezen način predstavi dijaku. Če dijak v procesu učenja razume in uporablja kriterije uspešnosti, bo lažje razumel kriterije ocenjevanja. Ugotovitve o doseganju standardov znanja, ki temeljijo na kriterijih ocenjevanja in opisnikih, se izrazijo v obliki ocene.

Učitelj z raznolikimi načini ocenjevanja omogoči izkazovanje raznolikega znanja (védenje, spretnosti, veščine) na različnih ravneh. Zato poleg pisnih preizkusov znanja in ustnih odgovorov ocenjuje izdelke (pisne, likovne, tehnične, praktične in druge za predmet specifične) in izvedbo dejavnosti (govorne, gibalne, umetniške, eksperimentalne, praktične, multimedijske, demonstracije, nastope in druge za predmet specifične), s katerimi dijak izkaže svoje znanje.

SPECIALNODIDAKTIČNA PRIPOROČILA PODROČJA/PREDMETA

Pouk slovenščine se načrtuje celostno, tj. z mislijo na oblikovanje širokega, a trdno strukturiranega in poglobljenega znanja ob koncu gimnazijskega izobraževanja, opisanega v opredelitvi predmeta. Jezikovnemu in književnemu pouku v gimnaziji je namenjenih po 50 % ur, a naj se pouk jezika in književnosti znotrajpredmetno prepletata in dopolnjujeta. Izbirnost pri pouku književnosti naj ne posega v čas, namenjen pouku jezika.

Teme učnega načrta so zasnovane vsebinsko. Pri jezikovnem delu so obvezne vse teme (*Sporazumevanje in besedilo, Slovenski jezik v prostoru, družbi in času, Jezikovni sistem in njegova vloga, Pravopis in pravorečje, Slovenščina v digitalni dobi*), pri književnosti pa učitelj izbere najmanj devet od trinajstih tem, pri čemer je pet predpisanih (*Branje besedil v celoti, Literarni sistem, Stare neevropske književnosti in antika, Predromantika in romantika ter Moderna*), štiri pa izbere med preostalimi osmimi. Po svoji presoji lahko učitelj obravnava tudi več kot devet tem ali dodatno samo dele drugih, neizbranih tem. Ravno tako izbira učitelj besedila, ki se bodo obravnavala pri pouku: iz tem, ki jih je izbral, določi za obravnavo (najmanj) po eno besedilo iz vsakega sklopa oz. s seznama besedil v posamezni temi. Izbrano besedilo obravnava bodisi celostno, skozi vse faze šolske interpretacije, bodisi se odloči zgolj za posamezno fazo, npr. branje, izražanje doživetij in mnenj, branje in določanje teme, branje in (po)ustvarjanje idr. Taka interpretacija dopušča tudi branje dodatnih besedil v posamezni enoti. Temeljno vodilo izbiranja tem in literarnih besedil naj bo vzgajanje motiviranega, razmišljujočega in kultiviranega bralca. Da se oblikuje in ohranja preglednost razvoja literarnega sistema, naj se teme, ki jih učitelj ni izbral za poglobljeno obravnavo, obravnavajo informativno, bodisi s kratko razlago učitelja, z raziskovalnimi referati dijakov ali na kakšen drug način.

Teme so v učnem načrtu zapisane zaporedno, kar pa ne pomeni, da se vse obravnava v tem sosledju niti ne nujno zaokroženo vsako posebej, ampak z mislijo na celovito dijakovo znanje, njegove interese, pričakovanja in zmožnosti ali cilje, ki jih učitelj namerava doseči, idr. Učitelj avtonomno in smiselno razvršča tudi cilje in vsebine. Drugačno zaporedje obravnave izbranih tem ali delov posameznih tem je npr. nujno pri medpredmetnem ali znotrajpredmetnem povezovanju. Učitelj naj bo pri oblikovanju letne in drugih priprav na pouk ustvarjalen, a sistematičen, k načrtovanju naj pritegne dijake in sodeluje z učitelji drugih predmetov.

Teme UN so notranje členjene na skupine ciljev, standarde znanja in termine, dodani pa so tudi didaktična priporočila, priporočeni načini ocenjevanja znanja, opisni kriteriji ter viri in literatura. Izbirni cilji so v poševnem tisku, minimalni standardi pa v krepkem. Vsaka tema književnega dela učnega načrta je razdeljena v tri skupine ciljev: književnost v času in prostoru, književnost kot besedna umetnost in odzivi na obravnavana literarna besedila. Skupine ciljev pri jezikovnih temah so različne. Cilji in vsebine se nadgrajujejo iz učnega načrta za slovenščino v osnovni šoli in se prepletajo med seboj ter omogočajo postopno oblikovanje znanja, veščin in spretnosti, ki gradijo kultiviranega poslušalca, sogovorca, govorca, bralca in pisca.

Izbirnost ciljev in didaktičnih pristopov učitelju omogoča individualizacijo in diferenciacijo pouka ter personalizirano učenje za dijake. Učitelj naj pouk organizira tako, da bodo v čim večji meri zadovoljene skupne in različne potrebe dijakov. Vsi dijaki, učno šibkejši in nadarjeni, naj se pri pouku počutijo varni, sprejeti, spoštovani. Učitelj naj upošteva njihovo predznanje, sposobnosti, inteligenco idr. Učitelj individualizira in diferencira didaktične pristope, načine preverjanja in izkazovanja znanja, izbirne cilje, organizacijo pouka, izbiro (literarnih) besedil ipd.

Pri pouku slovenščine se uresničuje tudi v predmetne cilje, didaktična priporočila in opise tem integrirane skupne cilje s petih področij: jezika, državljanstva, kulture in umetnosti – trajnostnega razvoja - zdravja in dobrobiti – digitalne kompetentnosti – podjetnosti. Nekateri so v celoti prekrivni s cilji pouka slovenščine (npr. digitalna kompetentnost pri temi Slovenščina v digitalni dobi, razumevanje pomena branja, kritično mišljenje ipd.), druge se lahko uresničuje pri aktualizaciji literarnih besedil (npr. cilje s področja trajnostnega razvoja pri literarnih besedilih s temo narave), pri poglobljanju predmetnih ciljev (npr. razvijanje empatije pri pouku književnosti, etična refleksija, izražanje v umetnosti, spoznavanje kulture in umetnosti), z didaktičnimi pristopi

(npr. sodelovanje z drugimi s skupinskim delom ali kakšno drugo didaktično izbiro), medpredmetnim in znotrajpredmetnim povezovanjem ipd.

Pouk slovenščine naj bo didaktično pester. Učitelj sledi pretežno komunikacijskemu modelu književnega in jezikovnega pouka. Prva faza komunikacijskega modela so dejavnosti pred obravnavo nove snovi. Ta poleg preverjanja, kaj dijaki že vedo/znajo, motivacije ali uvoda zajema še širšo kontekstualizacijo in vživljanje v vloge, načrtovanje obravnave besedila oz. sporazumevalne izkušnje ter njeno napoved. Druga faza so dejavnosti med obravnavo. Ta naj v komunikacijskem modelu vsebuje delo z besedilom, ki naj se opre na konkretno sporazumevalno izkušnjo; učenje naj izhaja iz besedila in se k njemu vedno vrača. Sklepna faza po obravnavi naj bo obsežnejša in naj vključuje več dejavnosti, ne le ponavljanja in utrjevanja obravnavane snovi. K tema dejavnostma naj se pridružijo še umeščanje nove snovi v širšo celoto, dijakov dodatni razmislek in nove naloge.

Pestrost pouka učitelj doseže s prepletanjem različnih didaktičnih strategij, učnih metod in oblik, predvsem takih, ob katerih so dijaki dejavni in sami izgrajujejo svoje znanje. Prevladuje naj problemsko, sodelovalno, raziskovalno, izkušnjsko in projektno učenje. Osrednja metoda književnega pouka je šolska interpretacija. Književni pouk naj spodbuja komunikacijo med besedilom, dijaki in učiteljem, zasnovan naj bo problemsko in ustvarjalno. Literarno besedilo najprej umestimo v čas in prostor, sledi glasno interpretativno branje literarnega besedila, izražanje doživljanja prebranega ter besedilno-kontekstna literarna interpretacija. Obravnavo sklenemo s spodbujanjem odzivov dijakov na obravnavano literarno besedilo. V primeru literarnih besedil z veliko tujostmi, ki so dijaku težje razumljiva, se priporoča, da se najprej odpravi tujosti in doseže razumevanje prebranega, šele nato spodbudimo izražanje doživljanja prebranega. Sklepno odzivanje na obravnavana literarna besedila naj stremi k (meta)kognitivno-kritičnemu premisleku. Ta lahko izhaja iz prvotnega doživljajskega odziva, a je njegova nadgradnja. Dijak v sklepnem odzivanju preko logično-racionalnih miselnih procesov ob uporabi književnega znanja aktivira višje taksonomske miselne procese, kot so vrednotenje, aktualizacija, (po)ustvarjanje, kritična refleksija. Več o šolski interpretaciji literarnih besedil v prilogi Šolska interpretacija.

Pri pouku je smiselno kombinirati tudi vse učne oblike (tj. skupinsko delo, frontalni pouk, delo v dvojicah, individualno delo). Dijaki naj bodo pri pouku aktivni. Rešujejo naj odprte in avtentične izzive, ki zahtevajo predmetno in medpredmetno znanje, uporabo veščin in medsebojno sodelovanje. Dijaki naj imajo možnost izraziti razmislek o svojem učnem procesu, izboljševati in spremljati svoj napredek pri učenju.

Z letno pripravo učitelj načrtuje znotrajpredmetne in medpredmetne povezave ter timsko poučevanje, pri čemer izhaja iz organizacijskih in kadrovskih okoliščin svoje šole, predvsem pa iz ciljev, ki jih s sodelujočimi učitelji drugih predmetov lahko s tako povezavo doseže. Medpredmetno povezan pouk se udejanja na različne načine: na primer kot *motivacija*, *nadgradnja obstoječega znanja*, *oblikovanje avtentičnih nalog*, *projektni dan*, *projektni teden*, *interdisciplinarni tematski sklop* ipd. Medpredmetno se lahko povežeta dva, trije, štirje ... ali pa vsi predmeti gimnazijskega predmetnika, in sicer na ravni vsebin, procesnih znanj in/ali na konceptualni ravni. Pri književnem delu učnega načrta je ob nekaterih temah medpredmetno povezano učenje obvezni cilj, pri drugih izbirni. Ne glede na to si učitelj lahko zamisli svojo medpredmetno kombinacijo tudi ob drugem cilju ali ciljnih.

Kakovosten pouk slovenščine poteka v varnih, spodbudnih, vključujočih in raznolikih učnih okoljih, tudi zunaj učilnice, ter ob uporabi raznovrstnih, za slovenščino relevantnih didaktičnih gradiv, digitalne tehnologije, učnih pripomočkov idr.

TEME, CILJI, STANDARDI ZNANJA

SPORAZUMEVANJE IN BESEDILO

OBVEZNO

OPIS TEME

V okviru teme *Sporazumevanje in besedilo*, ki je ključna za dober pouk slovenskega jezika, dijak uzavešča temeljno jezikovno znanje; nadgrajuje motivacijo in spretnosti s področja razvijanja bralne pismenosti; sprejema, razčlenjuje, tvori in kritično vrednoti različne vrste besedil in s tem razvija svojo (kritično) sporazumevalno zmožnost; pridobiva znanje s področja besedilnih vrst, besedilnih skupin, besediloslovja ter tvorjenja in sprejemanja besedila nasploh.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Dijak ob ustreznih navodilih lahko izbirno sprejema, razčlenjuje, kritično vrednoti in tvori besedila tistih besedilnih vrst, ki jih je spoznal že v osnovni šoli, ne da bi se moral na to posebej pripravljati. **SC** (5.3.5.1) **SC** (5.3.4.1) **SC** (1.1.5.1) **SC** (1.1.2.2) **SC** (1.1.1.1)

- a) S področja opisa in opisovanja so to: opis osebe, predmeta, dogajanja, živali, življenja vrstnikov ali drugih oseb, kraja, poklica, rastline, igre, športa.
- b) S področja argumentacije so to: oglaševalska besedila, predstavitev dogodka in svojega mnenja o njem, komentarji.
- c) S področja razlaganja so to: razlaga, definicija pojma, razlaga naravnega pojava.
- č) S področja pripovedovanja so to: različne vrste pripovedi (realne, fantazijske, o doživetjih, življenju osebe, dogodku in podobno).
- d) Dijak prepozna razliko med opisom osebe, oznako osebe in pripovedjo o življenju osebe.
- e) S področja medijskih besedil so to: novica, vremenska napoved, intervju, podcast, potopis.
- f) S področja uradovanih besedil so to: obrazci in sezname različnih vrst.
- g) Dijak na podlagi znanja iz osnovne šole pozna tudi besedila, ki so hkrati tudi dejanje: vabilo, opravičilo, prošnja, zahvala, pritožba, sožalje, obvestilo, nasvet.
- h) Od govorjenih besedil pozna govorni nastop (referat) in vse vrste pogovorov.

Poleg tega na podlagi osnovnošolskega znanja dijak nadgradi znanje o že znanih besedilnih vrstah ali na novo spozna naslednje besedilne vrste (okrepljene besedilne vrste so obvezne, neokrepljene so izbirne):

- » besedilo, ki je hkrati dejanje: **vabilo, zahvala, opravičilo** (1. l.), **prijava, pritožba, prošnja** (2. l.);
- » **intervju** in vrste pogovorov;
- » **predstavitev** (npr. osebe v povezavi s književnostjo) (1. l.);
- » **življenjepis** v različnih oblikah (2. l.);
- » **referat** (2. l.);
- » **reportaža** (3. l.);
- » **komentar (ocena, kritika)** (3. l.);
- » **šolski esej** (v povezavi s poukom književnosti in postopoma). SC (5.1.4.1) SC (3.3.3.1) SC (1.1.5.1) SC (4.2.1.1)

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Dijak ob ustreznih navodilih lahko izbirno sprejema, razčlenjuje, kritično vrednoti in tvori besedila tistih besedilnih vrst, ki jih je spoznal že v osnovni šoli, ne da bi se moral na to posebej pripravljati. SC (5.3.5.1) SC (5.3.4.1) SC (1.1.5.1) SC (1.1.2.2) SC (1.1.1.1)

RAZVIJANJE BRALNE PISMENOSTI

CILJI

Dijak:

- : je motiviran za branje različnih vrst besedil in vztraja pri zahtevnejših bralnih nalogah;
SC (1.1.4.1)
- : na mesec za obvezno domače branje umetnostnih in neumetnostnih besedil nameni vsaj pet ur in pol;
SC (3.1.3.3)
- : zna utemeljiti pomen pismenosti za delovanje v družbi in oblikovanje identitete;
- : prebere ter govorno ali pisno povzame besedilo;
- : povezuje in kritično vrednoti informacije v različnih vrstah besedil;
- : pri tvorjenju in sprejemanju pisnih besedil izbere strategije, jih pojasni ter besedila glede na namen in vsebino utemeljeno poveže s svojim predstavnim svetom, učenjem in poklicnimi željami;
SC (4.1.2.1)
- : pozna in smiselno uporabi vire v knjižnicah;

○: predstavi svoj napredek pri razvijanju bralne pismenosti in našteje svoje aktivnosti s tega področja.

SC (5.3.5.2)

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak znanje izkazuje v povezavi z drugimi cilji in s tematskimi sklopi. Učiteljem priporočamo raznolike, čim avtentičnejše, čim pristnejše, čim bolj življenjske pristope za motivacijo in preverjanje obveznosti (npr. s spisi, z govornimi nastopi/predstavitvami, s praktičnimi izdelki). SC (5.2.2.1) SC (5.3.5.2)

Cilj doseganja petih ur in pol domačega branja umetnostnih in neumetnostnih besedil mesečno naj učitelj preverja individualno po svoji presoji. Navedeni orientacijski čas učitelj po lastni presoji preračuna v število strani ali kako drugače opisan obseg branja. Ker gre za novost, predvidevamo, da se bo skupna praksa na tem področju izoblikovala v nekaj letih.

Neumetnostna besedila se lahko navezujejo na vse predmete v šoli ali izvenšolsko dogajanje. Izkazovanje izpolnjevanja tega cilja je v sodobnem digitalnem svetu ključni pogoj za uspešno izvajanje ciljev pouka slovenščine in drugih predmetov.

BESEDILO, BESEDILNE VRSTE, BESEDILNE SKUPINE

CILJI

Dijak:

○ sprejema, tvori, razčlenjuje in kritično vrednoti različne vrste besedil ter s tem razvija svojo (kritično) sporazumevalno zmožnost.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » sprejema, pozna, tvori in razčleni naslednje besedilne vrste: vabilo, zahvala, opravičilo (1. l.), prijava, pritožba, prošnja (2. l.), intervju (2. l.), predstavitev (npr. osebe v povezavi s književnostjo) (1. l.), življenjepis (2. l.), referat (2. l.), reportaža (3. l.), komentar (ocena, kritika) (3. l.), šolski esej (postopno);
- » na podlagi znanih besedilnih vrst (tudi iz osnovne šole) vodeno sprejema, razčlenjuje in kritično vrednoti tudi druge, znane, deloma znane ali še neznane besedilne vrste po avtonomnem izboru učitelja, kakor so naštet v dodatnih pojasnilih za to temo.

TERMINI

- opis ◦ pripoved ◦ medijsko besedilo ◦ seznam ◦ obrazec ◦ govorni nastop ◦ pogovor ◦ predstavitev
- oglaševalsko besedilo ◦ reklama ◦ mali oglas ◦ manipulativno besedilo ◦ razlaga ◦ oznaka ◦ vabilo
- raziskovalni pogovor ◦ prepričevalni pogovor ◦ pogajalni pogovor ◦ opravičilo ◦ prijava ◦ pritožba
- prošnja ◦ intervju ◦ življenjepis ◦ referat ◦ reportaža ◦ komentar ◦ šolski esej

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak se ne uči značilnosti vsake besedilne vrste izolirano, prav tako ne doživlja vsake besedilne vrste ločeno od drugih, ampak postopoma povezuje besedilne vrste v besedilne skupine. Sprejema, tvori, razčlenjuje in jih kritično vrednoti na podlagi didaktičnih priporočil za to temo. Ne priporočamo učenja značilnosti besedilnih vrst na pamet, ampak priporočamo zlasti učenje prek samostojnega tvorjenja besedilnih vrst. Nekatere od njih dijak spozna tudi pri tujem jeziku, zato je treba skrbeti za letno načrtovanje medpredmetnega povezovanja, da ne prihaja do podvajanj. Ne glede na besedilne vrste, ki so navedene v didaktičnih priporočilih za to temo, naj dijak čim večkrat pripoveduje o svojih doživetjih, predstavlja umišljene dogodke/svetove, poroča o zanimivih/aktualnih dogodkih, predstavlja svoje mnenje o aktualnih dogodkih, obnavlja in ocenjuje knjigo/film/prireditev, predstavlja svoje poklicne in podobne načrte.

BESEDILOSLOVJE IN SPREJEMANJE TER TVORJENJE BESEDILA

CILJI

Dijak:

○: spozna besediloslovje slovenskega jezika in vlogo besediloslovja pri boljšem sprejemanju in tvorjenju besedil;

○: s tem razvija besediloslovno, metajezikovno, skladijsko, oblikoslovno in besedoslovno zmožnost, zlasti pa (kritično) sporazumevalno zmožnost;

○: na tej podlagi razvija zmožnost sprejemanja in tvorjenja (tudi večkodnih) besedil že usvojenih vrst ter sprejemanja (večkodnih) besedil neznanih vrst, in sicer ob upoštevanju usvojenih dejavnikov sporazumevanja in lastnosti posameznih besedilnih vrst.

SC (5.3.5.3)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » **prepozna, poimenuje in določi dejavnike sporazumevanja** (udeleženci: tvorec [/avtor/sporočevalec/pisec/govorec], prejemnik [/naslovnik], sogovorec, okoliščine: kraj [nastanka/objave], čas [nastanka/objave]), tudi če so navedeni samo posredno, **jih poimenuje in tvori dejavnikom ustrezna besedila** (od 1. do 4. l. glede na obravnavana besedila);
- » **v besedilu prepozna, poimenuje in predstavi: uvod, jedro, zaključek** (smiselno glede na besedilno vrsto), **členitev na odstavke; temo besedila; namen besedila** (avtorjev namen: posredni, neposredni; družbena vloga udeležencev sporazumevanja, s tem povezana institucionalno dana [ne]moč udeleženca) in njegov vpliv na zvrstnost ter formalnost; prenosnik: slušni, vidni itd. (od 1. do 4. l. glede na obravnavana besedila);
- » **razvrsti znano ali neznano besedilo glede na naslednje kriterije: neumetnostno, umetnostno; praktičnosporazumevalno, medijsko, strokovno** (znanstveno, poljudnoznanstveno), **uradnovalno; zasebno, javno; neuradno, uradno**; neformalno, manj formalno, formalno; **govorjeno, zapisano; objektivno, subjektivno** (od 1. do 4. l. glede na obravnavana besedila);
- » na podlagi poznavanja vrst odvisnih stavkov in priredij določi pomenska razmerja med povedmi: vezalno, protivno, časovno, vzročno, posledično, pojasnjevalno, namerno, pogojno (3. l.);
- » praktično **uporabi** in našteje naslednje **prvine navezovanja in napovedovanja**: nanašalnica; naveznik (anafora); vrste navezovanja in napovedovanja: dobesedna ponovitev, osebna glagolska oblika, zaimek (ali prislov, rabljen kot zaimek), sopomenka, nadpomenka, pomenski opis (parafraza);

- » **prepozna in uporabi naslednje slogovne postopke** (načine razvijanja teme): pripovedovanje, opisovanje, razlaganje, utemeljevanje/argumentacija, *obveščanje* (od 1. do 4. l. glede na obravnavana besedila);
- » tvori, bere in posluša večkodno besedilo (1./2./3./4. l.);
- » izbira in prepozna jezikovne in nejezikovne znake ter njihovo součinkovanje pri ustvarjanju pomena (1./2./3./4. l.);
- » **govori, piše, bere, posluša in razčlenjuje znane besedilne vrste** (1./2./3./4. l.), **tudi tiste, ki jih je spoznal v osnovni šoli**;
- » kritično sprejema neznane in nepričakovane besedilne vrste (1./2./3./4. l.).

TERMINI

- uvod ◦ jedro ◦ zaključek ◦ odstavek ◦ tema besedila ◦ umetnostno besedilo ◦ neumetnostno besedilo
- praktičnosporazumevalno besedilo ◦ medijsko besedilo ◦ strokovno besedilo ◦ znanstveno besedilo
- poljudnoznanstveno besedilo ◦ uradno besedilo ◦ uradno besedilo ◦ neuradno besedilo ◦ formalno besedilo ◦ neformalno besedilo
- govorno besedilo ◦ zapisano besedilo ◦ objektivno besedilo
- subjektivno besedilo ◦ tvorec ◦ prejemnik ◦ naslovnik ◦ besedni jezik ◦ nebesedni jezik ◦ slušni prenosnik
- vidni prenosnik ◦ navezovanje ◦ napovedovanje ◦ nanašalnica ◦ pripovedovanje ◦ opisovanje ◦ razlaganje
- utemeljevanje/argumentacija ◦ sogovorec ◦ sporočevalčev namen

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak razvija zmožnost sprejemanja in tvorjenja (večkodnih) besedil na različne načine. Večkodno besedilo je besedilo, ki združuje besedna in nebesedna izrazna sredstva - različne semiotske kode, na primer besede (besedno/verbalno) in fotografijo/graf/zemljevid/barve/grafično poudarjene besede.

Priporočamo, da ob tem čim bolj celostno opazuje vsebine, navedene v standardih znanja. Besedila naj sprejema in tvori tako, da na primer:

- » opazuje, razume, presoja sprejemanje in tvorbo besedil;
- » kritično bere eno- in večkodna besedila;
- » tvori okoliščinam (dejavnikom) ustrezna enogovorna in dvogovorna besedila;
- » sprejema in tvori besedila na čim bolj različne, tudi nepričakovane načine, ob tem pa utrjuje in usvaja znanja in spretnosti, navedene v standardih znanja; opazuje, kako lahko tvorec besedila izraža svoj namen posredno in neposredno;
- » opazuje in uporablja jezikovne in nejezikovne znake ter njihovo součinkovanje pri ustvarjanju pomena;
- » prireja isto besedilo za razne naslovnike in glede na različne okoliščine ter pojasni svoje priredbe;
- » spoznava in utrjuje metajezikovno znanje o besediloslovju in se strokovno izraža o besedilih, ki jih sprejema in tvori;

- » razvija zmožnost pogovarjanja, dopisovanja, kritičnega sprejemanja in tvorjenja enogovornih besedil tako, da smiselno nadgrajuje načine obravnave besedila iz osnovne šole ter iz letnika v letnik;
- » razvija zmožnost kritičnega sprejemanja in tvorjenja besedil najrazličnejših vrst, tudi neznanih, nepričakovanih, torej tistih, ki jih ni spoznal pri pouku.

Pri določanju jezikovne zvrstnosti in pri tvorbi besedil naj dijak odgovori na ključna vprašanja: kdo, kaj, kje/kdaj, zakaj, kako tvori besedilo/je tvoril besedilo.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Dijak znanje izkazuje v povezavi z drugimi cilji in s tematskimi sklopi.

Uresničevanje doseganja petih ur in pol domačega branja umetnostnih in neumetnostnih besedil mesečno dijak dokaže s poznavanjem prebranih umetnostnih in neumetnostnih besedil v obsegu določenega števila strani po učiteljevi presoji (tudi medpredmetno). Neumetnostna besedila se lahko navezujejo na vse predmete v šoli. Izkazovanje izpolnjevanja tega cilja je v sodobnem digitalnem svetu ključni pogoj za uspešno izvajanje ciljev pouka slovenščine in drugih predmetov.

SLOVENSKI JEZIK V PROSTORU, DRUŽBI IN ČASU

OBVEZNO

OPIS TEME

V okviru teme dijak uzavešča značilnosti slovenskega jezikovnega prostora, razvija zavest o prvem jeziku v večjezični družbi, spoznava jezikovne zvrsti in okoliščine za njihovo rabo ter spoznava zgodovino slovenskega jezika. Razvija in krepi svojo jezikovno, narodno in državljansko zavest.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

SC (1.1.5.1) SC (3.3.1.2)

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

SC (3.3.1.2) SC (3.3.4.1)

SLOVENSKI JEZIKOVNI PROSTOR

CILJI

Dijak:

○: praktično uzavešča značilnosti slovenskega jezikovnega prostora, vključno z jeziki, ki ga obkrožajo.

SC (1.2.3.2 | 1.2.5.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » **prostorsko umesti slovenski jezik** (Republika Slovenija in slovensko zamejstvo v Avstriji, Italiji, na Madžarskem in Hrvaškem; zamejski Slovenci) (1. I.);
- » **pozna razprostranjenost slovenščine v Republiki Sloveniji, njenem zamejstvu in po svetu, tj. izseljenstvu in zdomstvu, v Evropski uniji in drugod** (1. I.);

- » **prostorsko umesti sosedске jezike slovenskega jezika** (hrvaški, nemški, madžarski, italijanski; furlanski) (1. l.);
- » pozna vlogo madžarščine v delu Prekmurja in italijanščine v delu slovenske Istre ter vlogo romske skupnosti in drugih jezikov v Republiki Sloveniji glede na Ustavo Republike Slovenije (1. l.);
- » **poimenuje svoj prvi jezik/materni** (tudi kadar ni slovenščina) **in predstavi njegov** (zakonski) **jezikovni položaj v Republiki Sloveniji** (1. l.).

TERMINI

- slovenski jezikovni prostor ◦ slovensko zamejstvo ◦ izseljenstvo ◦ zdomstvo ◦ sosedski jeziki ◦ hrvaški jezik
- nemški jezik ◦ madžarski jezik ◦ italijanski jezik ◦ furlanski jezik ◦ romska skupnost

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Ta tematika predstavlja nadgraditev znanja iz osnovne šole, zato naj bo pouk izrazito problemski. Dijak naj se poglobljeje seznaniti z vsaj enim odprtim problemom v zvezi s slovenskim jezikovnim prostorom (ekskurzija, ogled dokumentarnega filma, pogovor z vrstniki iz zamejstva/izseljenstva, lastne izkušnje ipd.). Dijaku moramo omogočiti, da bo s pomočjo pridobljenega znanja odgovorno prispeval k političnim in civilnodružbenim iniciativam s tega področja, opozorimo ga na nevarnost diglosije, kadar je posamezen jezik vezan samo na zasebno rabo.

(SLOVENSKI) JEZIK V DRUŽBI

CILJI

Dijak:

○: razvija zavest o slovenskem jeziku v družbi in jezikih v družbi nasploh.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » opiše slovenščino kot materni jezik ali jezik okolja v Sloveniji; vlogo slovenskega jezika v Republiki Sloveniji in slovenskem zamejstvu, Evropski uniji in po svetu; slovenščino kot uradni jezik v Republiki Sloveniji, Evropski uniji in v zamejstvu (1. l.);
- » utemelji pomen rabe slovenščine v vsakdanjem in poklicnem življenju (1. l.);
- » poimenuje svoj materni jezik ali jezik okolja; prvi, drugi, tuji jezik sebe in svojih sošolk in sošolcev; uradni in državni jezik Republike Slovenije; poimenovanja preprosto utemelji (1. l.);
- » opiše in utemelji jezik kot sredstvo za sporazumevanje (1. l.);
- » prepozna, opiše in utemelji vlogo nebesednega jezika ob besednem jeziku (1. l.).

TERMINI

- prvi (materni) jezik ○ drugi jezik ○ tuji jezik ○ jezik okolja ○ uradni jezik ○ državni jezik ○ besedni jezik
- nebesedni jezik

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak, čigar prvi/materni jezik ni slovenščina, lahko izbirno:

- » predstavi svoj materni jezik, okoliščine, v katerih ga uporablja, in svoj odnos do njega;
- » primerja okoliščine rabe maternega jezika in slovenščine;
- » primerja svoj odnos do maternega jezika in slovenščine;
- » primerja svojo sporazumevalno zmožnost v maternem in slovenskem jeziku;
- » predstavi izgovorne, pisne, poimenovalne in slovnične podobnosti ter razlike med svojim maternim jezikom in slovenščino.

Dijak naj v okviru tega cilja uzavesti pomen vloge slovenskega jezika v svojem osebnem, družbenem in poklicnem življenju. Odločitev za rabo slovenščine v sodobnem svetu ni samoumevna, zato je pomembno

uzavestiti pomen pravice do večjezičnosti in s tem uporabe maternega jezika (tudi jezikov manjšin, drugih narodnih skupnosti, priseljencev). Dijak z razumevanjem izrazne in ustvarjalne enakovrednosti slovenščine v družbi evropskih jezikov razvija pomembne sestavine socialne zmožnosti. Tisti, za katerega je slovenščina materni/prvi jezik, se zaveda, da je slovenščina zanj najnaravnejša socializacijska danost, saj se z njo vseskozi, najlaže in najuspešneje izraža, ter da je slovenščina temeljna prvina njegove osebne in narodne identitete. Tisti, za katerega slovenščina ni prvi jezik, se zaveda pomena skrbi za svoj materni/prvi jezik, čeprav živi v državi, kjer ta jezik ni uradni jezik in jezik šolanja.

Razlikovanje med besednim in nebesednim jezikom je v razredu priporočljivo uzaveščati večkrat, zlasti pa med govornimi nastopi, pred ogledom predstav, saj so prav nebesedne prvine pomemben element sodobnega sporazumevanja.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Dijak izkazuje zavest o (slovenskem) jeziku v družbi in jeziku v družbi nasploh zlasti tako, da:

- » poimenuje svoj materni jezik, če ta ni slovenščina, predstavi izgovorne, pisne, poimenovalne in slovnične podobnosti ter razlike med njim in slovenščino (1. l.);
- » določi, kakšno vlogo in status ima (lahko) slovenščina v Republiki Sloveniji in slovenskem zamejstvu, Evropski uniji in izseljenstvu (1. l.);
- » pojasni, kdo v njegovem okolju govori slovenščino kot jezik okolja in za koga je slovenščina tuji jezik (1. l.);
- » poimenuje prvi tuji jezik, ki se ga uči, ter predstavi izgovorne, pisne in slovnične podobnosti ter razlike med njim in slovenščino (1. l.);
- » poimenuje in razpozna besedni in nebesedni jezik ter pojasni vlogo emotikonov in drugih znakov v sodobni družbi (1. l.).

JEZIKOVNE ZVRSTI

CILJI

Dijak:

O: spoznava jezikovne zvrsti, njihove značilnosti in okoliščine ter ustreznost njihove rabe.

SC (1.1.5.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » **našteje jezikovne zvrsti (knjižni jezik, pogovorni jezik, narečje) in pojasni njihove značilnosti ter formalne, manj formalne in neformalne okoliščine rabe jezika (1. l.);**
- » **pojasni in presodi okoliščine rabe knjižnega in pogovornega jezika ter narečja v izbranem besedilu (1. l.);**
- » prepozna rabo slenga in žargona, ki se lahko naslanjata na posamezno jezikovno zvrst, jo ponazori s primeri in obe govorici poimenuje (1. l.);
- » **pred tvorbo besedila utemeljeno izbere najustreznejšo zvrst glede na dane okoliščine oz. presodi, ali je bila glede na dane okoliščine uporabljena primerna jezikovna zvrst (1. l.).**

TERMINI

- jezikovna zvrst ◦ knjižni jezik ◦ pogovorni jezik ◦ narečje ◦ sleng ◦ žargon ◦ formalen ◦ manj formalen
- neformalen

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Zaradi bistveno spremenjenih načinov komunikacije se zvrstnost v zadnjih letih glede na dosedanjo tradicijo spreminja. V učnem načrtu zato govorimo splošneje o treh jezikovnih zvrsteh: knjižnem jeziku, pogovornem jeziku in narečju. Na vsako od teh zvrsti je lahko naslonjen sleng ali žargon (s slengizmi ali z žargonizmi). Učitelj naj pri podrobnejših razlagah v prehodnem obdobju sledi strokovni literaturi, učni načrt pa omogoča upoštevanje različnih razlag. (Npr.: Knjižni jezik lahko združuje poimenovanja *zborni knjižni jezik*, *splošnopogovorni* ali *knjižnopogovorni jezik* in *knjižni pogovorni jezik*, pogovorni jezik pa lahko združuje nekdanja poimenovanja *pokrajinski pogovorni jeziki* in *neknjižni pogovorni jezik*. Interesne govorice [sleng, žargon, argo] so največkrat naslonjene na pogovorni jezik, lahko pa tudi na narečje.)

Dijak z raznolikimi dejavnostmi in ob različnih dogodkih skozi celotno obdobje spoznava, v katerih okoliščinah je primerna določena jezikovna zvrst. Pri določanju jezikovne zvrstnosti in pri tvorbi besedil naj dijaki odgovorijo na ključna vprašanja: kdo, kaj, kje/kdaj, zakaj, kako tvori besedilo/je tvoril besedilo.

Dijaka je treba pripraviti na kritično in analitično rabo jezika v različnih situacijah, zato je potrebna prilagoditev učnih metod glede na zahtevnost gimnazijskega programa in spodbujanje višjih miselnih procesov pri razumevanju jezikovnih zvrsti.

Poudarek je na funkciji in kontekstu uporabe posameznih zvrsti. Naloge naj vključujejo analizo besedil iz različnih okolij (npr. javni govori, strokovni članki, pogovorna besedila), pri katerih mora dijak prepoznati zvrst, pojasniti njen namen ter vpliv na bralca ali poslušalca.

Učitelj dijaka spodbuja, da piše in govori v različnih jezikovnih zvrsteh glede na dano situacijo (npr. isti dogodek v obliki uradnega dopisa, osebnega pisma, novinarskega članka in objave na družbenih omrežjih). Razmišlja naj o tem, kako spreminjanje zvrsti vpliva na učinkovitost komunikacije in kako različne okoliščine (npr. formalne, manj formalne in neformalne) zahtevajo uporabo ustrezne jezikovne zvrsti. Ugotavlja naj, ali se jezikovna zvrst kaže predvsem na leksikalni ravni (z izbiro besed) ali tudi na skladenjski ravni. Raziskuje naj, kako sodobna tehnologija in družbena omrežja vplivajo na jezikovne zvrsti (npr. kako sleng, emotikoni in skrajševanje besed spreminjajo naravo pogovornega in zlasti zapisanega jezika).

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Dijak izkazuje poznavanje jezikovnih zvrsti tako, da jih našteje, razloži njihovo delitev (1. l.) in zna pred tvorbo besedila utemeljeno izbrati najustreznejšo zvrst glede na dane okoliščine oz. presoditi, ali je bila glede na dane okoliščine uporabljena primerna jezikovna zvrst (1. l.).

ZGODOVINA SLOVENSKEGA JEZIKA

CILJI

Dijak:

○: spoznava osnovne jezikovne družine v Evropi in njihove pomembnejše jezike ter razvoj slovenščine od praslovanščine do sodobne slovenščine.

SC (1.3.2.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » našteje osnovne satemske in kentumske skupine indoevropskih jezikov (1. l.);
- » našteje osnovne jezikovne skupine v Evropi in njihove značilne predstavnike (1. l.);
- » **sintetično na podlagi osnovnih tokov opiše zgodovino slovenskega jezika (rokopisi, knjižni jezik)(1./2./3./4. l.);**
- » opiše prednike in sorodnike slovenskega jezika (praindoevropščina, praslovanščina, slovanski jeziki, stara cerkvena slovanščina) ter zgodnji razvoj slovenskega jezika (1. l.);
- » **našteje in na podlagi tipičnega primera besedila prepozna obdobja razvoja slovenščine; pojasni razvoj jezika v teh obdobjih;** našteje in pojasni različne načine zapisovanja glasov v rokopisih in knjigah (zlasti bohoričica, gajica), razvoj slovarjev, slovnice in pravopisov, prizadevanja posameznikov (1. l.);
- » z vidika jezika razloži odlomek iz izbranega, vnaprej znanega književnega dela v slovenskem jeziku do konca 19. stoletja (1./2./3./4. l.).

TERMINI

○ praindoevropščina ○ indoevropski jeziki ○ kentumske skupine ○ satemske skupine ○ praslovanščina ○ stara cerkvena slovanščina ○ Brižinski spomeniki ○ rokopisi ○ knjižni jezik ○ slovarji ○ slovnice ○ pravopisi ○ bohoričica ○ gajica ○ slovanski jeziki (južni, vzhodni in zahodni)

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Poznavanje zgodovine slovenskega jezika je ključno za jezikovno samozavest dijaka. Zgodovino jezika zato obravnavamo sintetično (1./2./3. l.), strnjenemu sintetičnemu znanju pa dodajamo natančnejše podatke, navedene v standardih znanja. To povezujemo s poukom književnosti, a ob zavedanju, da zgodovina jezika poteka vzporedno z zgodovino književnosti in se ne razvija z isto dinamiko. SC (1.3.2.1)

Temeljna snov zgodovine slovenskega jezika je poznavanje osnovnih tokov v zgodovini slovenskega jezika.

Dijak predstavi strnjeno zgodovino slovenskega jezika na naslednji način:

- » v srednjem veku se oblikuje slovenščina kot jezik, ki se že razlikuje od drugih slovanskih jezikov;
- » do konca 16. stoletja nastanejo že vsa osnovna slovenska narečja (razen rovtarskega);
- » v drugi polovici 16. stoletja slovenski protestantski pisci izoblikujejo slovenski knjižni jezik;
- » v nadaljnjih stoletjih ima izročilo knjižnega jezika slovenskih protestantskih piscev močan vpliv na knjižno normo, govorjeni jezik pa se od nje vse bolj odmika in se vse bolj narečno cepi;
- » v drugi polovici 18. stoletja se zato tudi knjižna slovenščina razdeli na tri pokrajinske variante (in prekmurski knjižni jezik);
- » sredi 19. stoletja s t. i. novimi oblikami pride do dokončnega poenotenja knjižne slovenščine v skupni jezik vseh Slovencev; začne se oblikovati enotna podoba skupnega govorjenega jezika;
- » z osamosvojitvijo slovenski jezik zaživi polno življenje v prav vseh vlogah.

Druga pomembna stopnja poznavanja zgodovine slovenskega jezika je poznavanje razvoja zapisovanja glasov in razvoja pisave. Tu je trenutno v različnih učbenikih kar velika zmeda, saj se mešata spodnji vsebini (a in b).

Priporočamo naslednji način obravnave:

1. način zapisovanja glasov (obvezna snov: različni neustaljeni srednjeveški načini zapisovanja glasov, bohoričica, gajica [madžarski zapis prekmurskega knjižnega jezika, Pohlinova pisava, metelčica, dajničica]);
2. pisava (kot font, oblika črk; neobvezna snov: karolinška minuskula), gotica (fraktura, nemška gotica Schwabacher), latinska pisava različnih fontov.

Tretja stopnja poznavanja zgodovine slovenskega jezika je poznavanje osebnosti in ključnih del, zlasti slovarjev, slovnice in pravopisov. To poznavanje je pomembno, a smiselno le, če je osnovna snov dovolj utrjena. Dijaka ne učimo naslovov slovnice, slovarjev in pravopisov, saj je slovnica ne glede na naslov slovnica, slovar slovar, pravopis pa pravopis. Tudi sicer se izogibamo naslovom, letnicam in imenom.

JEZIKOVNI SISTEM IN NJEGOVA VLOGA

OBVEZNO

OPIS TEME

V okviru teme *Jezikovni sistem in njegova vloga* dijak dejavno, problemsko in z vidika celostne obravnave spozna vse ravnine jezikovnega sistema. S tem pridobi metajezikovno znanje in osnovo za razvijanje in krepitev svoje (kritične) sporazumevalne zmožnosti, zlasti svoje jezikovne samozavesti.

Znanje, pridobljeno z izpolnjevanjem ciljev in standardov te teme, ne sme biti samo sebi namen, ampak mora biti tesno povezano s tvorbo in sprejemanjem besedil. Tema se neposredno povezuje tudi s poukom tujih jezikov.

Vsi cilji, standardi in vsebine, ki se ponavljajo glede na osnovno šolo, se po vertikali nadgrajujejo, utrjujejo in spoznavajo poglobljeno.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Dijak znanja s področja jezikovnih ravnin povezuje z vsemi (tudi književnimi) temami v učnem načrtu in z učnimi načrti drugih predmetov.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Pri spoznavanju jezikovnega sistema se je treba zavedati, da gre pri tem za usvajanje oziroma uzaveščanje modelov, ki dijaku pomagajo k boljšemu sprejemanju in tvorjenju besedil v slovenščini, medpredmetno pa tudi k boljšemu sprejemanju in tvorjenju besedil v tujih jezikih. Teoretično znanje mora biti usmerjeno v praktično rabo ob besedilih, a z zavedanjem, da ima podobno vlogo – kakor formule v matematiki. Usvajanje jezikovnosistemskega znanja naj bo zato časovno ekonomično, s poudarkom na dejavnosti in problemskem pouku po usvojenih osnovnih zakonitostih in ne pred njimi. Ključni poudarek tega dela jezikovnega pouka naj bo usmerjen k povezovanju snovi v celoto in ne k podrobnostim.

Izogibajmo se učenju definicij na pamet in nasploh definicijam, kjer/ko je le možno, saj je jezikovnosistemske pojave mnogo lažje prepoznati in poimenovati kot razložiti. Vloga jezikovnosistemskega znanja pri višjih taksonomskih ravneh znanja je v poznavanju možnosti za čim večjo slogovno raznovrstnost besedila (pretvorbe) in v pridobivanju sposobnosti tvorjenja zapletenega besedila v nepričakovanih okoliščinah in na nepričakovano tematiko. Dijak naj po možnosti primerja jezikovne pojave v slovenščini in tujem jeziku, saj s tem krepí svojo splošno jezikovno zmožnost, ki je ključna za večjezični svet.

Dijak že v osnovni šoli usvoji veliko jezikovnosistemskega znanja, zato priporočamo, da to znanje ponovi na začetku 1. letnika in da na ravni srednje šole gradimo na poenotenem obstoječem znanju ter ne poučujemo, kot da bi poučevali »znova« (npr. v vseh letnikih lahko vsaj na ravni osnovnošolskega znanja utrjujemo rabo vejice in jo utemeljujemo s skladenjsko zgradbo povedi, čeprav to snov natančneje ponovimo in obdelamo šele v 3. letniku).

Opis jezikovnega sistema temelji na oblikoslovno-pomenoslovni delitvi besednih vrst, kakor je opisana v trenutni šolski slovnici (dostopno na strani: <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/okpuu0v> in v knjižni obliki). Ta opis se v nekaterih podrobnostih razlikuje od opisa na podlagi skladenjske delitve besednih vrst, na kar moramo biti pozorni pri oblikovanju vaj ali uporabi različnih starejših priročnikov. Gre za majhne spremembe, ki prihranijo pri pouku veliko časa: manj zaimkov, števniki brez zapletov pri prilastku, veznik, lažja obravnava prilastka, manjše število sklanjatev, preprostejše določanje stavčnih členov, upoštevanje mejnih primerov med predmetom in prislovnim določilom, združitve sklepalnega in posledičnega priredja v eno samo – v posledično priredje, odprava izrazov: naslonska, navezna, naglasna oblika zaimkov > dolga in kratka oblika zaimkov, zaimek, povezan s predlogom, občna imena > splošna poimenovanja.

JEZIKOVNE RAVNINE IN UNIVERZALNOST JEZIKOVNEGA SISTEMA

CILJI

Dijak:

○: dopolnjuje svoje poznavanje jezikovnih ravnin in ob tem povezuje svoje poznavanje jezikovnega sistema ter njegove vloge v logično zaokroženo celoto. Jezikovni sistem razume tudi kot univerzalni pojmovni aparat za opis katerega koli jezika;

SC (1.1.3.1)

○: zaveda se, da različne jezike lahko opisujemo na podoben način; pri pouku tujih jezikov zato uporablja znanje, pridobljeno pri pouku učnega jezika, in obratno; zna primerjati jezike, ki se jih uči, in razpoznavna podobnosti ter razlike med njimi.

SC (1.1.3.1 | 1.1.3.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» izbrani že usvojeni jezikovni pojav umesti v ustrezno jezikovno ravnino (glasoslovje, besedotvorje, besedoslovje, oblikoslovje, skladnja, besediloslovje);

» za izbrano že usvojeno jezikovno vsebino najde primere tudi v prvem/učnem jeziku in tujih jezikih, ki se jih uči.

TERMINI

- jezikovna ravnina
- jezikovni sistem
- glasoslovje
- besedotvorje
- besedoslovje
- oblikoslovje
- skladnja
- besediloslovje

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak naj vsa štiri leta umešča svoje jezikovno znanje na posamezne ravnine in ga zato ves čas opazuje kot celoto. V okviru tega vsako leto (zlasti pa v 1. letniku) ponovi celotno jezikovnosistemsko znanje. Pri tem je mnogo pomembnejše poznavanje celote kakor podrobnosti.

GLASOSLOVJE

CILJI

Dijak:

○: dejavno in problemsko spozna glasoslovje slovenskega jezika in s tem razvija glasoslovno, pravopisno, pravorečno in metajezikovno zmožnost.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » opiše knjižno izreko besed, tudi v primerjavi z neknjižnim izgovorom (1. l.);
- » zna izgovoriti besedo na podlagi glasoslovno ustreznega zapisa in zapisati izgovor besede z ustreznimi znamenji (1. l.);
- » na podlagi skice izgovora določi možen izgovor (možna izgovora) glasu (1. l.);
- » s primeri pokaže razlike med slovensko izreko in izreko prvega tujega jezika (1./2./3./4. l.);
- » prepozna, našteje in uporabi ter poišče primere za samoglasnike (vokale): i, ozki e, široki e, ə (zapis polglasnika, mesto polglasnika, prim. tudi neobstojni polglasnik), a, široki o, ozki o, u; spremembe samoglasnikov: preglas;
- » prepozna, našteje, uporabi in poišče primere za soglasnike (konzonanti): zvočniki, nezvočniki (zveneči, nezveneči); zaporniki, priporniki, zlitniki; različice glasnikov (variante fonemov): v (v in ŭ); zapis in izgovor soglasnikov;
- » v besedilih pravilno uporabi primere, ko v besedah prihaja do prevoja, mehčanja (palatalizacije), jotacije ali prilikovanja po zvonečnosti (asimilacije);
- » ilustrira s primeri ali prepozna: naglasno mesto (naglašeni in nenaglašeni samoglasnik); določi jakostni (dinamični) naglas; besede brez naglasa, z enim naglasom in z več naglasi; naglasna znamenja: ostrivec (teoretično in praktično), krativec (samo teoretično), strešica (teoretično in praktično) (1. l.);
- » pravopisno ustrezno zapiše glasove in glasno prebere besede (1./2./3./4. l.);
- » najdene napake analizira in jih odpravi (1./2./3./4. l.).

TERMINI

- glasoslovje ◦ mesto izgovora ◦ glas ◦ samoglasnik ◦ ozki e ◦ ozki o ◦ široki e ◦ široki o ◦ polglasnik
- neobstojni polglasnik ◦ preglas ◦ soglasnik ◦ zvočnik ◦ nezvočnik ◦ zveneči ◦ nezveneči ◦ različice
- glasnikov ◦ naglas ◦ naglašeni samoglasnik ◦ nenaglašeni samoglasnik ◦ jakostni naglas ◦ breznaglasnica
- enonaglasnica ◦ večnaglasnica ◦ naglasno znamenje ◦ ostrivec ◦ krativec ◦ strešica

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak razvija glasoslovno zmožnost v neposredni povezavi s pravopisno in pravorečno zmožnostjo. Razvija jo zlasti na naslednje načine:

- » opisuje izreko besed in posameznih glasov v njih;
- » opazuje, kako glasovi nastajajo v govorilih, in skuša na podlagi skic prepoznati, za kateri glas bi lahko šlo;
- » prepozna naglasna znamenja kot oznako mesta naglasa in načina izgovora označenega samoglasnika;
- » prepozna glasoslovne oznake v različnih jezikovnih priročnikih;
- » primerja slovenske glasovne prvine s tujimi (zlasti pozorno z angleškimi) ter predstavi svoje ugotovitve;
- » sprememb glasov se ne uči na pamet (razen preglasa), a jih spozna in zna praktično uporabljati (ne uči pa se te snovi na pamet teoretično).

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Dijak izkazuje znanje glasoslovne zmožnosti zlasti na naslednje načine:

- » opiše knjižno izreko besed v skladu z glasoslovnim znanjem, tudi v primerjavi z neknjižnim izgovorom (1. l.);
- » zna izgovoriti besedo na podlagi glasoslovno ustreznega zapisa (1. l.);
- » na podlagi skice izgovora določi možen izgovor (možna izgovora) glasu (1. l.);
- » s primeri pokaže razlike med slovensko izreko in izreko prvega tujega jezika (npr. v besedi *think* je soglasnik, ki ga slovenščina ne pozna, in se zapiše s *th*) (1./2./3./4. l.).

BESEDOSLOVJE

CILJI

Dijak:

O: dejavno in problemsko spoznava besedoslovje slovenskega jezika in s tem razvija poimenovalno (besedoslovno) ter metajezikovno zmožnost, spoznava in redno uporablja jezikovne portale, spoznava knjižne jezikovne priročnike.

SC (4.1.1.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » **izbere besedilu in okoliščinam ustrezne besede, izogiba se ponavljanju besed** (1./2./3./4. l.);
- » **razloži besede in besedne zveze iz prebranega/poslušanega besedila in jih uporabi v novih povedih** (1./2./3./4. l.);
- » **predstavi pomene dane večpomenske besede in jih ponazori v povedih** (1./2./3./4. l.);
- » **poimenuje, pozna, razloži in tvori sopomenko** (sinonim), **protipomenko, nadpomenko, podpomenko, enakoizraznico** (homonim), **besede iz iste besedne družine in iz istega pomenskega polja** (1./2./3./4. l.);
- » **zamenja prevzeto besedo z domačo ustreznico in obratno ter ovrednoti vlogo domače in prevzete besede** (1./2./3./4. l.);
- » **predstavi besedo kot (dvodelni) znak** (4. l.);
- » **prepozna, poimenuje in razloži stalno besedno zvezo, frazem, pregovor in jih ustrezno uporabi v besedilu;**
- » **izbere in uporabi ustrezne spletne ter knjižne jezikovne priročnike in zna pojasniti njihovo zgradbo in vlogo;**
- » **poimenuje, pozna, razloži in ustrezno rabi besedje glede na slogovno vrednost: nezaznamovano, zaznamovano;** besedje glede na izvor: domače, prevzeto (4. l.);
- » **z uporabo jezikovnih priročnikov (slovnica, pravopis, slovar: splošni, sinonimni, frazeološki, terminološki, zgodovinski, etimološki, narečni, jezikovni atlas) izboljša besedilo; iz priročnikov izlušči pomembne podatke,** jih predstavi, interpretira ter presodi, kje in kako jih uporabljati (1./2./3., poglobljeno 4. l.);
- » **pozna in razloži zgradbo knjižnega in spletnega slovarskega sestavka ter prepozna slovarsko oznako (kvalifikator).**

TERMINI

- besedoslovje ◦ beseda ◦ znak ◦ besedna družina ◦ pomensko polje ◦ enopomenka ◦ večpomenka
- sopomenka ◦ protipomenka ◦ nadpomenka ◦ podpomenka ◦ stalna besedna zveza ◦ frazem ◦ pregovor
- nezaznamovano ◦ zaznamovano ◦ domače ◦ prevzeto ◦ etimologija ◦ slovnica ◦ slovar ◦ slovarski sestavek ◦ kvalifikator ◦ splošni slovar ◦ frazeološki slovar ◦ terminološki slovar ◦ zgodovinski slovar
- narečni slovar ◦ pravopis ◦ sinonimni slovar

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak snov usvaja mimogrede ob besedilih vsa štiri leta, torej tudi takrat, ko ne »obravnavamo« te snovi, saj ima za to dovolj osnovnega znanja že iz osnovne šole. Jezikovne informacije naj dijak pridobiva zlasti na portalih *Fran*, *Franja*, *Gigafida*, *Viri CJVT* in njim podobnim. Dijaka opozarjamo, da so jezikovne informacije v sodobnem času lahko zelo različno kvalitetne in da ga slabo izdelani priročniki lahko zavajajo. Slovarje in priročnike naj spoznava čim bolj v digitalni obliki (v šoli na projekciji, doma na pametnih telefonih in računalnikih) ter čim večkrat sproti, ne samo enkrat intenzivno. Slovnico naj ima dijak čim večkrat ob sebi (podobno kot atlas pri geografiji). Če je kakšno snov pozabil, mu omogočimo, da jo lahko vedno najde v slovnici. Tudi občasna raba slovnice in slovarjev pri preverjanju in ocenjevanju znanja je smiselna.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Dijak pokaže zmožnosti s področja besedoslovja (poimenovalno zmožnost) na naslednje načine:

- » izbira besedilu in okoliščinam ustrezne besede, izogiba se ponavljanja besed ipd.;
- » razloži besede in besedne zveze iz prebranega/poslušanega besedila in jih uporabi v novih povedih;
- » predstavi pomene dane večpomenske besede in jih ponazori v povedih;
- » dani besedi najde sopomenko, protipomenko, nadpomenko, podpomenko, besede iz iste besedne družine in iz istega pomenskega polja;
- » zamenja prevzeto besedo z domačo ustreznico in obratno ter vrednoti vlogo domače in prevzete besede;
- » predstavi besedo kot dvodelni znak;
- » razloži pomen stalne besedne zveze, frazema in ju uporabi v besedilu;
- » uporablja ustrezne spletne in knjižne jezikovne priročnike ter zna pojasniti njihovo zgradbo in vlogo.

BESEDOTVORJE

CILJI

Dijak:

○: dejavno in problemsko spozna besedotvorje slovenskega jezika. S tem razvija besedotvorno, metajezikovno, pravopisno in glasoslovno zmožnost.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » prepozna in uporabi netvorjenke in tvorjenke (1./2./3./4. l.);
- » določi tvorjenki koren in besedotvorno obrazilo (**predpona, medpona, pripona**) (4. l.);
- » prepozna in udejani spremembe glasov pri tvorbi besed (1./2./3./4. l.);
- » tvorjenko pravilno zapiše (**tudi skupaj, narazen in z vezajem**) **ter naglasi** (1./2./3./4. l.);
- » **tvori tvorjenko** (iz navedene besedotvorne podstave in/ali navedenega pomenskega opisa) **ter prepozna vrsto tvorjenke: izpeljanke, sestavljenke, zloženske, izpeljanke iz predložne zveze, medponsko-priponske zloženske, podredne in priredne zloženske, sklopi** (4. l.);
- » **v besedilu nadomesti (opisne) besedne zveze, stavke ipd. s tvorjenkami in obratno** (1./2./3./4. l.);
- » *v besedilu razume in zna pojasniti, kaj pomeni (novo)tvorjenka (tudi težji primeri* (4. l.);
- » *pravilno tvori še neznano novotvorjenko* (4. l.).

TERMINI

- tvorjenka ◦ netvorjenka ◦ koren ◦ besedotvorno obrazilo ◦ predpona ◦ medpona ◦ pripona ◦ izpeljanka
- sestavljenka ◦ zloženska ◦ podredna zloženska ◦ priredna zloženska ◦ podstava ◦ sklop

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Obravnava besedotvorja naj bo v prvih letnikih usmerjena predvsem v praktično rabo, v 4. letniku pa jo teoretično zaokrožimo, a to naj bo osmišljeno z realnimi besedotvornimi potrebami dijaka. Število vseh rabljenih besed postaja neobvladljivo, zato je pomembno, da smo sposobni tvorjenke pravilno razumeti.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Dijak izkazuje znanje v skladu z didaktičnimi priporočili in standardi znanja.

OBLIKOSLOVJE

CILJI

Dijak:

○: dejavno in problemsko spozna oblikoslovje slovenskega jezika in s tem razvija oblikoslovno, metajezikovno, besedoslovno, pravopisno in glasoslovno zmožnost ter zmožnost tvorjenja in razumevanja besedila.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » **z vidika oblikoslovja pravilno uporabi, razume in zapiše svoja besedila in oblikoslovje v njih primerja z oblikoslovjem tujih jezikov (1./2./3./4. l.);**
- » **poveže temeljno jezikovnosistemsko znanje oblikoslovja v zaokroženo celoto (1./2. l.);**
- » **besedi v besedilu določi besedno vrsto** (samostalnik, pridevnik, števnik, zaimek, glagol, prislov, členek, predlog, veznik, medmet) **in določi, ali je beseda pregibna ali nepregibna; pregibni besedi določi osnovo in končnico;** prepozna posamostaljenje kot prehod med besednimi vrstami in ga poimenuje; **v besedilu tvori samostalnike iz pridevnikov** (zlasti 2. l.);
- » **v besedilu prepozna samostalnik** (substantiv), **ga poimenuje, uporabi v novem besedilu in v novih skladenjskih okoliščinah; mu določi sklanjatev** (moška, 1. in 2. ženska, srednja; nesklonljivi samostalniki), **spol, sklon, število; prepozna edninske in množinske samostalnike;** pri tem praktično upošteva sistemske spremembe glasov (preglas) in naglasnega mesta; pri tvorjenju tožilnika moške sklanjatve upošteva živost in neživost; na podlagi tega je zmožen v besedilu pravilno uporabiti tudi neznane ali manj znane samostalnike (zlasti 2. l.);
- » **v besedilu prepozna pridevnik** (adjektiv), **ga poimenuje, uporabi v novem besedilu in v novih skladenjskih okoliščinah; določi, ali je lastnostni, vrstni, svojilni pridevnik; ali je v nedoločni ali določni obliki; mu določi spol, sklon, število, stopnjo** (osnovnik [pozitiv], primernik [komparativ], presežnik [superlativ]; opisno stopnjevanje, stopnjevanje z obrazili); **pozna pridevniško sklanjatev** in nesklonljive pridevnike; na podlagi tega je zmožen v besedilu pravilno uporabiti tudi neznane ali manj znane pridevnike (zlasti 2. l.);
- » **v besedilu prepozna števnik** (numeral); **poimenuje glavni, vrstilni, ločilni, množilni, nedoločni števnik; ga uporabi v novem besedilu in v novih skladenjskih okoliščinah;** prepozna števnik kot pridevnik in števnik kot samostalnik; **ga pravilno zapiše;** na podlagi tega je zmožen v besedilu pravilno uporabiti tudi neznane ali manj znane števniške (zlasti 2. l.);
- » **v besedilu prepozna zaimek** (pronomen), **ga poimenuje, uporabi v novem besedilu in v novih skladenjskih okoliščinah; mu določi spol, sklon, število, osebo, vrsto** (osebni, povratni osebni, svojilni, povratni svojilni, oziralni, kazalni, vprašalni, nedoločni); prepozna samostalniške in pridevniške zaimke;

prepozna in poimenuje kratko in dolgo obliko osebnega zaimka; zna povezati nekatere oblike osebnih zaimkov s predlogom v eno besedo; ga zna sklanjati; na podlagi tega je zmožen v besedilu pravilno uporabiti zaimke (zlasti 2. l.);

- » v besedilu prepozna glagol (verbum), ga poimenuje, uporabi v novem besedilu in v novih skladenjskih okoliščinah; mu določi vrsto (polnopomenski, naklonski [modalni], glagol z oslavljenim pomenom, pomožni), osebo, število, čas, naklon, vid, način; prepozna in upošteva vezavo glagola; prepozna in poimenuje neprehodne in prehodne glagole ter prehodnost upošteva pri tvorjenju tvornih in trpnih stavkov; ga sprega; pri tem praktično upošteva sistemske spremembe glasov; poleg osebnih pravilno prepozna, poimenuje in uporablja neosebne glagolske oblike: nedoločnik (infinitiv), namenilnik (supin), deležnik (particip) kot pridevnik ali del glagolske oblike, deležje (transgresiv) kot prislov, glagolnik (gerundij) kot samostalni; na podlagi tega je zmožen v besedilu pravilno uporabiti tudi neznane ali manj znane glagole (zlasti 2. l.);
- » v besedilu prepozna prislov (adverb), ga poimenuje, uporabi v novem besedilu in v novih skladenjskih okoliščinah; mu določi vrsto (krajevni, časovni, načinovni prislov), stopnjo (komparacijo): osnovnik (pozitiv), primernik (komparativ), presežnik (superlativ); na podlagi tega je zmožen v besedilu pravilno uporabiti tudi neznane ali manj znane prislove ter jih ustrezno stopnjevati (opisno in z obrazili), prepoznati, poimenovati in v besedilu pravilno uporabiti tudi neznane ali manj znane prislove ter jih ustrezno tvoriti iz pridevnikov (zlasti 2. l.);
- » v besedilu prepozna veznik (konjunkcijo), ga poimenuje, uporabi v novem besedilu in v novih skladenjskih okoliščinah, tako v priredju kakor v podredju (priredni, podredni veznik); v besedilih zna uporabiti, prepoznati in poimenovati kot povezovalce nadrednega in podrednega stavka tako veznike kot tudi oziralne in vprašalne zaimke, prislove in členke; na podlagi tega je zmožen v besedilu pravilno povezati najrazličnejše vsebine (zlasti 2./3. l.);
- » v besedilu prepozna predlog (prepozicijo), ga poimenuje, uporabi v novem besedilu in v novih skladenjskih okoliščinah; določi, s katerim sklonom se veže; na podlagi tega je zmožen v besedilu pravilno uporabiti tudi neznane ali manj znane predloge (2. l.);
- » v besedilu prepozna členek (partikulo) in medmet (interjekcijo), ju poimenuje, uporabi v novem besedilu in v novih skladenjskih okoliščinah (zlasti 2. l., členek tudi 3. l.).

TERMINI

◦ oblikoslovje ◦ besedne vrste ◦ pregibne besedne vrste ◦ nepregibne besedne vrste ◦ samostalni
 ◦ pridevnik ◦ števniki ◦ zaimki ◦ glagoli ◦ prislovi ◦ členki ◦ medmeti ◦ vezniki ◦ predlogi ◦ osnova
 ◦ končnica ◦ sklanjanje ◦ spreganje ◦ sklanjatev ◦ spregatev ◦ sklon ◦ spol ◦ število ◦ vid ◦ dovršni glagol
 ◦ nedovršni glagol ◦ oseba ◦ čas ◦ naklon ◦ povednik ◦ velelnik ◦ pogojnik ◦ način ◦ tvornik ◦ trpnik
 ◦ neživost ◦ živost ◦ preglas ◦ moška sklanjatev ◦ 1. ženska sklanjatev ◦ srednja sklanjatev ◦ nesklonljivi
 samostalniki ◦ edninski samostalni ◦ množinski samostalni ◦ lastnostni pridevnik ◦ vrstni pridevnik
 ◦ svojilni pridevnik ◦ nedoločna oblika ◦ določna oblika ◦ stopnjevanje ◦ osnovnik ◦ primernik ◦ presežnik
 ◦ opisno stopnjevanje ◦ stopnjevanje z obrazili ◦ glavni števniki ◦ vrstilni števniki ◦ ločilni števniki ◦ množilni
 števniki ◦ nedoločni števniki ◦ samostalniški zaimki ◦ pridevniški zaimki ◦ osebni zaimki ◦ povratni osebni

zaimek ◦ svojilni zaimek ◦ povratni svojilni zaimek ◦ kazalni zaimek ◦ vprašalni zaimek ◦ nedoločni zaimek
 ◦ kratka oblika zaimka ◦ dolga oblika zaimka ◦ osebne glagolske oblike ◦ nedoločnik ◦ namenilnik ◦ krajevni
 prislov ◦ časovni prislov ◦ načinovni prislov ◦ 2. ženska sklanjatev ◦ oziralni zaimek

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Obravnava oblikoslovja naj bo vedno celostna, od zgoraj navzdol. Poudarek naj bo na razumevanju oblikoslovja kot celote, ne na podrobnostih. Dijaku je treba osmisliti oblikoslovje kot snov, ki mu pomaga spopadati se s težjimi primeri (oblikovno, glasoslovno in pravopisno) in ki mu je hkrati kot univerzalni sistem v pomoč pri učenju tujih jezikov (z izjemo angleščine, pri kateri oblikoslovje ni v ospredju). Raba slovnice ali shem na listih pri pouku je zaželena, saj na tak način lahko skozi vsa leta ob besedilih (tudi nenačrtovano) obnavljamo oblikoslovno zmožnost.

SKLADNJA

CILJI

Dijak:

○: dejavno in problemsko spozna skladnjo slovenskega jezika in s tem razvija skladenjsko, metajezikovno, besedoslovno, besediloslovno, pravopisno in glasoslovno zmožnost, zlasti pa (kritično) sporazumevalno zmožnost ter zmožnost tvorjenja in razumevanja besedila.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » **razloži pomen in zgradbo povedi iz besedila ter jih pretvori v skladenjsko preprostejše ali zapletenejše povedi** (1./2./3./4. l.);
- » **strne večstavčno poved v enostavno oz. razširi enostavno poved v večstavčno** (1./2./3./4. l.);
- » na podlagi celostnega poznavanja skladnje prepozna in uporablja za večjo skladenjsko in slogovno razgibanost besedila v svojih besedilih naslednje pretvorbe: odvisnik/podredje ↔ besedna zveza ↔ prislovno določilo ↔ priredje ↔ polstavek ↔ prilastek; premi govor ↔ odvisni govor (1./2./3./4. l., zlasti 3. l.);
- » **v stavku prepozna in poimenuje besedno zvezo (podredna, priredna; samostalniška, pridevniška, prislovna, števnika, glagolska), jo uporabi v novem besedilu in v novih skladenjskih okoliščinah** (3. l.);
- » v stavku prepozna naslednja pomenska in oblikovna razmerja: ujemanje (kongruenca), vezava (rekcija), primik; jih poimenuje in pravilno uporablja v različnih skladenjskih okoliščinah ter pri pretvorbah (3. l.);
- » **v stavku prepozna stavčne člene in njihove dele: zloženi (podredno zloženi, priredno zloženi); osebek (subjekt); povedek (predikat); predmet (objekt); prislovno določilo (adverbial): kraja, časa, načina, vzroka, namena, pogoja, dopustitve; deli stavčnih členov: prilastek (atribut), povedkovo določilo, povedkov prilastek;**
- » **stavčne člene in dele stavčnih členov poimenuje ter pravilno uporabi v novem besedilu in v novih skladenjskih okoliščinah, zlasti pa pri pretvorbah in z namenom izboljševanja skladenjske raznovrstnosti besedila** (3. l.);
- » **izrazi dano dejanje na tvorni in trpni način, pretvori trpni stavek v tvornega oz. tvornega v trpnega in pri tem poimenuje glagolski naklon** (1./2./3. l.);
- » **v povedi prepozna različne vrste stavkov (priredni, glavni/nadredni, odvisni/podredni, polstavek, pastavek), jih poimenuje in njihovo vsebino ustrezno pretvarja v druge skladenjske možnosti** (3. l.);

- » v besedilu in v povedi prepozna stavke po vsebini [skladenjskem naklonu] (pripovedni stavki; vprašalni stavki; vprašanja DA/NE, vprašanja K/Č/Z in vprašalnica; velelni stavki; želelni stavki), jih poimenuje in uporabi v novem besedilu in v novih skladenjskih okoliščinah (3. l.);
- » **v besedilu in v povedi prepozna trdilne in nikalne stavke ter nikalnico, jih poimenuje in uporabi v novem besedilu in v novih skladenjskih okoliščinah** (3. l.);
- » v govorjenih besedilih uporabi pomensko ustrezen stavčni poudarek, stavčno intonacijo – samo praktično (1./2./3./4. l.);
- » v besedilu, povedi in stavku prepozna prvine, pomembne za ustrezen besedni red (členitev po aktualnosti: izhodišče/tema, prehod, jedro/rema; naslonski niz), jih uporabi v novem besedilu in v novih skladenjskih okoliščinah, tudi za ustvarjanje različnih pomenskih poudarkov v besedilu; prepozna besednoredno neustrezna mesta in jih odpravi (3. l.);
- » **v povedi prepozna priredja in podredja** (priredje: vezalno, stopnjevalno, ločno, protivno, pojasnjevalno, posledično; podredje: osebkov [subjektni] odvisnik, predmetni [objektni] odvisnik, prilastkov [atributivni] odvisnik, prislovnodoločilni: krajevni [lokalni], časovni [temporalni], načinovni [modalni], vzročni [kavzalni], namerni [finalni], pogojni [kondicionalni], dopustni [koncesivni] odvisnik), **jih poimenuje in uporabi v novem besedilu ali nadomesti z ustrežno pretvorbo** (3. l.);
- » *zlasti v povezavi s poukom tujih jezikov in v povezavi s pravopisom prepozna odvisnike glede na povezovalno besedo: vezniški, oziralni, odvisni vprašalni stavki* (3. l.);
- » **v povedi odpravi napake v rabi vejice in svoje popravke utemelji s stavčno sestavo povedi** (osnove iz OŠ: 1./2. l.; nadgradnja: 3. l.);
- » s simboli predstavi stavčno sestavo povedi (S-struktura) in jo po potrebi uporabi kot utemeljitev pri pretvorbah ali rabi vejice (3. l.).

TERMINI

- skladnja ◦ besedna zveza ◦ podredna besedna zveza ◦ priredna besedna zveza ◦ samostalniška besedna zveza ◦ pridevniška besedna zveza ◦ prislovna besedna zveza ◦ glagolska besedna zveza ◦ ujemanje
- vezava ◦ primik ◦ stavčni člen ◦ osebek ◦ povedek ◦ predmet ◦ prislovno določilo ◦ prislovno določilo kraja ◦ prislovno določilo časa ◦ prislovno določilo načina ◦ prislovno določilo vzroka ◦ prislovno določilo namena ◦ prislovno določilo pogoja ◦ prislovno določilo dopustitve ◦ prilastek ◦ povedkovo določilo
- priredje ◦ podredje ◦ priredni stavek ◦ glavni stavek ◦ nadredni stavek ◦ odvisni stavek ◦ podredni stavek
- polstavek ◦ pastavek ◦ poved ◦ skladenjski naklon ◦ pripovedni stavki ◦ vprašalni stavki ◦ vprašanja DA/NE ◦ vprašanja K/Č/Z ◦ vprašalnica ◦ velelni stavek ◦ želelni stavek ◦ nikalni stavek ◦ trdilni stavek
- nikalnica ◦ stavčni poudarek ◦ stavčna intonacija ◦ besedni red ◦ členitev po aktualnosti ◦ izhodišče
- tema ◦ prehod ◦ jedro ◦ rema ◦ naslonski niz ◦ vezalno priredje ◦ stopnjevalno priredje ◦ ločno priredje
- protivno priredje ◦ pojasnjevalno priredje ◦ posledično priredje ◦ osebkov odvisnik ◦ predmetni odvisnik
- prilastkov odvisnik ◦ prislovnodoločilni odvisnik ◦ krajevni odvisnik ◦ časovni odvisnik ◦ načinovni odvisnik
- vzročni odvisnik ◦ namerni odvisnik ◦ pogojni odvisnik ◦ dopustni odvisnik ◦ vezniški odvisnik ◦ oziralni

odvisnik ◦ odvisni vprašalni stavek ◦ tvornik ◦ trpnik ◦ premi in odvisni govor ◦ dobesedni navedek
◦ spremni stavek ◦ stavčna struktura

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak razvija skladijsko zmožnost zlasti tako, da:

- » sprašuje po danih delih stavka ter povedi in analizira stavčne člene ter dele stavčnih členov;
- » po sprejemanju besedil predstavlja pomen povedi/zvez povedi ter pretvarja skladijsko zapletene povedi v preprostejše;
- » med tvorjenjem besedil sklada besede v povedi, povedi v zveze povedi itd. – pri tem upošteva pomenska in slovnična razmerja ter členitev po aktualnosti;
- » prepozna skladijske napake v svojih in tujih besedilih ter jih odpravlja;
- » predstavlja isto dejanje na tvorni in trpni način;
- » poroča o prvotnem govornem dogodku na razne načine;
- » dopolni dani dogodek s sledečim/hkratnim dogodkom, z njegovim nasprotjem/oviro ... in tvori priredno zložene povedi;
- » dopolni dano dejanje z opisom njegovega vršilca, prizadetega, kraja ... in tvori podredno zložene povedi;
- » združuje pomensko povezane stavke v priredno ali podredno zložene povedi, podredno zložene povedi pa nato strnjuje v enostavne povedi z navadnimi stavčnimi členi;
- » združuje zveze povedi s ponovljenimi prvinami v povedi s prilastkovim odvisnikom, te pa nato strnjuje v povedi s polstavki, desnimi in levimi prilastki;
- » opazuje zaporedje besed in delov povedi ter odpravlja napake;
- » skladno razume kot sredstvo za raznoliko oblikovanje besedila;
- » vzpostavlja smiselno povezavo med oblikoslovjem, skladnjo in slogovnimi postopki.

Števniki obravnavamo kot samostojno besedno vrsto, ki lahko v besedilu nastopa kot samostalnik ali pridevnik, zato tudi v besedni zvezi lahko nastopa kot jedro ali prilastek. Termina količinski izrazi zato v gimnaziji ne uporabljamo, saj ni potreben. T. i. logičnega osebka v šoli ne obravnavamo več, ampak tovrstne primere določamo kot vse druge (na podlagi vprašalnice, torej oblike, ne pomena). Vezni kot besedna vrsta v oblikoslovno-pomenoslovni delitvi besednih vrst ni vezan na skladijsko vlogo. Odvisne stavke tako uvajajo: vezniki, oziralni zaimki in vprašalnice (= različni zaimki in prislovi). Sklepalno in posledično priredje obravnavamo kot eno samo vrsto priredja (posledično priredje). Namesto poimenovanj *stavčna* in *besedna* vprašanja uporabljamo poimenovanji *vprašanja DA/NE* in *vprašanja K/Č/Z*, s čimer omogočamo usklajeno obravnavo te snovi s poukom tujih jezikov.

Pouk skladnje mora biti osmišljen in ne sam sebi namen. V ospredje zato postavljamo pomen pretvorb in vlogo pridobljenega znanja pri izražanju iste misli na različne načine v besedilih.

PRAVOPIS IN PRAVOREČJE

OBVEZNO

OPIS TEME

Dijak dejavno in problemsko spoznava pravopis in pravorečje slovenskega knjižnega jezika. S tem krepi svoje zavedanje o zakonitostih zapisanega, branega, poslušanega ali govorjenega besedila, samozavest ob sprejemanju, razumevanju, doživljanju, vrednotenju in tvorjenju besedil v slovenskem knjižnem jeziku za najrazličnejše življenjske potrebe.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Dijak usvojeno pravopisno in pravorečno zmožnost praktično izkazuje v rabi in znanje nadgrajuje tako, da je težišče na postopnem, sistematičnem in osmišljenem spoznavanju, usvajanju in utrjevanju pravopisnih pravil, na samostojni uporabi pravopisnih (pravorečnih) priročnikov v knjižni, spletni obliki ter prepoznavanju in odpravljanju pravopisnih (pravorečnih) napak v svojih besedilih in v besedilih drugih. (1.1.5.1) (1.1.1.1)

Dijak znanje s področja pravopisa in pravorečja povezuje z vsemi (jezikovnimi in književnimi) temami v učnem načrtu.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Učitelj naj vseskozi in sproti preverja pravopisno in pravorečno (pred)znanje dijaka ob različnih besedilih. Na tej osnovi naj utrjuje ter širi njihove pravopisne in pravorečne zmožnosti. Dijak svoje napake prepozna in jih je zmožen popraviti skupaj z utemeljitvijo.

Pri razvijanju pravorečne zmožnosti naj učitelj krepi pomen knjižne izreke tudi pri spontanem tvorjenju govorjenih besedil v času pouka pri vseh predmetih. Učitelj naj izhaja iz praktičnih primerov, ki jih, na podlagi izkušenj, vključuje v pouk. Pri pripravi na govorno nastopanje je pomembno poudariti tudi ustrezno nebesedno komunikacijo.

PRAVOPIS

CILJI

Dijak:

○: spoznava slovenski pravopis in s tem razvija pravopisno, skladenjsko, metajezikovno, besedoslovno in besedotvorno zmožnost, besedilo pravilno zapisuje, prepozna napake v zapisu in jih odpravlja.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » izkaže znanje pravopisne zmožnosti v skladu z veljavnim pravopisom (1./2./3./4. l.);
- » tvori pravopisno pravilna besedila (1./2./3./4. l.);
- » **dejavno upošteva pravopisna pravila v skladu z veljavnim slovenskim pravopisom z naslednjih področij: velika in mala začetnica (1. l.), ločila (2./3. l.), deljenje besed (2. l.), pisanje skupaj, narazen in z vezajem (2. l.), zapisovanje glasov (1./3. l.) ter zapisovanje prevzetih besed in besednih zvez (3. l.);**
- » **v stavku/povedi/zvezi povedi/besedilu odkrije pravopisne napake**, jih odpravi in strokovno utemelji svoje popravke, tudi s stavčno sestavo povedi; ob tem navede določeno pravopisno pravilo (1./2./3./4. l.);
- » **presodi pravilnost zapisa domačih in prevzetih besed**, odpravi napake in pojasni popravke (3./4. l.);
- » **v povedih odpravi napačno rabo ločil** in popravke utemelji (1./2./3./4. l.).

TERMINI

- velika in mala začetnica ◦ ločila ◦ pisanje skupaj, narazen, z vezajem ◦ zapisovanje glasov ◦ krajšave
- deljenje besed ◦ prevzete besede in besedne zveze

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Pravopisna zmožnost je zmožnost, ki jo dijak razvija sistematično v procesu svojega izobraževanja na vseh ravneh. Pri tem je pomembno tako teoretično kot praktično obvladovanje vsebin, ki so obravnavane v pravopisnih pravilih in ki omogočajo pravopisno pravilno zapisovanje besed slovenskega jezika.

V izhodišču naj bo delo z besedilom. Besedila lahko pripravi učitelj, lahko so tudi avtentična (neumetnostna, umetnostna, večkodna/multimodalna).

Obseg in zahtevnost naj učitelj prilagaja dijaku (notranja diferenciacija). Učne oblike naj izbira po lastni presoji. Pomembno je, da se intuitivno, celovito, hitro, samostojno in pravilno odziva na dinamiko razreda ter hkrati omogoča raznolik pouk.

Ob domišljenih nalogah naj dijak razvija pravopisno zmožnost in spremlja svoj napredek. Pri tem je zelo pomembna hitra in v doseganje kriterijev uspešnosti usmerjena učiteljeva povratna informacija. Učitelj naj dijaku omogoča tudi možnost lastnega popravljanja napak. Sodelovanje med dijaki naj temelji na skupnih ciljih, ki izhajajo iz namenov učenja. Ob tem naj dijaki uporabljajo pravopisne priročnike.

Celovit pogled na razvoj pravopisne zmožnosti naj bo usmerjen tudi v medpredmetno povezovanje. To je tudi priložnost, da se učenje vsebin (pre)usmeri na iskanje, razmišljanje in reševanje življenjskih problemov ter omogoča priložnost za razvoj osebno pomembnega znanja.

Dijak usvoji pravopisna pravila do ravni, ko: suvereno in karseda avtomatizirano prepozna pravopisne napake v svojih in tujih besedilih, jih odpravlja in utemeljuje svoje popravke; med pisanjem smiselno upošteva pravopisna pravila.

Dijak prepozna pravopisne napake v svojih besedilih in v besedilih drugih, jih zna odpraviti in utemeljiti svoje popravke s strokovnimi argumenti ter s pomočjo knjižnih in/ali spletnih priročnikov, (jezikovnih in terminoloških) svetovalnic, izjemoma tudi korpusov.

Merila za preverjanje in ocenjevanje pravopisne zmožnosti naj bodo v začetnih letnikih strožja in dosledna; ko se znanje pravopisnih pravil avtomatizira, jih lahko sprostimo. Pri preverjanju znanja je pomembno, da upoštevamo, da je za pravilno pisanje velike in male začetnice ter prevzetih besed in besednih zvez pomembno znanje drugih predmetov in poznavanje sveta okrog nas.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Dijak prepozna pravopisne napake v svojih besedilih in v besedilih drugih, jih odpravi in utemelji svoje popravke s strokovnimi argumenti ter s pomočjo knjižnih in/ali spletnih priročnikov, (jezikovnih in terminoloških) svetovalnic, korpusov.

PRAVOREČJE

CILJI

Dijak:

- : spozna izreko knjižne zvrsti slovenskega jezika, jo ločuje od neknjižne (pogovorne, narečne) in s tem razvija svojo pravorečno, glasoslovno in metajezikovno zmožnost;
- : praktično popravlja svoje pravorečje.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » **pravilno izreče samoglasnike in soglasnike slovenskega knjižnega jezika** (1./2./3./4. l.);
- » pozna knjižno, pogovorno in narečno izreko slovenskega jezika ter izreko tujih jezikov (1./2./3./4. l.);
- » med govornim nastopanjem in med formalnim pogovorom govori knjižno in razločno (1./2./3./4. l.);
- » **uporabi knjižno izreko besed in povedi** ter jo teoretično opiše v skladu z glasoslovnim znanjem, tudi v primerjavi z neknjižnim izgovorom (1./2./3./4. l.);
- » **pozna naglasna znamenja kot oznako mesta naglasa in načina izgovora označenega samoglasnika in jih ustrezno upošteva pri svojem izgovoru** (1. l.);
- » **v povedi/zvezi povedi/besedilu odkrije pravorečne napake, jih odpravi in strokovno utemelji svoje popravke** (1./2./3./4. l.);
- » pozna svojo in tujo neknjižno izreko besed in povedi ter jih izgovori knjižno (1./2./3./4. l.);
- » s primeri lahko pokaže razlike med slovensko izreko in izreko tujih jezikov (npr. z angleško) ter predstavi svoje ugotovitve (1./2./3./4. l.);
- » prevzete besede izreče v skladu s pravili slovenske izreke in v stavkih ter povedih uporablja ustrezno intonacijo (ki pa je ne poimenuje) (1./2./3./4. l.);
- » samostojno rabi ustrezne spletne in knjižne jezikovne priročnike s področja pravorečja (1./2./3./4. l.).

TERMINI

- izreka

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Skozi različne komunikacijske dejavnosti (poslušanje, govorjenje – pogovarjanje, govorno nastopanje) naj dijak razvija ustrezno knjižno izreko in jo primerja z izreko drugih. Učitelj naj dijaka spodbuja k ustrezni izreki v

njegovem šolskem vsakdanu in pri vseh predmetih. Pri pripravi govornih nastopov, ki naj jih dijak pripravlja v šoli, je smiselno pozornost usmeriti tudi na nebesedne (prozodične) prvine govora. Svoj govorni nastop lahko dijak posname ter nato v razredu skupaj z drugimi komentira napredek pri izvedbi. Pridobivanje pravorečne zmožnosti se pri dijaku povezuje s teoretičnim poznavanjem glasoslovja.

Učitelji naj pravorečne vaje sestavljajo glede na značilnosti dijakove pogovorne in narečne izreke. Dijak bo pravorečno zmožnost lažje razvil, če bo značilnosti svoje pogovorne in/ali narečne izreke tudi uzavestil.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Učitelj naj dijakovo pravorečno zmožnost vrednoti ob govornem nastopanju in pogovarjanju, hkrati s tem pa naj bo pozoren na zmožnost dijakovega nebesednega sporazumevanja. Kadar koli je priložnost, naj pri pouku spodbuja medvrstniško vrednotenje znanja.

Znanje lahko dijak izkazuje tudi s pomočjo video posnetkov ali zvočnih posnetkov svojega govora.

SLOVENŠČINA V DIGITALNI DOBI

OBVEZNO

OPIS TEME

Dijak v okviru teme Slovenščina v digitalni dobi, ki je zasnovana odprto in omogoča sodoben pouk (tudi ob morebitnih nepredvidenih novih jezikovnih tehnologijah ipd.), pridobi znanje, ki je potrebno za soočenje z jezikom in z drugimi jeziki v digitalni dobi. Pri tem se vsebinsko neposredno navezuje in povezuje z več skupnimi cilji, kot so razvoj digitalnih kompetenc, komunikacija in sodelovanje v digitalnem okolju.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Dijak naj ima ob tej temi možnost samostojnega dela, ki naj temelji na kritičnem razmišljanju, snov pa naj se obravnava tudi v obliki medpredmetnega povezovanja in kratkih pojasnil/izzivov ob obravnavi drugih tem.

 (4.5.2.1)

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Razvoj digitalne zmožnosti naj bo dijaku v pomoč pri razvijanju procesnih znanj v povezavi s poukom in z učenjem. V središču učnega procesa mora biti dijak, tudi ko uporabljamo pristop k učenju s pomočjo tehnologije. Učitelj naj bo pri pripravi vsebin učenja s tehnologijo/e-učenja še posebno pozoren na obseg gradiv, ki jih dijak lahko sprejme, na moteče dražljaje, ki lahko dijaka odvrnejo od bistva, na ustrezno pripravo dijaka na delo z e-gradivi (tehnično in pri načrtovanju uporabe [meta]/kognitivnih strategij), na učne oblike dela in na ustrezno vnaprejšnjo pripravo na snov, ki jo bo dijak obravnaval s pomočjo uporabe tehnologije/e-učenja (navezava na predznanje, učiteljeva razlaga, povratna informacija, kritična presoja z razmislekom o vplivu na učenje).

OBLIKOVANJE IN RAZVIJANJE ZAVESTI O SLOVENŠČINI V DIGITALNI DOBI

CILJI

Dijak:

- : spoznava razlike med običajnim (tj. linearnim, klasičnim) in digitalnim branjem;
- : digitalno tehnologijo uporablja pri razvijanju kritične sporazumevalne zmožnosti s sprejemanjem digitalnih besedil, kot podporo kritičnemu mišljenju in razvijanju ustvarjalnosti, za iskanje, zbiranje, izmenjavo in obdelavo podatkov ter za (kritični) odziv na sprejeto besedilo;
SC (4.1.2.1 | 4.2.1.1)
- : s pomočjo metajezikovnega znanja o slovenskem jeziku ob uporabi spletnih jezikovnih tehnologij opazuje jezikovne pojave pri drugih jezikih;
- : v celoti razvija razmerje do rabe slovenščine v operacijskih sistemih, aplikacijah, na najrazličnejših napravah, spletnih straneh idr.;
SC (4.2.6.1)
- : nadgradi znanje o možnosti izbire jezikov, o postopkih za izbiro jezikov in o pomenu izbire slovenskega jezika;
- : opisuje svoje razmerje do pomena možnosti izbire slovenskih podnapisov ali opisov na pretočnih storitvah;
- : seznani se z naprednimi možnostmi različnih tipkovnic in s pomenom uporabe ustrezne tipkovnice za vsak jezik;
- : spoznava tehnološke možnosti za lažje pisanje v slovenščini na mobilnih napravah;
- : se zaveda podobnosti in razlik med jeziki in je na to pozoren tudi pri uporabi gradiv v tujih jezikih, pri uporabi prevajalnikov, velikih jezikovnih modelov, avtomatsko prevedenih spletnih strani;
SC (1.1.3.1)
- : analizira, primerja in kritično vrednoti verodostojnost in zanesljivost podatkov, informacij in digitalnih vsebin.
SC (4.1.2.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » kritično prebere »digitalna« besedila, poveže spretnosti in znanja s področja bralne ter digitalne pismenosti, opiše svoje razmerje do njih;

- » prikaže, kako se nastavi slovenščino kot operacijski jezik v vsaki napravi in v vsakem operacijskem sistemu, ki to dopušča;
- » prikaže, kako izbere slovensko, angleško in druge tipkovnice na mobilnih napravah;
- » prikaže, kako uporabi slovenski vmesnik na izbrani napravi in se opredeli do izbire ali neizbire slovenskega vmesnika;
- » prikaže, kako izbere slovensko različico spletne strani ali programa/aplikacije;
- » prikaže, kako izbere slovenske podnapise pri pretočnih storitvah; presoja kvaliteto podnapisov;
- » se v ustrezni zvrsti slovenščine sporazumeva s pomočjo različnih aplikacij. (4.2.5.1)

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak znanja s področja oblikovanja in razvijanja zavesti o slovenščini v digitalni dobi pridobiva čim bolj praktično, ne kot ločeno snov, ampak hkrati z izpolnjevanjem drugih ciljev, tudi medpredmetnih. Ob tej temi naj ima možnost samostojnega dela, ki naj temelji na kritičnem mišljenju, snov pa naj se podaja tudi v obliki medpredmetnega povezovanja in timskih ur skupaj s poukom informatike (1. l.).

Pri razvijanju kritičnega mišljenja naj učitelj usmerja dijaka k prepoznavanju verodostojnosti spletnih virov, presojanju zanesljivosti podatkov, informacij in drugih digitalnih vsebin ter k izgrajevanju besedilnega pomena pri večpredstavnostnih besedilih s poudarkom na tem, kako različni elementi (kot so slike, video posnetki, zvoki, interaktivni elementi) vplivajo na razumevanje, interpretacijo in vrednotenje sprejetega besedila.

Dijak uporablja različne spletne strani, aplikacije, spletne učilnice in se zaveda pomena slovenskega jezika v spletnem okolju. Pridobljeno znanje naj uporablja v vsakdanjem življenju in svoje zamisli in izkušnje vpleta v sooblikovanje pouka. Pomembno je, da pridobiva izkušnjo pomena in vloge slovenskega jezika v digitalnem okolju ter ga primerja z vlogami tujih jezikov, ki se jih uči. Dijak naj raziskuje, kako se slovenščina uporablja v mednarodnem okolju (navede in uporablja npr. spletne prevajalnike, črkovalnike, slovenščino na družbenih omrežjih, nastavitve v slovenščini na svojih elektronskih napravah ...).

Učitelj naj dijaka spodbudi k razmišljanju o tem, kako digitalna tehnologija vpliva na sporazumevalno zmožnost v slovenskem jeziku. Cilje naj dosega tudi z avtentičnimi nalogami, ki vključujejo pisanje in oblikovanje blogov, vlogov, ustvarjanje podkastov, filmov, oblikovanje memov ...

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Ta skupina ciljev je novost, zato naj bodo načini izkazovanja znanja čim bolj individualizirani in stvar učiteljeve avtonomije. Tega znanja ni mogoče preverjati na klasične načine (npr. s pisnim ocenjevanjem znanja), ampak predvsem kot opravljene aktivnosti, ki jih dijak lahko dokaže pri skupinskem ali individualnem (projektne) delu. Dijak naj pridobljeno znanje izkaže tudi pri medpredmetnem povezovanju s predmetom informatika v 1. l.

JEZIKOVNE TEHNOLOGIJE, ORODJA, VIRI IN PRIROČNIKI

CILJI

Dijak:

○: opazuje, spoznava in uporablja jezikovne tehnologije in orodja z naslednjih področij: črkovalniki in pregledovalniki besedil (1./2./3./4. l.), strojno prevajanje in povzemanje besedil (3. l.), sinteza in razpoznavanje govora (1. l.), jezikovni korpusi (1./2./3./4. l.), klepetalniki (1./2./3./4. l.), veliki jezikovni modeli (3. l.);

SC (4.5.4.1)

○: spoznava in redno uporablja trenutno aktualne jezikovne priročnike v digitalnem okolju in jih kritično presoja (1./2./3./4. l.);

SC (4.3.3.1)

○: se zaveda podobnosti in razlik med jeziki ter je na to pozoren tudi pri uporabi gradiv v tujih jezikih, pri uporabi prevajalnikov, velikih jezikovnih modelov, avtomatsko prevedenih spletnih strani itd.;

SC (1.1.3.1)

○: analizira, primerja in kritično vrednoti verodostojnost in zanesljivost podatkov, informacij in digitalnih vsebin.

SC (4.1.2.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» črkovalnike, pregledovalnike, prevajalnike, klepetalnike, sintetizatorje in razpoznavalnike govora, jezikovne korpuse, velike jezikovne modele in jezikovne priročnike kritično uporabi pri samostojnem delu;

» presodi in utemelji prednosti in pomanjkljivosti jezikovnih orodij ter priročnikov za določene/izbrane namene.

TERMINI

◦ jezikovni portal ◦ spletni slovar ◦ spletni jezikovni priročnik ◦ jezikovno orodje ◦ črkovalnik
◦ pregledovalnik ◦ prevajalnik ◦ sinteza govora ◦ razpoznavanje govora ◦ jezikovni korpus ◦ veliki jezikovni model ◦ klepetalnik

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak znanja s področja oblikovanja in razvijanja zavesti o slovenščini v digitalni dobi pridobiva čim bolj praktično, ne kot samostojno snov, ampak hkrati z izpolnjevanjem drugih ciljev, tudi medpredmetnih. Uporaba jezikovnih tehnologij in zlasti spletnih jezikovnih portalov (npr. Fran.si (<http://www.fran.si/>), Franja.eu (<http://www.franja.eu/>), Termania (<http://www.termania.net/>), Viri CJVT (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/jifvadb>)) naj postane čim bolj samoumevna vsakodnevna sestavina dela doma in (glede na možnosti) pri pouku. Poleg knjižne naj dijak uporablja tudi spletno slovnico (npr. na portalih Franček [Slovnica na kvadrat (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/okpuu0v>)] in Slovenščina na dlani (<https://www.slo-na-dlani.si/znanje>)).

Primeri jezikovnih orodij: črkovalnik in pregledovalnik besedil (Besana (<https://besana.amebis.si/>), Vejice (<https://orodja.cjvt.si/vejice/>)), strojno prevajanje besedil (Google Prevajalnik (<https://translate.google.com/>) ali prevod neposredno z velikimi jezikovnimi modeli), klepetalniki in veliki jezikovni modeli (npr. Gemini, Copilot, ChatGPT, slovenski Gams), sinteza govora (eBralec (<https://www.amebis.si/ebralec>)), razpoznavanje govora (Razpoznavalnik (<https://slovenscina.eu/razpoznavalnik>)), jezikovni korpus (Gigafida (<https://viri.cjvt.si/gigafida/>)).

Digitalna orodja naj služijo tako pisnemu (uporaba urejevalnikov besedil, spletne predstavitve) kot tudi ustnemu izražanju (aplikacije za snemanje, urejanje zvoka). Pri pridobivanju informacij s spletnih strani je ključna učiteljeva vloga, da dijaka uči kritičnega sprejemanja informacij, opozarja na možnost lažnih novic in različnih vrst manipulacije ter posveti pozornost preverjanju različnih virov. Učitelj naj skupaj z dijakom naredi pravila spletne komunikacije in bontona pri pisanju elektronskih sporočil, pri čemer naj bo dijak pozoren na spoštovanje in primerno pisno komunikacijo.

Dijak naj tehnologijo spoznava samostojno ali z medvrstniškim sodelovanjem čim bolj praktično, učitelj naj bo mentor in usmerjevalec dijaka v kritično vrednotenje uporabe digitalne tehnologije.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Ta skupina ciljev je novost, zato naj bodo načini izkazovanja znanja čim bolj individualizirani in stvar učiteljeve avtonomije. Tega znanja ni mogoče preverjati na klasične načine (npr. s pisnim ocenjevanjem znanja), ampak predvsem kot opravljene aktivnosti, ki jih dijak lahko dokaže pri skupinskem ali individualnem (projektne) delu. Dijak naj pridobljeno znanje izkaže tudi pri medpredmetnem povezovanju s predmetom informatika v 1. l.

BRANJE LITERARNIH BESEDIL V CELOTI

OBVEZNO

OPIS TEME

Tema zajema daljša literarna besedila, ki se jih prebere v celoti.

Motivacijsko branje (v 1., 2. in 3. letniku po eno), npr.:

- žanrska književnost (1. letnik)
- slovanske književnosti (2. letnik)
- svetovna književnost 21. stoletja, nagrajene književne uspešnice (3. letnik)

Predlogi besedil so v prilogi Motivacijsko branje.

Dolgo branje pri pouku (v 1., 2. in 3. letniku po eno, v 4. letniku po presoji učitelja), npr.:

- W. Shakespeare: Hamlet (1. letnik)
- F. Prešeren: Krst pri Savici (2. letnik)
- I. Cankar: Za narodov blagor/Kralj na Betajnovi/Hlapci/Pohujšanje v dolini šentflorjanski (3. letnik)
- besedila maturitetnega sklopa (po učiteljevi presoji, v 4. letniku)

Domače branje (v 1., 2. in 3. letniku po dve):

- Sofokles: Antigona/Kralj Ojdip
- Cervantes: Don Kihot/Boccaccio: Dekameron (izbor)
- J. W. Goethe: Trpljenje mladega Wertherja/A. S. Puškin: Jevgenij Onjegin/M. J. Lermontov: Junak našega časa
- F. M. Dostojevski: Zločin in kazen/G. Flaubert: Gospa Bovary
- J. Jurčič: Deseti brat/Kratka proza slovenskega realizma (izbor)
- I. Tavčar: Visoška kronika/Cvetje v jeseni
- H. Ibsen: Nora/O. Wilde: Saloma/A. P. Čehov: Češnjev vrt
- I. Cankar: Na klancu/Hiša Marije Pomočnice/Martin Kačur
- A. Camus: Tujec/C. Kosmač: Pomladni dan
- Svetovna novela 19. in 20. stoletja/Od Ivana Preglja do Cirila Kosmača
- S. Grum: Dogodek v mestu Gogi/V. Bartol: Alamut
- L. Kovačič: Otroške stvari/Kristalni čas
- M. Jesih: Soneti/D. Jančar: Veliki briljantni valček
- M. Krese: Da me je strah?/A. Mugerli: Čebelja družina

Primerjalno branje (v 1., 2., 3. letniku po eno), npr.:

- M. Atwood: Penelopina preja, npr. ob starogrških besedilih
- J. P. Sartre: Zaprta vrata, npr. ob Božanski komediji
- T. Mislej: Naše skladišče, npr. ob Boju na požiralniku ali Dogodku v mestu Gogi
- P. Süskind: Parfum, npr. ob Zločinu in kazni
- T. Vrščaj: Na klancu, npr. ob Cankarjevem romanu Na klancu
- V. Dintinjana: V suhem doku, npr. ob Jesihovih Sonetih
- M. Zupančič: Hodnik, npr. ob Velikem briljantnem valčku
- M. Haderlap: Angel pozabe, npr. ob M. Krese: Da me je strah?
- ipd.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

V 1., 2. in 3. letniku dijak prebere po **pet literarnih besedil** v celoti, v 4. letniku pa besedila maturitetnega sklopa.

Najmanj eno literarno besedilo se prebere (v celoti) pri pouku po metodi **dolgega branja**. Učitelj lahko (po svoje ali v dogovoru z dijakom) predlagano besedilo za dolgo branje zamenja s katerim od zahtevnejših obveznih literarnih del iz literarnozgodovinske teme. Namen dolgega branja je podpreti dijaka pri zahtevnejših bralnih izzivih.

Primerjalno branje je izbirno in namenjeno primerjanju besedila, ki ga je dijak že prebral v celoti (npr. po metodi dolgega branja ali kot domače branje) ali po odlomku pri literarnozgodovinski temi, z besedilom, ki ga je mogoče s tem besedilom ali odlomkom primerjati. Dodatni predlogi za primerjalno branje so še:

- » V. Andonovski: Vinska mušica (e-antologija Sodobna slovanska kratka zgodba), npr. ob Kafkovi Preobrazbi;
- » G. Vojnović: Čefurji raus!, npr. ob Camusevem Tujcu;
- » I. Bratož: Café do Brasil: jutranji impromptu (Pozlata pozabe), npr. ob Kratki prozi slovenskega realizma;
- » E. Hemingway: Hribi kakor beli sloni, npr. ob A. Mugerli: Čebelja družina idr.

Z **domačim branjem** se dijak najbolj poglobljeno in temeljito zbliža s književnim delom iz obveznega seznama literarnih besedil. Ob teh besedilih se sledi vsem ciljem teme.

Motivacijsko branje je predvideno v 1., 2. in 3. letniku, in sicer dijak doma prebere eno besedilo, učitelj pa v svoji letni pripravi načrtuje (štiri) ure pouka na šolsko leto za pogovor ali kakšno drugo dejavnost o tem besedilu po branju. Namen branja besedil iz sklopa Motivacijsko branje je krepitev bralnih navad, dvig bralne kulture, razvoj bralnih sposobnosti in vzgajanje ljubezni do književnosti, kar ima lahko pozitiven vpliv tudi na branje obveznih literarnih del. Pomembno je, da se dijak med branjem sprosti, uživa v zgodbi in se prepusti literarnemu doživetju. Učitelj po lastni presoji, zmožnostih in poznavanju med predlaganimi besedili izbere in ponudi svoj (zoženi) izbor besedil ter ga ponudi dijaku. Svoj izbor lahko vsako leto spremeni. Dijak izbira besedila glede na svoj literarni okus, ne glede na to, ali gre za klasična dela, sodobne romane, znanstveno fantastiko, kriminalke ipd., pri čemer se lahko prepusti užitkom branja, ne da bi se preveč obremenjeval z analizo ali interpretacijo besedila.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Dijak se kot samostojni bralec daljših literarnih besedil ter voden ob skupnem branju in obravnavi pri pouku seznanja z naravo literarnega dela, preizkuša njegove učinke, širi literarno razgledanost, pogloblja literarno zmožnost ter izboljšuje svoje sporazumevalne zmožnosti. Učitelj (z dijakom in sam) načrtuje tudi uresničevanje skupnih ciljev slovenskega splošnega izobraževanja, kot so razumevanje pomena branja ^{SC}(1.1.4.1), etična refleksija ^{SC}(1.2.2.2), sprejemanje, doživljanje in vrednotenje umetnosti ^{SC}(1.3.1.1), samozavedanje in samouravnavanje čustev ^{SC}(3.1.1.1), razvijanje samozaupanja in samospoštovanja ^{SC}(3.1.2.2), razvijanje empatije ^{SC}(3.3.4.2), ^{SC}(3.3.4.3), učenje nenasilne komunikacije ^{SC}(1.1.5.1) ter kritično ^{SC}(1.2.5.1) in ustvarjalno mišljenje.

Cilje teme se dosega ob obveznih, predlaganih oz. priporočenih ali popolnoma samostojno izbranih literarnih besedilih. Predvidena literarna dela so razvrščena v štiri skupine: **motivacijsko branje, dolgo branje, primerjalno branje in domače branje**. V vsakem letniku se bere iz vseh štirih sklopov, skupaj v 1., 2. in 3. letniku po pet besedil v celoti na leto, v 4. letniku pa je število odvisno od maturitetnega sklopa.

Učni načrt omogoča **različno poglobljeno obravnavo literarnih besedil**, ki jih dijak prebere v celoti. Učitelj izbere cilje, ki jih namerava doseči ob posameznem besedilu, ustrezne metode, oblike dela in dejavnosti ter načrtuje zadostno število ur pouka, da bo na zastavljene načine dosegel izbrane cilje.

Dijak besedilo, izbrano za **primerjalno branje**, prebere v celoti doma, literarna interpretacija pa ni nujno zelo poglobljena, ampak se lahko osredini le na določeno prvino, ki je člen primerjave (npr. na motive, teme, književne osebe ipd.). Za primerjalno branje sta pri pouku priporočeni največ dve šolski uri na leto. Časovno priporočilo ne velja za maturitetni sklop ali druge primerjave, ki jih načrtuje učitelj po svoji presoji.

Pred domačim branjem se priporoča pestra neposredna motivacija in lokalizacija besedila, razdelitev nalog skupinam in posameznikom. K načrtovanju dejavnosti se pritegne dijaka in/ali sodelavca (v primeru medpredmetno zasnovanega pouka). **Medbralne strategije** zajemajo etapno domače branje: dijak npr. do določenega roka prebere določeni del besedila, k pouku prinese svoje zapiske o prebranem in se v skupinah pogovori o doživljanju, (ne)razumevanju, mnenjih. Sledijo interpretativne in ustvarjalne frontalne, skupinske, individualne dejavnosti **po** branju, npr. aktualizacija, kritičen odziv dijaka, metakognitivni razmislek o uspešnosti uporabljenih bralnih strategij, vrednotenje, razmislek o umetniškosti (literarnosti) besedila, medijske poustvaritve dijakov, primerjava medijskih poustvaritev z besedilom ipd.

Seznam predlaganih besedil za **motivacijsko branje** je v priloženi datoteki. Predlagana besedila so samo možnost, ne obveza: učitelj (z dijaki) lahko izbere drugo besedilo. Ravno tako prosta je izbira, ali bodo vsi dijaki v oddelku brali isto besedilo, ali bo vsak dijak bral drugo knjigo, ali bosta isto besedilo brala po dva ali bodo brali po trije dijaki ipd.

LITERARNO BESEDILO V ČASU IN PROSTORU

CILJI

Dijak:

○: spoznava okoliščine, v katerih so nastala/bila izdana/uprizorjena besedila za domače in dolgo branje.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» besedila za domače in dolgo branje umesti v čas in prostor nastanka/izida/uprizoritve ter avtorjev opus.

TERMINI

- literarno obdobje ◦ avtorjev opus ◦ žanrska književnost ◦ slovanske književnosti ◦ književne uspešnice
- književnost 21. stoletja

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Ob obravnavi besedil, ki jih je dijak prebral v celoti, se ne pričakuje raziskovanja niti opisovanja literarnozgodovinskih okoliščin besedila, pač pa **zgolj navedba literarnega obdobja, avtorja in** kakšnega pomembnega **podatka o njegovem opusu**. Pouk se posveča interpretaciji in odzivom na prebrano. Se pa podpre dijaka, če se iz lastne radovednosti odloči raziskovati kontekst besedila, ki ga je prebral ali ga namerava prebrati. V zadnjem primeru se dijaku ponudi priložnost spoznano deliti pri pouku. (5.1.1.1) (5.1.2.2) (5.3.1.1)

Dijaka se usmerja, da znanje, **pridobljeno z motivacijskim branjem, poveže z drugim literarnovednim znanjem**. Način povezovanja znanja naj izbere dijak sam, lahko pa se ponudi možnost individualne izdelave časovnega traku z literarno periodizacijo, miselnega vzorca, plakata ipd.

LITERARNO BESEDILO KOT BESEDNA UMETNOST

CILJI

Dijak:

○: samostojno bere literarna besedila, posluša zvočne knjige; bere redno ter se uči učinkovito upravljati, organizirati čas branja in prosti čas;

SC (1.1.4.1 | 3.1.2.4 | 1.2.5.1 | 5.2.1.1 | 5.2.2.1 | 5.2.2.2)

○: izraža razumevanje in doživljanje prebranega, ob tem razvija samozaupanje, samospoštovanje in se uči uravnati svoja čustva (porajajoča se ob leposlovnem branju, tudi nelagodje v primeru negativnih čustev), s tem razvija pozitivno podobo o sebi kot bralcu;

SC (3.1.2.2 | 3.1.2.1)

○: zna obnoviti prebrana literarna dela;

○: besedila za domače in dolgo branje zna ob uporabi strokovnih pojmov poglobljeno vsebinsko in oblikovno-slogovno razčleniti;

SC (1.1.2.2)

○: se zaveda, da je interpretacija odvisna od posameznikovih izkušenj, vrednot in znanja;

○: ob uporabi strokovnih pojmov zna opisati, pojasniti in utemeljiti umetniškost (literarnost) prebranega besedila;

SC (1.1.2.2)

○: primerja prebrano književno besedilo z vsebinsko in/ali oblikovno primerljivimi besedili.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» pozna literarna besedila, izbrana za domače, dolgo, primerjalno branje;

» obnovi literarno delo, ga poglobljeno vsebinsko in oblikovno-slogovno razčleni;

» pisno ali/in ustno ob uporabi terminov **razpravlja o vsebini**, zgradbi, slogu in umetniškosti **prebranega besedila**;

» pisno in/ali ustno poglobljeno **primerja prebrana književna besedila**.

TERMINI

◦ interpretacija literarnega besedila

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

- » Priporočeni sezname za motivacijsko in prostoizbirno primerjalno domače branje se lahko spreminjajo. Učitelj naj upošteva **izbirnost** kot močan motivacijski dejavnik in dijaku dopušča, da se v čim večji meri sam odloča, katero knjigo bo prebral. To je priložnost za dijakovo raziskovanje lastnih interesov in učenje prevzemanja odgovornosti za svoje učenje. SC (3.1.3.1) SC (3.1.5.1) SC (5.2.2.1) SC (5.3.5.1) SC (5.3.5.3)
- » Zaradi različnih dejavnikov je prvi cilj (dijak samostojno bere literarna besedila) težko doseči, zato je smiselno, da so cilji transparentni in da se jih večkrat osmišlja ter pretvarja v za dijake razumljive **namene branja in učenja**. To velja za vse teme, a je za branje daljših besedil (predvsem samostojnega branja doma) še pomembnejše. Iz jasnih namenov branja in učenja je mogoče izpeljati tudi konkretne in realne **kriterije uspešnosti**, po katerih bo dijak lahko samouravnaval svoje branje oz. doseganje ciljev. Oboje, namene branja in kriterije svojega napredka dijak oblikuje v dialogu z učiteljem. SC (3.1.3.2)
- » Za oblikovanje pozitivnega odnosa do branja je pomembno ustvarjanje prijetnega **vzdušja in spodbudnega okolja**. Po možnostih učitelj (v sodelovanju z dijakom SC (5.1.1.1) in/ali drugimi učitelji ali knjižničarjem) poskrbi za prijetno in umirjeno atmosfero ter oblikuje **bralne kotičke**, lahko v razredu, šolski knjižnici ali katerem drugem šolskem prostoru, na šolskem vrtu, v mestnem parku ipd. Dijaka se spodbuja, da si bralni kotiček uredi tudi doma. SC (1.3.4.2)
- » Obseg, struktura in globina interpretacije besedil, ki jih dijak prebere v celoti, je odvisna od ciljev in značilnosti besedila. Pri besedilih iz sklopa motivacijsko branje se npr. priporoča, da dijak **najprej izraža svoje doživljanje**, nato pa razumevanje prebranega. Pri zahtevnejših literarnih besedilih (npr. pri starejši književnosti, v kateri je več tujosti) z učiteljevo pomočjo najprej **odstranujemo tujosti**, npr. preoblikujemo verzno besedilo v prozno, prevajamo arhaične izraze v sodobni knjižni jezik, pojasnjujemo kulturno-duhovne in zgodovinske okoliščine idr., temu sledi interpretacija, izražanje doživljanja pa se poveže z vrednotenjem in aktualizacijo prebranega besedila.
- » **Po branju** dijak pojasnjuje, v čem je med branjem užival, kaj mu je vzbujalo nelagodje, kaj ga je presenetilo, kaj ga je spodbudilo k razmišljanju, kaj mu je bilo tuje, česa ni razumel ipd. To velja za izražanje doživljanja in razumevanja po vsakem branju (tudi ob obravnavi besedil v okviru literarnih obdobij). Učitelj upošteva dijakovo odločitev za stopnjo zaupnosti, do katere želi izražati svoje doživljanje besedila (prvotni čustveni odziv po prvem branju besedila). SC (3.1.2.1)

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Dijak dokaže poznavanje knjige, ki jo je prebral/poslušal v celoti, na način, dogovorjen z učiteljem.

ODZIVI NA PREBRANO

CILJI

Dijak:

O: po drugem ali večkratnem branju besedilo kritično vrednoti in svoje stališče utemeljuje, pri tem razvija strpnost do drugega in drugačnega, odpravlja stereotipe in razvija zmožnost spreminjanja stališč in vrednot;

SC (3.3.4.3 | 3.3.4.1 | 1.2.5.1)

O: o prebranem besedilu argumentirano razpravlja (npr. v šolski debati), ob tem svoje sporazumevalne zmožnosti razvija skozi nenasilno in asertivno komunikacijo;

SC (1.1.5.1 | 3.3.2.1 | 1.2.5.1 | 2.2.3.1)

O: svoje znanje in stališča o obravnavanem besedilu izraža v šolskem eseju in še eni besedilni vrsti, npr. v referatu in/ali raziskovalni nalogi in/ali oceni in/ali govornem nastopu ipd.;

SC (1.1.1.1)

O: prebrana besedila aktualizira;

I: literarno (po)ustvarja v različnih medijih, tudi digitalnem;

SC (3.1.4.1 | 5.1.2.1 | 1.3.3.1 | 4.3.2.1 | 4.3.1.1 | 5.1.1.1)

I: spremlja medijske predelave, obravnave ali aktualizacije obravnavanih besedil;

I: spremlja aktualne književne in kulturne dogodke, povezane z besedili iz obravnavane teme, in/ali na njih prisostvuje (taki dogodki so npr. literarni večer, kulturna prireditev v kraju, podelitev literarnih nagrad, intervjuji z ustvarjalci, lokalne učne poti ipd.);

SC (1.3.5.1)

I: temo obravnavanega besedila medpredmetno povezuje (npr. s psihologijo, sociologijo, filozofijo, umetnostno zgodovino, tujimi jeziki, geografijo idr.), s čimer razvija zmožnost širjenja spoznanj o književnosti in njihovega uvrščanja v širši kulturni kontekst.

SC (1.3.2.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» o prebranem besedilu tvori šolski esej;

» literarna besedila pisno/ustno aktualizira, se do prebranega opredeli in svojo opredelitev poglobljeno utemelji;

» govorno interpretira (recitira, deklamira, interpretativno bere) umetnostna besedila;

» v pisnem izdelku temo medpredmetno poveže glede na izvedene medpredmetne povezave (npr. z zgodovino, umetnostno zgodovino, geografijo);

» *pisno oz. ustno komentira ali oceni gledališko, filmsko, medijsko idr. predelavo obravnavanega dela;*

» poleg eseja napiše eno besedilno vrsto (ali več), ki je vsebinsko povezana z obravnavano temo.

TERMINI

◦ šolski esej ◦ razpravljalni esej ◦ razlagalni/interpretativni esej

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

A Spremljanje medijskih predelav obravnavanih literarnih del zunaj šole (v kulturnih ustanovah) je zelo priporočljivo, vendar naj učitelj dejavnosti načrtuje premišljeno:

- » dijaka vnaprej pripravi na dogodek (vsebinsko in vzgojno, npr. na kultivirano vedenje v gledališču, kinu ali kje drugje);
- » besedilo, po katerem je nastala medijska predelava, naj dijak najprej prebere in obravnava, šele nato si ogleda gledališko predstavo, film, likovno razstavo ipd.;
- » obisk kulturne ustanove in spremljanje kulturno-umetniškega dogodka naj bo dijakova pozitivna estetska, moralna, spoznavna in socialna izkušnja, zato naj tovrstne dejavnosti vsebinsko ne bodo preobložene, premišljene pa naj bodo tudi dejavnosti po dogodku, ki naj sprožajo kritično refleksijo, utemeljeno vrednotenje in osebno opredeljevanje;
- » k načrtovanju spremljanja medijskih predelav naj se pritegne tudi dijak.

B Dijak se tvorjenja šolskega eseja (interpretativnega in razpravljalnega) uči postopoma in smiselno načrtovano v povezavi z jezikovnim delom pouka slovenščine. Pričakovani standardi znanja se zvišujejo po letnikih, kot je opisano v nadaljevanju.

V 1. letniku ob izražanju doživljanja prebranega besedila, obnavljanja, razpravljanja o prebranem ter ob motivno-tematski primerjavi z drugim besedilom **razvija zmožnost interpretiranja večinoma ob navodilih in/ali usmerjevalnih vprašanjih** ter ob uporabi temeljnega literarnovednega izrazja.

V 2. letniku ob izražanju doživljanja prebranega besedila, obnavljanja, razpravljanja o prebranem ter ob dvočlenski primerjavi z drugim besedilom **razvija zmožnost samostojnega interpretiranja** tako, da samostojno oblikuje književni problem in se do njega ob uporabi temeljnega literarnovednega izrazja preprosto kritično opredeljuje.

V 3. letniku ob izražanju doživljanja prebranega besedila, samostojne interpretacije, veččlenske primerjave **razvija zmožnost samostojnega oblikovanja književnega problema**, zmožnost poglobljenega razpravljanja o literaturi, (meta)kognitivno-kritičnega opredeljevanja in uporabe razvejanega literarnovednega izrazja.

V 4. letniku izrazi zrelo in **reflektirano doživljanje** prebranega ter samostojno **oblikuje književni problem**, besedilo ob uporabi razvejanega literarnovednega izrazja **poglobljeno analizira**, ga **argumentirano interpretira** in ga **razveja primerja** s kakim drugim literarnim besedilom, o prebranem **(meta)kognitivno-kritično razpravlja in prebrano aktualizira**.

SC (5.1.1.1) SC (5.1.2.1) SC (5.1.4.1) SC (5.2.1.1) SC (5.2.2.1) SC (5.2.2.2)

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Dijak znanje izkazuje na različne načine:

- » pisno v obliki zaključenega šolskega eseja (obeh vrst), krajših esejskih sestavkov (v katerih izkaže posamične vrste znanja: zmožnost obnavljanja, povzemanja, primerjanja, tvorjenja uvoda ali oblikovanja esejske teze, poznavanje literarnega dela, označevanje literarnih oseb, vrednotenje ipd.), s svojim (po)ustvarjalnim besedilom idr.;
- » ustno s (samoiniciativnim ali pozvanim) sodelovanjem v razgovoru o literarni temi, z oblikovanjem in/ali aktivnim sodelovanjem v šolski debati/na okrogli mizi/vročem stolu, z govornim nastopom idr.;
- » v obliki izdelka ali dogodka;
- » po dogovoru z učiteljem.

Celotno znanje, izkazano v obliki **šolskega eseja**, se stopnjuje in pogloblja po letnikih, npr. tako kot je opisano v didaktičnih priporočilih. V vseh štirih letnikih se znanje lahko izkazuje v obliki **interpretativnega/razlagalnega in/ali razpravljalnega eseja**.

OPISNI KRITERIJI

	Razpravljalni esej	Interpretativni/razlagalni esej
Prvi letnik:	V šolskem eseju izrazi osebni odnos do literarnega besedila in ob (učiteljevih) navodilih/usmerjevalnih vprašanjih dokaže razumevanje razpisane teme tako, da jo preoblikuje v preprost književni problem: tvori vsaj eno trditev, navede vsaj dva vsebinska argumenta, npr. tako da povzema dogajanje ali analizira značaje literarnih oseb ipd. Prebrano besedilo zlasti motivno-tematsko primerja s kakim drugim besedilom, ki ga je prebral. Pokaže osnovno poznavanje literarnega konteksta (avtor, čas nastanka/objave/uprizoritve, zvrst). Uporablja različne slogovne postopke (opisovanje, pojasnjevanje/razlaganje, primerjanje, utemeljevanje), se na preprost način kritično opredeljuje, pri čemer uporablja temeljno literarnovedno strokovno izrazje. Ob navodilih (ali samostojno brez navodil/usmerjevalnih vprašanj) dokaže zmožnost koherentnega tvorjenja razpravljalnega eseja, ki obsega vsaj 500 besed (če se piše dve šolski uri, sicer ustrezno manj), je jezikovno pravilen, slogovno primeren ter ga zaokrožajo uvod, večdelno jedro in zaključek.	V šolskem eseju izrazi osebni odnos do literarnega besedila in/oz. daljšega odlomka iz literarnega besedila ter ob navodilih/usmerjevalnih vprašanjih dokaže razumevanje teme ali drugih sestavin danega odlomka tako, da jo preoblikuje v preprost književni problem: tvori vsaj eno trditev, navede vsaj dva vsebinska argumenta, npr. tako da povzema dogajanje ali analizira značaje literarnih oseb, pojasnjuje spremembe razpoloženja v odlomku ipd. Dani odlomek oz. celotno besedilo lahko zlasti motivno-tematsko primerja s kakim drugim besedilom, ki ga je prebral. Pokaže osnovno poznavanje literarnega konteksta (avtor, čas nastanka/objave/uprizoritve, zvrst) in funkcionalno razumevanje literarnoteoretičnih pojmov. Uporablja različne slogovne postopke (opisovanje, pojasnjevanje/razlaganje, primerjanje, utemeljevanje), se na preprost način kritično opredeljuje, pri čemer uporablja temeljno literarnovedno strokovno izrazje. Ob usmerjenem interpretiranju (ali samostojno brez navodil/vprašanj) dokaže zmožnost koherentnega tvorjenja interpretativnega eseja, ki obsega vsaj 500 besed (če se piše dve šolski uri, sicer ustrezno manj), je jezikovno pravilen, slogovno primeren ter ga zaokrožajo uvod, večdelno jedro in zaključek.
Drugi letnik:	V šolskem eseju izrazi osebni odnos do literarnega besedila in to samostojno interpretira. Razumevanje razpisane teme dokaže tako, da samostojno oblikuje književni problem: tvori vsaj dve trditvi, za vsako navede vsaj dva vsebinska argumenta, npr. tako da povzema dogajanje in značilnosti literarnih oseb, ter po smislu za vsako trditev vsaj en protargument. Besedilo primerja s kakim drugim umetnostnim besedilom z dveh vidikov (npr. motivno-tematsko in značaja dveh literarnih oseb). Pokaže poznavanje literarnega konteksta (avtor, čas nastanka/objave/uprizoritve, zvrst) za obe besedili. Uporablja različne slogovne postopke (opisovanje, pojasnjevanje/razlaganje, primerjanje, utemeljevanje), se na preprost način kritično opredeljuje, pri čemer uporablja temeljno literarnovedno strokovno izrazje. Dokaže zmožnost koherentnega	V interpretativnem eseju izrazi osebni odnos do danega daljšega odlomka in/oz. literarnega besedila v celoti ter odlomek samostojno interpretira. Razumevanje teme in/ali drugih sestavin besedila dokaže tako, da samostojno oblikuje književni problem: tvori vsaj dve trditvi, za vsako navede vsaj dva vsebinska argumenta, npr. tako da povzema dogajanje in značilnosti literarnih oseb ipd. Besedilo oz. odlomek lahko primerja s kakim drugim umetnostnim besedilom (npr. motivno-tematsko, značaja dveh literarnih oseb, zvrstno ali žanrsko sorodnost ipd.). Pokaže poznavanje literarnega konteksta (avtor, čas nastanka/objave/uprizoritve, zvrst) za literarno besedilo, iz katerega je dani odlomek. Uporablja različne slogovne postopke (opisovanje, pojasnjevanje/razlaganje, primerjanje, utemeljevanje), se na preprost način kritično opredeljuje, pri čemer uporablja temeljno

	tvorjenja razpravljalnega esaja, preprostega samostojnega interpretiranja prebranega besedila in enočlenske primerjave z vsaj enim besedilom, ki ga je prebral. Esej, ki obsega vsaj 600 besed (če se piše dve šolski uri, sicer ustrezno manj), je jezikovno pravilen, slogovno primeren ter ima uvod, večdelno jedro in zaključek.	literarnovedno strokovno izrazje. Dokaže zmožnost koherentnega tvorjenja šolskega esaja in preprostega samostojnega interpretiranja (ob danih navodilih in/ali brez njih) odlomka iz literarnega dela. Esej, ki obsega vsaj 600 besed (če se piše dve šolski uri, sicer ustrezno manj), je jezikovno pravilen, slogovno primeren ter ima uvod, večdelno jedro in zaključek.
Tretji letnik:	V razpravljalnem esaju izrazi osebni odnos do literarnega besedila, tega samostojno interpretira in dokaže razumevanje razpisane teme tako, da samostojno oblikuje književni problem na razpisano temo: tvori vsaj tri trditve, za vsako navede vsaj dva vsebinska argumenta, npr. tako da povzema dogajanje, značilnosti literarnih oseb, dogajalnega prostora ipd., ter po smislu za vsako trditev navede vsaj en protiargument. Besedilo primerja s kakim drugim umetnostnim besedilom (npr. motivno-tematsko, značajska analiza literarnih oseb, jezikovno-slogovne posebnosti), pri čemer lahko navaja citate ter razmišlja o širši relevantnosti prebranega. Dokaže poznavanje literarnega konteksta (avtor, čas nastanka/objave/uprizoritve, zvrst) za obe literarni deli. Uporablja različne slogovne postopke (opisovanje, pojasnjevanje/razlaganje, primerjanje, utemeljevanje), se kritično opredeljuje do prebranega in v sklepu navede (meta)kognitivno refleksijo. Temo aktualizira in jo poveže bodisi z osebno bodisi družbeno dimenzijo, pri čemer uporablja literarnovedno strokovno izrazje. Dokaže zmožnost koherentnega, samostojnega razpravljanja, interpretiranja, primerjanja ter preprostega (meta)kognitivno-kritičnega mišljenja. Esej, ki obsega vsaj 600 besed (če se piše dve šolski uri, sicer ustrezno manj), je jezikovno pravilen, slogovno primeren ter ima uvod, večdelno jedro in zaključek.	V interpretativnem esaju izrazi osebni odnos do odlomka iz literarnega besedila oz. besedila v celoti, odlomek samostojno interpretira ter dokaže razumevanje teme ali drugih sestavin odlomka tako, da o opazovanem samostojno oblikuje književni problem. Tvori vsaj tri trditve, za vsako navede vsaj dva vsebinska argumenta, npr. tako da povzema dogajanje, značilnosti literarnih oseb, jezikovno-slogovne posebnosti ipd. Besedilo lahko primerja s kakim drugim umetnostnim besedilom (npr. motivno-tematsko, značajska analiza literarnih oseb, jezikovno-slogovne posebnosti), pri čemer navaja citate ter razmišlja o širši relevantnosti prebranega. Dokaže poznavanje literarnega konteksta (avtor, čas nastanka/objave/uprizoritve, zvrst) za besedilo, iz katerega je dani odlomek. Uporablja različne slogovne postopke (opisovanje, pojasnjevanje/razlaganje, primerjanje, utemeljevanje), se kritično opredeljuje do prebranega in v sklepu navede (meta)kognitivno refleksijo, temo odlomka aktualizira in jo poveže bodisi z osebno bodisi družbeno dimenzijo, pri čemer uporablja literarnovedno strokovno izrazje. Dokaže zmožnost koherentnega, samostojnega razpravljanja, interpretiranja, primerjanja ter preprostega (meta)kognitivno-kritičnega mišljenja. Esej, ki obsega vsaj 600 besed (če se piše dve šolski uri, sicer ustrezno manj), je jezikovno pravilen, slogovno primeren ter ima uvod, večdelno jedro in zaključek.
Četrti letnik:	V šolskem esaju izrazi zrelo in reflektirano doživljanje literarnega besedila, ga poglobljeno analizira, argumentirano interpretira, razveja primerja z vsaj enim drugim literarnim besedilom (npr. motivno-tematsko, idejno-sporočilno, jezikovno-slogovno), pri čemer lahko navaja citate ter razmišlja o širši relevantnosti prebranega. Razumevanje razpisane teme dokaže tako, da samostojno oblikuje književni problem na razpisano temo, tvori vsaj tri trditve, za vsako navede vsaj dva vsebinska argumenta, po smislu za vsako trditev navede vsaj en protiargument. Dokaže poznavanje literarnega konteksta za obe besedili (avtor, čas nastanka, objave/uprizoritve, zvrst). Uporablja različne slogovne postopke (opisovanje, pojasnjevanje/razlaganje, primerjanje, utemeljevanje), se kritično opredeljuje do prebranega in v sklepu navede (meta)kognitivno-kritično refleksijo, temo aktualizira in jo poveže bodisi z osebno bodisi družbeno dimenzijo, pri čemer uporablja literarnovedno strokovno izrazje. Dokaže zmožnost koherentnega, samostojnega razpravljanja, interpretiranja, primerjanja ter razvitega (meta)kognitivno-kritičnega mišljenja. Esej, ki obsega vsaj 600 besed (če se piše dve šolski uri, sicer ustrezno manj), je jezikovno pravilen, slogovno primeren ter ima uvod, večdelno jedro in zaključek.	V interpretativnem esaju izrazi zrelo in reflektirano doživljanje daljšega odlomka in/oz. celotnega literarnega besedila. Dani odlomek poglobljeno analizira, argumentirano interpretira, lahko ga primerja z drugim literarnim besedilom (npr. motivno-tematsko, zvrstno-žanrsko, idejno-sporočilno, jezikovno-slogovno), pri čemer navaja citate ter razmišlja o širši relevantnosti prebranega. Razumevanje teme in/ali drugih sestavin besedila dokaže tako, da po njej samostojno oblikuje književni problem, tvori vsaj tri trditve, za vsako navede vsaj dva vsebinska argumenta, po smislu za vsako trditev navede vsaj en protiargument. Dokaže poznavanje literarnega konteksta besedila, iz katerega je dani odlomek (avtor, čas nastanka, objave/uprizoritve, zvrst). Uporablja različne slogovne postopke (opisovanje, pojasnjevanje/razlaganje, primerjanje, utemeljevanje), se kritično opredeljuje do prebranega in v sklepu navede (meta)kognitivno-kritično refleksijo, esejsko temo aktualizira in jo poveže bodisi z osebno bodisi družbeno dimenzijo, pri čemer uporablja razvejeno literarnovedno strokovno izrazje. Dokaže zmožnost koherentnega, samostojnega razpravljanja, interpretiranja, primerjanja ter razvitega (meta)kognitivno-kritičnega mišljenja. Esej, ki obsega vsaj 600 besed (če se piše dve šolski uri, sicer ustrezno manj), je jezikovno pravilen, slogovno primeren ter ima uvod, večdelno jedro in zaključek.

LITERARNI SISTEM

OBVEZNO

OPIS TEME

Tema obsega temeljna vprašanja o književnosti: kaj je, kako se razvršča, kako se bere, kakšno je njeno mesto v družbi. Dijak osveži in nadgradi osnovnošolsko znanje o književnosti: bistvene podatke o literarnozgodovinskih obdobjih iz tega učnega načrta, pomembnih predstavnikov in ključnih literarnih delih, ki so odločilno zaznamovali obdobje, o njenih temeljnih zvrsteh, vrstah in o njenem branju ter pomenu te dejavnosti za osebni razvoj in socializacijo. Ob usvajanju literarnoteoretičnih pojmov bere in interpretira izbrana besedila, zlasti iz sodobne slovenske književnosti, prepozna v njih znake literarnosti, jih primerja z neumetnostnimi besedili, preizkuša različne bralne strategije, piše umetnostna in neumetnostna besedila na izbrano temo ter pridobiva izkušnje o ubesedovanju enih in drugih.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

- » Dijak se seznaja z **definicijo literature/književnosti/besedne umetnosti** kot korpusa besedil z lastnostmi literarnosti, kot so: posebna oblikovanost, večpomenskost, univerzalnost, fiksijskost, umetniškost, odvisnost od okoliščin nastanka (imena avtorja, založbe idr.).
- » Spozna načine **razvrščanja književnosti v literarnozgodovinska obdobja** (stare neevropske književnosti in antika, srednji vek, slovenska slovstvena folklor, razsvetljenstvo in barok, klasicizem in razsvetljenstvo, predromantika in romantika, realizem in naturalizem, moderna, književnost prve polovice 20. stoletja, književnost druge polovice 20. stoletja, slovenska književnost 21. stoletja, **mejnike v slovenski književnosti** (npr. prvi prevod Svetega pisma v slovenščino, prva slovenska pesniška zbirka, prvi dve slovenski komediji, prvi slovenski roman itd.) in pomembne predstavnike obdobja ter ključna literarna dela. **SC** (1.3.1.1)
- » Spozna načine **razvrščanja književnosti v literarne zvrsti** – lirika, epika, dramatika; elitna/visoka/zahtevna in množična/sprostitutvena književnost; izvirna, prevodna književnost; avtorska književnost, slovstvena folklor; otroška, mladinska književnost, književnost za odrasle, medgeneracijska književnost.
- » Dijak se seznaja z opredelitvijo **literarnega branja** kot večstopenjskega procesa (doživljajsko, [meta]kognitivno kritično, ustvarjalno branje) in s spoznavnimi procesi, s katerimi bralec sodeluje pri tem (doživljanje, razumevanje, vrednotenje, izražanje).
- » Spozna **bralne strategije** kot pristope za učinkovito in kakovostno branje.
- » Seznaja se s pojmom **literarne interpretacije** kot ubeseditve lastnega bralnega procesa in z možnostmi različnih interpretacij pri različnih bralcih.

- » Spoznava pomen literarnega **branja za osebno izkušnjo in socializacijo** (spodbujanje domišljije, inteligence, čustvovanja, sporazumevalne zmožnosti in bralne pismenosti, pridobivanje in poglobljanje izkušenj, uživanje v drugega in drugačnega, strpnost ...).
- » Kritično razmišlja o **vlogi literarnega branja v sodobni družbi**, spoznava pojme bralne navade, bralna kultura, bralna pismenost. **SC** (1.2.5.1)
- » Razmišlja o vlogi **književnosti kot posebnega družbenega sistema** z možnostjo vplivanja in sooblikovanja družbenih odnosov (npr. vloga pisateljev pri osamosvajanju, pri oblikovanju kulturne in narodne zavesti v preteklosti).
- » Dijak se preizkuša v **(po)ustvarjanju** literarnih besedil na poljubno temo in neumetnostnih besedil na isto temo v eni od besedilnih vrst, ki jih je spoznal pri jezikovnem pouku, in pridobiva dejavne izkušnje o razlikah v ubesedovanju ene in druge zvrsti. **SC** (5.1.1.1)

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Pri obravnavi teme je izjemnega pomena priključitev dijakovega (pred)znanja o literarnih besedilih in književnosti nasploh, ki ga je spoznal v osnovni šoli in širše. Ponovitev predznanja se lahko organizira didaktično živo v obliki kviza (tudi v digitalni obliki, npr. Kahoot), v katerem so značilni odlomki iz obravnavanih besedil, slikovno/zvočno/video gradivo, kombinacije za povezovanje naslovov literarnih besedil in književnih likov, opisov književnih oseb in njihovih imen, literarnozgodovinske okoliščine ipd. Učinkovita oblika ponavljanja so t. i. hitra vprašanja, pri kateri dijaki tekmujejo med seboj v hitrosti odgovarjanja na vnaprej pripravljena učiteljeva vprašanja. Pri odgovarjanju na vprašanja si lahko pomagajo s katerimkoli gradivom (najbolje pa z lastnimi zapiski ali učbenikom).

AVTOR, LITERATURA, LITERARNI KANON

CILJI

Dijak:

- spoznava temeljne pojme literarnega sistema;
 - spoznava literarnozgodovinska obdobja in merila za njihovo razvrščanje;
 - spoznava temeljne literarne zvrsti in vrste ter merila za njihovo razvrščanje;
 - kritično razmišlja in razpravlja o vlogi književnosti v sodobni družbi;
 - v sodelovanju s sošolci (in/ali učiteljem) raziskuje in spoznava umetnost, umetniške zvrsti ter njihova izrazna sredstva v kulturnem kontekstu.
- SC** (1.3.2.1 | 5.3.1.1 | 5.3.4.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » **definira** in razloži **pojem književnost/literatura/besedna umetnost**;
- » **razumevanje pojma književnost/literatura/besedna umetnost dokaže s prepoznavanjem/samostojnim navajanjem primerov umetnostnih in neumetnostnih besedil**;
- » **prepozna, poimenuje, razloži**, definira **sestavine literarnosti**, tudi ob primerjanju literarnega besedila z neliterarnim;
- » razloži **značilnosti literarnega branja** in njegov pomen;
- » **našteje, opiše** in razloži **literarne zvrsti in vrste**;
- » **zna razložiti značilnosti literarnega branja** in njegov pomen **ter vlogo bralnih strategij**;
- » **razloži** in presodi **pomen književnosti v sodobni družbi**, kar izrazi v argumentiranem **razpravljanju s sošolci ali v krajšem pisnem besedilu**.

TERMINI

◦ književnost/literatura/besedna umetnost ◦ literarnost ◦ literarno branje ◦ bralna kultura ◦ književna kultura ◦ književnost in družba ◦ literarno besedilo ◦ neliterarno besedilo ◦ bralne strategije ◦ literarne nagrade ◦ založba ◦ literarna revija ◦ literarna kritika ◦ literarni prevod ◦ knjižnica ◦ knjigarna ◦ literarna znanost ◦ književne zvrsti in vrste ◦ literarnozgodovinska obdobja in predstavniki

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Izhodišče je pogovor o dijakovem odnosu do literature, do branja, o najljubših knjigah, o tem, kaj ga v knjigah zanima in kaj mu je tuje, nerazumljivo. Vprašanja se dotikajo tudi tega, kakšni so lahko pozitivni **učinki branja književnosti**, kdo je **dober bralec** ... Marsikaj dijak o literaturi ve že iz osnovne šole, zato v tem literarnoteoretičnem uvodu pojme predvsem sistemizira, ponovi stare in doda nekatere nove.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Pisno: naloga testnega tipa za prepoznavanje literarnih sestavin na primerih besedil idr.

Ustno: glasno branje (pomenska ustreznost, pravorečna pravilnost, prizadevanje za interpretativno branje), odgovori na vprašanja o definicijah literarnih pojmov in navajanje primerov idr.

BRANJE IN INTERPRETACIJA LITERARNEGA BESEDILA

CILJI

Dijak:

- : spozna temeljne pojme literarne teorije;
- : prepozna, poimenuje in razume sestavine literarnosti v literarnih besedilih in se do njih opredeljuje;
- : uporablja različne bralne strategije in razmišlja o svojem načinu branja literature;
- SC (3.1.3.1)
- : razume, da je interpretacija literarnega besedila odvisna od posameznikovih izkušenj, vrednot in znanja;
- : interpretira literarno besedilo z uporabo usvojenih literarnoteoretičnih pojmov.
- SC (1.1.2.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » ob literarnih besedilih **prepozna, poimenuje**, definira in razloži **temeljne pojme literarne teorije**;
- » v literarnem besedilu **prepozna sestavine literarnosti** ter jih opiše in pojasni;
- » z usvojenimi literarnoteoretičnimi pojmi ustno ali pisno **interpretira domače branje** ali **neznano oz. še neobravnavano literarno delo**.

TERMINI

- literarno besedilo ○ sestavine literarnosti ○ literarno branje ○ literarna interpretacija ○ motiv ○ tema
- jezik, slog ○ ideja in sporočilo ○ oblika literarnega dela ○ pesniška sredstva/retorične figure
- poosebitev/personifikacija ○ prispodoba/metafora ○ primera/komparacija ○ verz ○ stik/rima
- pripev/refren ○ vzklík/eksklamacija ○ avtor ○ tipi pripovedovalca ○ anafora ○ epifora ○ anadiploza
- epanalepsis ○ podvojitve/geminacija ○ zgodba ○ lirski subjekt

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Obravnava teme, zlasti literarnoteoretičnega znanja, naj se sistematično nasloni na **dijakovo predznanje**, ki se lahko pregleda, ponovi, utrdi in nadgradi na didaktično zanimive načine in oblike (npr. z interaktivnim kvizom, ki ga lahko oblikujejo dijaki sami, z izborom zanimivih citatov iz literarnih besedil na učnih karticah idr.). Pouk naj bo organiziran tako, da bodo **vsi** dijaki dobili priložnost oblikovati in izkazovati svoje znanje, udeležiti svoje interese, zmožnosti, npr.:

- » s premišljenim skupinskim delom;
- » z organizacijo fizičnega učnega prostora, npr. z oblikovanjem t. i. učnih postaj;
- » z vključevanjem dijakov v načrtovanje pouka in učenja;
- » s samovrednotenjem, vrstniškim vrednotenjem idr.

Priporoča se, da si dijaki sami izdelajo preglednice s ključnimi strokovnimi pojmi oz. na svoj način zapišejo/oblikujejo teoretično ogrodje za šolsko interpretacijo literarnega besedila, ki jo lahko uporabljajo vsa štiri leta kot pripomoček pri delu z literarnim besedilom.

Poznavanje, poimenovanje in razumevanje literarnoteoretičnih pojmov naj služi njihovi **smiselni rabi pri interpretaciji literarnih besedil in odzivih** na obravnavano besedilo.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Znanje se izkazuje pretežno ob izbranih literarnih besedilih, odlomkih ali posamičnih primerih iz literarnih del.

ODZIVI

CILJI

Dijak:

O: oblikuje in izrazi mnenje o izbranem besedilu in ga utemeljuje z literarnovednimi pojmi in/ali napiše krajšo kritiko izbranega besedila ali njegove medijske predelave;

I: raziskuje medijske predelave besedil (lahko tudi tistih besedil, o katerih je pisal kritiko) in jih primerja z literarno predlogo;

O: prepozna umetniškost literarnih besedil z lastno (po)ustvarjalno izkušnjo;

O: razmišlja in/ali razpravlja s sošolci o položaju branja in književnosti v svojem okolju, ob čemer svoje sporazumevalne zmožnosti razvija skozi nenasilno komunikacijo;

SC (1.1.5.1 | 1.2.5.1)

I: temo medpredmetno povezuje (npr. s psihologijo, sociologijo, filozofijo, umetnostno zgodovino, glasbo, zgodovino, tujimi jeziki idr.), je radoveden in raziskuje materiale in umetniške jezike, se z njimi izraža, razvija domišljijo ter pogloblja in širi znanje tudi na neumetniških področjih.

SC (1.3.3.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » pisno ali ustno izrazi mnenje o izbranem/-ih literarnem/-ih besedilu/-ih;
- » napiše kritiko/oceno izbranega literarnega besedila ali njegove medijske predelave;
- » primerja medijsko predelavo z literarno predlogo;
- » opiše in pojasni položaj branja in književnosti v svojem okolju in se do tega kritično opredeli.

TERMINI

◦ kritika ◦ (po)ustvarjanje literarnega dela

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

- » Dijak na podlagi izkušenj in seznanjenosti z literarnim dogajanjem v sodobnosti (literarne nagrade, kritike, prisotnost na družabnih omrežjih, ekranizacije, pogovori v svojem okolju) poskuša pisno ali ustno **opredeliti vlogo in pomen književnosti v sodobnem času** ter o svojih opažanjih **razpravljati** s sošolci. Če piše **šolski esej**, postavi uvodno trditev in jo argumentira.

- » Pri **ustvarjalnem pisanju** dijak poskuša uporabiti elemente posebne oblikovanosti, večpomenskosti, fiktivnosti, si prizadeva iznajti posebno obliko, besedišče, humorno perspektivo idr. S tem pridobiva izkušnjo, kako nastaja literarno delo, posebno še če ob njem piše npr. objektivni opis na isto temo (npr. pot v šolo). Svoje izdelke lahko dijak predstavi v recitalu. Poskuša se npr. v pisanju komičnih dramskih prizorov, pesmi v prostem verz ali v ritmično urejenih štirivrstičnicah, preoblikuje nekaj pregovorov idr.
- » Pri poskusu **pisanja kritike** si dijaki lahko zastavljajo naslednja vprašanja: kaj sem v besedilu zaznal/opazil, kaj se me je dotaknilo, kaj je po mojem mnenju slabo, nerazumljivo, katere literarne sestavine izstopajo, katere pogrešam, zakaj bi besedilo (ali ne bi) priporočil v branje drugim bralcem ipd.
- » **Medpredmetno povezovanje** je lahko tematsko ali procesno (npr. učenje opredeljevanja in utemeljevanja). Priporočljivo pa je tudi povezovanje književnega in jezikovnega dela pouka.
- » Za uresničevanje te skupine ciljev dijak po dogovoru z učiteljem izbere besedila, za katera na spletu obstajajo **medijske predelave**.
- » **Pogled v aktualni položaj književnosti v svojem okolju** poteka ob pogovoru, v katerem dijak združuje pridobljeno znanje o načinih branja, bralni kulturi, prednostih branja in bralnih navadah pri sebi in v svojem okolju. Razmišlja tudi o tem, kakšen je v sodobnosti položaj književnosti med družbenimi vrednotami, katere literarne nagrade pozna, katere nagrajence, ali kdaj obišče literarni večer, ima svojo knjižnico idr. O teh vprašanjih piše lahko doživljajski spis ali drugo ustrezno besedilno vrsto, pripravi govorni nastop ali multimedijско predstavitev, npr. intervjuje s književniki, poročilo o literarni kritiki določenega besedila idr.

STARE NEEVROPSKE KNJIŽEVNOSTI IN ANTIKA

OBVEZNO

OPIS TEME

Obravnava se **po eno** besedilo iz vsakega sklopa.

Sveto pismo: Psalm 130/129 (Iz globočine)/Visoka pesem/Prilika o izgubljenem sinu/Svatba v galilejski Kani

Ep o Gilgamešu ali

1001 noč, Zgodba o grbcu ali

Sapfo: Svatovska pesem ali

Katul: Blagoslov ljubezni

Homer: Iliada ali

Vergilij: Eneida

Sofoklej: Kralj Ojdis/Antigona ali

Evripid: Medeja

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Dijak bere in interpretira besedila stare neevropske književnosti in grško-rimske antike, jih uvršča v prostor in čas, vrednoti in svoja opažanja sintetizira v pomen obdobja (npr. svet ljudi, bogov in polbogov, nastanek in zgradba Biblije, grška in rimska kultura ter mitologija, pomen stare neevropske književnosti in grško-rimske antike za razvoj evropskih književnosti in kulture ter njen pomen danes).

Dijak spoznava književnosti starega Orienta: mezopotamska, egipčanska, indijska, starojudovska in arabska literarna besedila ter njihove najpomembnejše predstavnike. Seznanja se s splošnimi družbeno- in kulturnozgodovinskimi značilnostmi književnosti, ki so nastale na Bližnjem in Daljnem vzhodu, v severni Afriki in srednji Aziji v takratnem času. Spoznava, da so nekatere teh književnosti že izumrle, druge so žive še danes. Prepoznavna in se opredeljuje do motivno-tematske in zgradbeno-slogovne strukture predlaganih besedil.

Dijak spoznava književnost grško-rimske antike in njene najpomembnejše predstavnike. Seznanja se s splošnimi družbeno- in kulturnozgodovinskimi značilnostmi književnosti. Do obravnavanih besedil se opredeljuje.

STARE NEEVROPSKE KNJIŽEVNOSTI IN ANTIKA V ČASU IN PROSTORU

CILJI

Dijak:

○: spozna bistvene značilnosti starih neevropskih književnosti in antične književnosti;

○: spozna temeljne družbeno-kulturne in duhovno-zgodovinske značilnosti obdobja;

SC (1.3.2.1)

○: primerja stare neevropske književnosti z grško-rimsko antiko oziroma s primerljivimi besedili;

SC (3.3.1.2)

○: razume in vrednoti pomen antike za slovensko književnost in prevodne književnosti;

○: temo medpredmetno povezuje, s čimer razvija zmožnost širjenja spoznanj o književnosti in njihovega uvrščanja v širši kulturni kontekst;

SC (5.3.4.1)

I: v pisnih in elektronskih virih raziskuje zgodovinske, družbene in kulturne okoliščine obravnavane literature, pri tem izboljšuje osebne strategije iskanja podatkov, analizira, primerja in kritično vrednoti verodostojnost in zanesljivost podatkov, informacij in digitalnih vsebin ter ugotovljeno predstavi.

SC (4.1.1.1 | 4.1.2.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» poimenuje egipčansko, babilonsko, staroindijsko, klasično arabsko, starojudovsko, starogrško in starorimsko književnost ter jih časovno in prostorsko natančno umešča;

» navede poglobitve predstavnikov obdobja in njihova reprezentativna dela;

» opiše družbeno- in duhovno-zgodovinske značilnosti obdobja;

» v eni ali več prvinah primerja značilnosti obdobja starih neevropskih književnosti z antično književnostjo;

» pojasni vpliv družbenih okoliščin na vsebino obravnavanih književnih besedil starih neevropskih književnosti in antične književnosti;

» na podlagi svojih izkušenj in znanja ovrednoti pomen starih neevropskih književnosti in antične književnosti;

» v pisnem izdelku ali na drug, z učiteljem dogovorjen način temo medpredmetno poveže, tako da dokaže medpredmetni prenos znanja (upoštevajoč izvedene medpredmetne povezave).

TERMINI

- starojudovska književnost
- egipčanska književnost
- babilonska književnost
- staroindijska književnost
- klasična arabska književnost
- mitologija
- antika

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Spoznavanje konteksta lahko poteka kot učiteljeva krajša interaktivna razlaga, pri kateri dijaki sodelujejo s poprejšnjim/**predhodnim znanjem in izkušnjami** ter ob podpori multimedijskih virov.

Druga možnost predvideva **aktivnejšo vlogo dijaka**: v skupinah ali samostojno raziskuje elektronske in pisne vire (učbenik idr.) o določenih temah iz starejših neevropskih književnosti in o grško-rimski antični književnosti ter jih predstavi v razredu. V raziskovanje lahko vključi različna strokovna mnenja, krajše citate iz besedil ipd.

Tema je primerna za **medpredmetno povezovanje** z zgodovino, likovno umetnostjo, glasbo, filozofijo, psihologijo, športno vzgojo in/ali drugimi predmeti.

STARE NEEVROPSKE KNJIŽEVNOSTI IN ANTIKA KOT BESEDNA UMETNOST

CILJI

Dijak:

○: bere izbrana besedila ter izraža razumevanje in doživljanje prebranega;

SC (3.1.1.1)

○: ob obravnavanih besedilih spozna nove literarnoteoretične pojme;

○: predpisana besedila interpretira ob uporabi literarnoteoretičnih in literarnozgodovinskih pojmov;

SC (1.1.2.2)

○: razume, da je interpretacija obravnavanih besedil odvisna od posameznikovih izkušenj, vrednot in znanja;

SC (1.2.2.2)

○: primerja obravnavana književna besedila;

SC (3.1.4.1)

○: se o prebranem pogovarja in svoje mnenje utemeljuje, ob tem razvija spretnosti aktivnega poslušanja, asertivne komunikacije, izražanja zanimanja in skrbi za druge;

SC (3.3.2.1)

○: v obravnavanih besedilih prepozna in opredeli prvine obdobja starih neevropskih književnosti in antične književnosti.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» prebere predpisana besedila;

» razloži razumevanje in opiše svoje doživljanje prebranega;

» pozna literarnoteoretične pojme in zna razložiti njihovo vlogo v besedilu;

» ob uporabi strokovnih pojmov analizira vsebino in zgradbo obravnavanih besedil;

» primerja dve besedili ali več besedil;

» izrazi in utemelji svoje mnenje o prebranem;

» v obravnavanih besedilih prepozna in opredeli prvine obdobja starih neevropskih besedil in besedil iz antične književnosti.

TERMINI

- himna ◦ ljubezenska lirika ◦ psalm ◦ paralelizem členov ◦ satira ◦ ljubezensko-pustolovski roman
- junaško-mitološki ep ◦ mit ◦ homerska primera ◦ heksameter ◦ grško gledališče ◦ dramski trikotnik
- dramski konflikt ◦ dramska napetost ◦ tragedija ◦ tragično ◦ zbor ◦ katarza

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Pred branjem Sofoklejeve tragedije je treba temeljito preveriti predznanje o starogrški mitologiji, zlasti tebanskem mitu in bogovih, omenjenih v tragediji. Dijaki naj bi iz osnovne šole poznali različne izbore, npr. Eduard Petiška: Stare grške bajke (tudi e-knjiga), Gustav Schwab: Najlepše antične pripovedke ali Marjan Kovačević Beltram: Odisejada in druge zgodbe. Dijaki s priklicem predznanja ozaveščajo, da se znanje nadgrajuje, cilji pa lahko spreminjajo, zlasti poglobljajo. (3.1.3.2)

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Ustno: branje besedila, prepoznavanje določenih sestavin in njihove vloge, poimenovanje in definiranje ob učiteljevih vprašanjih, govorni nastop, uprizoritev odlomka iz literarnega dela idr.

Pisno: pisna obnova, povzetek, komentar obravnavnih besedil z uporabo strokovnih pojmov idr.

ODZIVI NA BRANJE STARIH NEEVROPSKIH KNJIŽEVNOSTI IN ANTIČNE KNJIŽEVNOSTI

CILJI

Dijak:

O: o obravnavanem besedilu argumentirano razpravlja, ob tem svoje sporazumevalne zmožnosti razvija skozi nenasilno in asertivno komunikacijo, krepi zmožnost razumevanja in prevzemanja perspektive drugega ter uravnava lastno vedenje, upoštevajoč več perspektiv hkrati;

SC (1.1.5.1 | 3.3.4.1 | 3.3.4.3 | 1.2.5.1)

I: v različnih medijih, tudi digitalnih, literarno (po)ustvarja na podlagi obravnavanih besedil ter besedil za domače in drugo branje, s tem utrjuje svojo radovednost, raziskuje materiale in umetniške jezike, se z njimi izraža, razvija domišljijo ter pogloblja in širi znanje tudi na neumetniških področjih;

SC (1.3.3.1 | 3.1.4.1 | 4.3.2.1 | 4.3.1.1 | 5.1.1.1)

O: prebrana besedila aktualizira;

I: spremlja medijske idr. predelave obravnavanega dela;

SC (1.3.1.1)

I: govorno nastopa na podlagi prebranih besedil, ob tem razvija samozaupanje in samospoštovanje.

SC (3.1.2.1 | 3.1.2.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» v pisnem izdelku (npr. šolskem eseju) ali ustno literarna besedila aktualizira;

» govorno interpretira (recitira/deklamira) umetnostna besedila;

» pisno oz. ustno komentira ali oceni gledališko, filmsko, medijsko idr. predelavo obravnavanega dela.

TERMINI

◦ obnova ◦ povzetek ◦ (po)ustvarjalna besedila ◦ medijske predelave ◦ interpretativno branje ◦ govorna interpretacija ◦ (po)ustvarjanje ◦ vrednotenje ◦ aktualizacija ◦ besedilo z esejskimi prvinami

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Med odzivanjem na sklop lahko vadi glasno interpretativno branje in sodeluje pri pripravi **antičnega tedna na šoli**. **SC** (1.3.4.2) **SC** (5.1.2.2) **SC** (5.3.4.1) Priporoča se pridružitve k mednarodnemu javnemu branju Homerjeve Iliade, ki poteka v okviru Evropskega grško-latinskega festivala.

Grško-antična književnost je priložnost za **medpredmetno povezovanje** s poukom zgodovine, geografije, umetnostne zgodovine, glasbe, likovne umetnosti, matematike, fizike, filozofije, psihologije, sociologije idr.

Priporoča se **obisk gledališča** (SC (1.3.4.1), SC (3.1.3.1)) oziroma ogled uprizoritve katerega od književnih del iz sklopa ali drugega kulturnega dogodka, smiselno povezanega z obravnavano snovjo. Obisk gledališča (tudi katerekoli druge primerne predstave) je ob obravnavani temi zelo priporočljiv zaradi spoznavanja narave dramatike in gledališča.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Ustno: npr. pripovedovanje, odgovarjanje na vprašanja, uprizoritev, literarni večer idr.

Pisno: npr. dnevnik branja, vodeno domače branje, obnova, povzetek, pisanje samostojnih besedilnih vrst (npr. zahvala, vabilo, opravičilo), poustvaritev, blog, vlog, pripovedka, dramatizacija idr.

SREDNJI VEK

IZBIRNO

OPIS TEME

Obravnava se po eno besedilo iz vsake vrstice.

Dante: Božanska komedija

Comtessa de Dia: Zapeti moram, česar ne želim ali Christine de Pizan: Mesto dam

Brižinski spomeniki

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Dijak se seznana s književnostjo srednjega veka v Evropi in na Slovenskem ter novimi družbeno-kulturnimi in duhovnozgodovinskimi okoliščinami (npr. konec antičnih civilizacij, latinščina in novi evropski jeziki, vloga krščanstva idr.). Bere in interpretira odlomek/ke iz Božanske komedije, besedila izbranih avtoric in Brižinske spomenike, vrednoti njihovo aktualnost in umetniškost, ob tem pa uporablja literarnovedne pojme. Dijak spozna nastanek slovenskih rokopisov, natančneje se seznani z Brižinskimi spomeniki.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Učitelj se lahko odloči, da bo Brižinske spomenike podrobneje obravnaval pri jeziku.

SREDNJEVEŠKA KNJIŽEVNOST V ČASU IN PROSTORU

CILJI

Dijak:

○ časovno in prostorsko umešča književnost srednjega veka ter spozna temeljne družbeno-kulturne in duhovnozgodovinske značilnosti obdobja in njegove predstavnike;

SC (1.3.2.1)

○ na podlagi svojih izkušenj in znanja vrednoti pomen srednjeveške književnosti in presoja, ali je srednjeveška miselnost še vedno aktualna.

SC (3.3.1.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » poimenuje ter časovno in prostorsko ustrezno umesti književnost srednjega veka v Evropi in na Slovenskem;
- » navede poglobitve predstavnikov obdobja ter njihova reprezentativna dela ter slovensko rokopisno tvornost;
- » vrednoti pomen evropskega in slovenskega srednjega veka.

TERMINI

- evropski srednji vek
- slovenski srednji vek
- rokopis
- pismenstvo

SREDNJEVEŠKA KNJIŽEVNOST KOT BESEDNA UMETNOST

CILJI

Dijak:

○: bere predpisana besedila ter izraža razumevanje in doživljanje prebranega;

SC (3.1.1.1)

○: ob predpisanih besedilih spozna nove literarnoteoretične in literarnozgodovinske pojme;

○: razume, da je interpretacija obravnavanih besedil odvisna od posameznikovih izkušenj, vrednot in znanja;

SC (1.2.2.1)

○: v odlomkih iz obravnavanih besedil prepozna in opredeli srednjeveške prvine.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» izrazi svoje razumevanje predpisanih besedil;

» pozna literarnoteoretične pojme in pojasni njihovo vlogo v besedilu;

» v odlomkih iz obravnavanih besedil prepozna in pojasni srednjeveške prvine.

TERMINI

◦ versko-alegorični ep ◦ zgradba epa ◦ verski in posvetni motivi ◦ pridiga/homilija

ODZIVI NA SREDNJEVEŠKO KNJIŽEVNOST

CILJI

Dijak:

I: o obravnavanem besedilu argumentirano razpravlja, ob tem se uči spretnosti aktivnega poslušanja ter nenasilne in asertivne komunikacije;

SC (1.1.5.1 | 3.3.2.1)

O: prebrana besedila aktualizira;

I: spremlja medijske idr. predelave obravnavanega dela;

O: temo medpredmetno povezuje, s čimer razvija zmožnost širjenja spoznanj o književnosti in njihovega uvrščanja v širši kulturni kontekst.

SC (1.3.2.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» presodi, ali je srednjeveška miselnost še vedno aktualna, in svoje mnenje utemelji. **SC** (3.3.1.2) **SC** (1.2.2.1)

TERMINI

◦ interpretativno branje ◦ vrednotenje ◦ aktualizacija

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dejavnosti za izražanje celostnega razumevanja teme ali delov teme so **obnova**, **povzetek**, **uprizoritev**, odpirajo se možnosti za diskusijo v **okrogli mizi** (npr. o srednjeveški miselnosti, o pojmovanju moralnosti v Božanski komediji in Brižinskih spomenikih, o nastajanju in pomenu rokopisov, pomenu Brižinskih spomenikov, o srednjeveški liriki, če jo učitelj obravnava po svojem izboru). **SC** (1.2.2.1) **SC** (1.2.2.2) **SC** (5.3.5.3) **SC** (3.1.5.1) **SC** (1.2.3.1)

SLOVENSKA SLOVSTVENA FOLKLORA

IZBIRNO

OPIS TEME

Obravnava se **po eno** besedilo iz vsakega sklopa.

Dekle moje, prinesi mi vode/Lepa Vida/Rošlin in Verjanko

Kurent/Ajdovska deklica na Prisanku/Zlatorog ali

A. Kvartič: Pa se je to res zgodilo? (urbana povedka po izbiri)

S. Makarovič: Zeleni Jurij/Kolovrat ali

V. Taufer: Pesmarica rabljenih besed ali

J. Oswald: Pes Marica

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Priporočamo sočasno obravnavo s temo Književnost, delo, bralec, npr. ob pojmi književnost kot umetnost zapisanega jezika, slovenska slovstvena folklor kot umetnost govornega/petega jezika, literarnost (etična, estetska, spoznavna funkcija), estetska funkcija književnosti in slovstvene folklore. Tema zajema književna besedila kot rezultat duha dobe (odražajo čas in prostor nastanka) ter ljudsko slovstvo kot nevezano na čas in prostor (številne sočasne različice, vplivi na književna besedila, tudi sodobnih avtorjev, kot sta S. Makarovič, D. Jančar).

SLOVENSKA SLOVSTVENA FOLKLORA V ČASU IN PROSTORU

CILJI

Dijak:

○: razume, kako in kje nastaja slovenska slovstvena folklor (od bajčnih povedk s predkrščanskimi elementi do sodobnih urbanih in drugih sodobnih povedk);

○: se zaveda, da se slovstvena folklor pojavlja v številnih različicah;

l: samostojno preučuje strokovno literaturo ter spoznava in presoja slovensko slovstveno folkloro.

SC (3.1.2.4 | 3.1.4.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » ob primerih utemelji, zakaj nastajanje slovenske slovstvene folklore ni vezano na čas in prostor;
- » **zna pojasniti značilnosti različic slovenske slovstvene folklore;**
- » *predstavi ugotovitve po samostojni preučitvi strokovne literature, opiše slovensko ljudsko gradivo in presodi njegovo vrednost.*

TERMINI

- starodavni miti
- različice slovstvene folklore

SLOVENSKA SLOVSTVENA FOLKLORA KOT UMETNOST GOVORJENEGA IN PETEGA JEZIKA

CILJI

Dijak:

○: posluša, bere in interpretira besedila slovstvene folklore ter sodobno slovensko književnost s folklornimi motivi/like, ob tem intuitivno in/ali zavestno vzpostavlja odnos do kulture, umetnosti, umetniške izkušnje in procesov ustvarjanja ter ob tem prepoznava lastna doživetja in se vživlja v izkušnjo drugega;

SC (1.3.1.1)

○: razume, da je interpretacija obravnavanih besedil odvisna od posameznikovih izkušenj, vrednot in znanja;

○: prepoznava folklorne motive/like v sodobni slovenski poeziji/sodobni slovenski kratki prozi;

○: primerja posebnosti književnosti kot zapisanega jezika ter slovstvene folklore kot govorenega in petega jezika;

I: *se seznani z enim slovenskim folklornim besedilom v folklornem dogodku in situ in prepozna umetniško preoblikovanje folklornega besedila; s tem živi kulturo in umetnost kot vrednoto v domačem in šolskem okolju ter prispeva k razvoju šole kot kulturnega središča in njenemu povezovanju s kulturnim in z družbenim okoljem;*

SC (1.3.5.1)

I: *v folklornem dogodku in situ prepozna in utemelji odnos med pripovedovalcem/pevcem in naslovnikom.*

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » samostojno **interpretira poslušano/prebrano besedilo slovstvene folklore in besedilo sodobne slovenske književnosti s folklornimi motivi/like;**
- » poimenuje in **opiše folklorne motive/like v sodobni slovenski poeziji/sodobni slovenski kratki prozi;**
- » primerja posebnosti književnosti kot zapisanega jezika in slovstvene folklore kot govorenega in petega jezika;
- » *predstavi eno slovensko folklorno besedilo, ki ga je spoznal v folklornem dogodku (kot umetnost petega/govorenega jezika);*
- » *v folklornem dogodku in situ prepozna in utemelji umetniške elemente;*
- » *razloži odnos med pripovedovalcem/pevcem ter naslovnikom v folklornem dogodku.*

TERMINI

◦ ljudska pesem ◦ ljudska družinska balada ◦ ljudska bajeslovna balada ◦ bajčna povedka ali bajka
◦ legendna povedka ali legenda ◦ razlagalna povedka ali zgodovinska povedka ◦ ljudsko slovstvo ◦ folklorni
dogodek ◦ ljudsko število ◦ pomanjševalnica ◦ primera ◦ ponavljanje ◦ dialektizem ◦ ljudski motiv ◦ ljudski
lik

ODZIVI NA SLOVENSKO SLOVSTVENO FOLKLORO

CILJI

Dijak:

O: aktualizira besedila slovenske slovstvene folklore;

I: zbira ljudska besedila/folklorne obrazce in zbrano predstavi javnosti (npr. v obliki razstave, vodnika po poteh lokalnega folklornega izročila ipd.), ob tem se uči spoprijemati z negotovostjo in kompleksnostjo naloge, na najvišji ravni živi kulturo in umetnost kot vrednoto v domačem in šolskem okolju ter prispeva k razvoju šole kot kulturnega središča in njenemu povezovanju s kulturnim in z družbenim okoljem;

SC (3.1.2.3 | 1.3.5.1)

I: soustvarja folklorni dogodek: pripoveduje slovenske ljudske pripovedi/poje slovenske ljudske pesmi (upoštevajoč glasbeni/etnomuzikološki vidik, tudi ob plesni spremljavi); ob tem uživa v ustvarjalnosti, se veseli lastnih dosežkov in dosežkov drugih ter v varnem, odprtem in spodbudnem učnem okolju svobodno izraža želje in udejanja ustvarjalne ideje;

SC (1.3.4.1 | 1.3.4.2 | 3.1.4.1)

I: temo medpredmetno povezuje (npr. z glasbo, športno vzgojo, umetnostno zgodovino, zgodovino, geografijo), s čimer razvija zmožnost širjenja spoznanj o književnosti in njihovega uvrščanja v širši kulturni kontekst.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» presodi, ali je slovenska slovstvena folklor aktualna še danes, in svojo opredelitev utemelji;

» komentira ali oceni folklorni dogodek, ki mu je prisostvoval/ga je soustvarjal;

» zbere ljudska besedila/folklorne obrazce in zbrano predstavi.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Tudi tema slovenske slovstvene folklore je primerna za **medpredmetno povezovanje**, npr. z glasbo/ljudsko glasbo, športno vzgojo (ljudski plesi), umetnostno zgodovino, zgodovino, geografijo. Dijak s tem razvija zmožnost širjenja spoznanj o slovstveni folklori in njenem odmevu v avtorski književnosti, o uvrščanju slovstvene folklore v širši kulturni kontekst, hkrati intuitivno ali zavestno (individualno in v skupini) vzpostavlja odnos do kulture, umetnosti, umetniške izkušnje in procesov ustvarjanja ter ob tem prepozna lastna doživlja in se vživlja v izkušnjo drugega. **SC** (1.3.1.1)

Ob dejavnostih, ob katerih je v ospredju poustvarjalnost (kot je ustvarjanje šolskega folklornega dogodka), pa se dijaku ponudi priložnost za raziskovanje umetniških izraznih sredstev, izražanje ustvarjalnih idej in zamisli, kritično vrednotenje realiziranega dogodka idr. **SC** (1.3.4.1) **SC** (1.3.5.1) **SC** (1.3.4.2) Glede na okoliščine šole se

zamisel lahko realizira še bolj podjetno kot lokalna kulturna prireditev, s čimer se razširi tudi nabor kompetenc, ki jih dijak ob tem razvija, zlasti obvladovanje negotovosti, načrtovanje in spremljanje aktivnosti za izpeljavo, vključevanje virov ipd. (5.3.3.1) (5.2.3.1) (5.1.2.2)

OD RENESANSE DO BAROKA

IZBIRNO

OPIS TEME

Obravnava se **po eno** besedilo iz vsakega sklopa.

F. Petrarka: O, blažen bodi čas pomladnih dni (Sonet 61) ali

W. Shakespeare: Sonet 130

G. Boccaccio: O bistroumni Filipi/Novela o sokolu ali

M. de Cervantes: Don Kihot/Zgledne novele

W. Shakespeare: Hamlet/Kakor vam drago/Ukročena trmoglavka (Če se ne izbere kot branje v celoti.)

P. Trubar: En register ... (Proti zidavi romarskih cerkva) ali

J. Svetokriški: Na noviga lejta dan

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Čas med renesanso in barokom pomeni razcvet evropske književnosti. Umetnost renesanse in humanizem kot novo gibanje sta evropsko miselnost odvrnila od srednjega veka, v ospredje pa namesto boga postavila človeka ter njegove ustvarjalne sile na tem svetu. Začela sta obujati antično umetnost in filozofijo ter poudarjala ideale vsestransko razvitega človeka (vitalizem, hedonizem, esteticizem, senzualizem, panteizem ...). Nastop reformacije v 16. stoletju uveljavi zahtevo po tem, da verniki božjo besedo sprejemajo v narodnem jeziku in ne več v latinščini, kar na Slovenskem sproži začetek slovenske tiskane besede, oblikovanje knjižne norme slovenskega jezika in razvoja pisave. Protireformacija kot prizadevanje, da bi povrnili moč katolicizma, je nadaljnji razvoj književnosti nekoliko zaustavila, kot posledica krize renesanse, reformacije in protireformacije pa se je nato razvil barok. Nanj so močno vplivali meščanstvo, dvorno plemstvo in duhovščina; pripadniki meščanstva in plemstva so bogateli, zato so želeli svojo moč zrcaliti tudi v umetnosti, duhovščina pa je spet želela spodbujati nastajanje cerkvene umetnosti.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

V ospredju je umetnostno besedilo. Interpretacija poteka preko glasnega in tihega branja ter sočasno ob umeščanju v literarnoteoretični in literarnozgodovinski kontekst (spoznavanje duha časa). Branje se dopolnjuje z učiteljevimi informacijami in interaktivnimi razlagami o družbeno-kulturnih okoliščinah časa, pri čemer lahko učiteljeve iztočnice dopolnjuje dijak s poročanjem o raziskovanju tiskanih in elektronskih virov o določeni vsebini (za oporo mu lahko služi tudi razlaga v učbeniku). Interpretacija naj izhaja iz prvotnega dijakovega doživljajskega odziva na prebrano: tudi negativne odzive sprejmemo z razumevanjem, a hkrati spodbudno in odločno zahtevamo, da od vživljanja v literarne svetove (v literarne osebe, njihova dejanja, obnašanje, čustvovanje, zmožnost presojanja in vrednotenja upovedenih svetov) prehajamo v razčlemba besedila, od preverjanja razumevanja prebranega do analize in sinteze z vrednotenjem. Arhaične besede in obrnjen besedni red oz. zapleteno skladnjo prevajamo v sodobno slovenščino. Spodbujamo obnavljanje besedila (z vprašanji

kdo, kje, kaj, kdaj, določanjem kraja in časa dogajanja, motivno-tematsko analizo, prepoznavanjem vzdušja/atmosfere), analizo zgradbe (členitev na poglavja, podpoglavja, okvirno in vloženo pripoved, uvod, zaplet, vrh ...), označevanje literarnih oseb in odnosov med njimi. Dijaka usmerimo v razmislek o tem, kako je kaj ubesedeno, kako besedilo učinkuje na bralca, kakšen je ritem, kaj besedilo sporoča, kakšna je ideja besedila. Opazuje naj dogajalne vzroke in posledice, ločuje naj med dejstvi in mnenjem literarnih oseb. Analiza se posveča slogovnim, oblikovnim in vsebinskim posebnostim besedila, pri čemer spodbujamo primerjanje z drugimi literarnimi besedili, obravnavanimi pri književnem pouku slovenščine. V fazi sinteze spoznanj dijaka spodbudimo, naj razmisli, zakaj besedilo velja za kanonsko, zakaj velja za umetniško, opazuje naj etične, estetske in spoznavne odlike besedila.

Vrednotenje naj bo utemeljeno. Dijak postopoma prehaja od zunajliterarnega k znotrajliterarnemu utemeljevanju, odkriva vzročno-posledične odnose, se kritično opredeljuje do prebranega. Dijaka se usmerja v razmislek o (ne)skladnosti vrednot v besedilu z njegovimi vrednotami in pogledi na svet, kako ga besedilo nagovarja, kaj mu sporoča, kako ga razume.

Predvideva se individualno delo, delo v dvojicah/skupinah z vrstniško povratno informacijo. Priporočajo se raznolike metode in oblike dela, kot npr. metoda pogovora, diskusije, razlage, tesno branje, problemsko-ustvarjalni in komunikacijski pouk.

Pri odzivih dijak ponovno razmisli o prebranem literarnem besedilu. Pri tem spodbujamo višje miselne procese, kot so vrednotenje, (po)ustvarjanje, aktualizacija in metakognitivna refleksija o lastnem bralnem procesu. Dijaka spodbudimo k razmisleku o tem, kako se je njegov prvotni doživljajski odziv spremenil preko logično-analitičnih interpretativnih postopkov, katere bralne strategije so se izkazale za (ne)učinkovite, česa ni razumel, kje so možnosti za izboljšave. Spodbujamo različne (po)ustvarjalne dejavnosti, kot so različne oblike kreativnega pisanja, literarno raziskovanje v obliki referatov, projektnih nalog, medijske predelave ipd.

Dejavnosti za izražanje celostnega razumevanja so obnova, povzetek, parafraza, naslavljanje odlomka. Analize besedil lahko potekajo tudi v obliki razprave v skupinah, npr. o motivih za ravnanje literarne osebe in posledicah, o zgradbenih prvinah, o jeziku. Primeren bi bil šolski esej s primerjanjem ene ali dveh prvin v dveh besedilih (odlomkih), npr. oseb, prostora in časa, načina pripovedovanja. Dobrodošla vaja je tudi tvorjenje samostojnega poustvarjalnega besedila, npr. soneta, novele ...

Renesančna besedila so lahko izhodišče za ustvarjalnost, npr. uprizoritev odlomkov iz Hamleta kot razredni gledališki dogodek, recital Petrarkovih in Shakespearovih sonetov.

KNJIŽEVNOST RENESANSE IN BAROKA V ČASU IN PROSTORU

CILJI

Dijak:

○: časovno in prostorsko umešča književnost evropske renesanse, slovenske reformacije, protireformacije in baroka, spoznava bistvene značilnosti obdobj in smeri ter njihov vpliv na besedila;

SC (1.3.2.1)

○: primerja razloge za nastanek evropske renesanse, slovenske reformacije, protireformacije in baroka;

○: razume pomen evropske renesančne književnosti za nadaljnji razvoj književnosti pri nas in drugod;

○: pridobljeno znanje uporablja pri vrednotenju in aktualizaciji pomena obravnavanega obdobja;

l: temo medpredmetno povezuje (npr. z zgodovino, umetnostno zgodovino, geografijo), s čimer razvija zmožnost širjenja spoznanj o književnosti in njihovega uvrščanja v širši kulturni kontekst ter zmožnosti razumevanja in prevzemanja perspektive drugega;

SC (3.3.4.1)

○: v pisnih in elektronskih virih raziskuje biografijo avtorjev in njihov širši opus, družbene in kulturne okoliščine obravnavane literature, pri tem izboljšuje osebne strategije iskanja podatkov, pridobljene podatke, informacije in digitalne vsebine analizira, primerja in kritično vrednoti njihovo verodostojnost in zanesljivost ter ugotovljeno predstavi;

SC (4.1.1.1 | 4.1.2.1)

l: razpravlja o pojavih (duhovni okviri, kulturno in družbeno dogajanje) v obdobju renesanse in jih primerja s položajem na Slovenskem.

SC (3.3.1.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» časovno in prostorsko umešča književnost evropske renesanse ter slovenske reformacije, protireformacije in baroka;

» navede poglobitve predstavnikov obdobja in njihova reprezentativna dela;

» navede bistvene značilnosti obdobja in pojasni njihov vpliv na besedila;

» primerja in razloži družbeno-, kulturno-, duhovnozgodovinske razloge za razvoj te književnosti v Evropi in na Slovenskem;

» na podlagi svojega znanja in izkušenj ovrednoti pomen slovenske reformacije za razvoj slovenske književnosti, jezika, kulture in nacionalnosti;

- » predstavi ugotovljeno (npr. družbene in kulturne okoliščine), in sicer na način, dogovorjen z učiteljem.

TERMINI

- humanizem
- renesansa
- reformacija/protestantizem
- protireformacija
- barok

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Literarnozgodovinske informacije se podajajo oz. razvrščajo sistematično, z namenom, da se poglobitve zasidrajo v spomin kot trajno procesno in kritično znanje. Sistematično literarnozgodovinsko znanje se najpogosteje pridobiva ob krajši uvodni učiteljevi razlagi, ponazorjeni s citati iz besedil, z multimedijскими vložki idr., ki pa naj bi bili interaktivni – dijak sodeluje s svojim poprejšnjim znanjem, izkušnjami, vprašanji in mnenji.

Celotno informacijo o obdobju je mogoče izvesti tudi induktivno (od posameznega k splošnemu): kot sklepno razvrščanje spoznanj, pridobljenih ob obravnavi besedil, pri kateri sodeluje dijak, razvršča in dopolnjuje pa jih učitelj. Nastajajo zapiski, miselni vzorci, preglednice in napotki za dopolnjevanje informacij s pomočjo učbenika.

Informacije se pridobivajo in uporabljajo tudi sproti, ob branju literarnih besedil. Da bi postale trajne, jih mora dijak večkrat ponoviti – uporabiti ob novih besedilih in nalogah ter pri preverjanju. Dijak posamezne sklope informacij lahko pridobiva tudi individualno ali v skupinah iz pisnih in elektronskih virov ter jih predstavi v razredu v obliki kratkih govornih nastopov. V obliki govornih nastopov in v skupinah ali samostojno lahko raziskuje elektronske in pisne vire (učbenik idr.) o določenih temah evropske renesanse in slovenske reformacije, protireformacije ter baroka in jih predstavi v razredu. V raziskovanje lahko vključi različna strokovna mnenja, krajše citate iz besedil ipd.

Razišče npr.:

- » geografska odkritja v obdobju renesanse in njihov vpliv na gospodarsko ter kulturno življenje tistega časa;
- » katera znanstvena spoznanja v renesansi so najbolj vplivala na družbeno in gospodarsko življenje;
- » pojav in razvoj tiska;
- » Firenze kot zibelko renesanse (literarne ustvarjalce, arhitekturo, družbene okoliščine idr.) ali ožjo temo (npr. interpretacije Botticellijske Pomladi).

KNJIŽEVNOST RENESANSE IN BAROKA KOT BESEDNA UMETNOST

CILJI

Dijak:

○: bere predpisana besedila ter izraža razumevanje in doživljanje prebranega;

SC (1.3.1.1 | 3.3.1.1)

○: ob predpisanih besedilih spozna nove literarnoteoretične in literarnozgodovinske pojme in jih uporablja pri interpretaciji besedil;

SC (1.1.2.2)

○: razume, da je interpretacija obravnavanih besedil odvisna od posameznikovih izkušenj, vrednot in znanja;

○: se pogovarja o prebranem, izraža in utemeljuje svoje mnenje, ob tem pa razvija spretnost aktivnega poslušanja, asertivne komunikacije ter izražanja zanimanja in skrbi za druge;

SC (3.3.2.1)

○: besedila primerja z že obravnavanimi vsebinsko in/ali oblikovno primerljivimi književnimi besedili;

○: v obravnavanih besedilih prepozna in opredeli prvine renesanse ter slovenske reformacije, protireformacije in baroka.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» prebere predpisana besedila in izrazi svoje doživljanje in razumevanje prebranega;

» pozna literarnoteoretične pojme in pojasni njihovo vlogo v besedilu;

» ob uporabi strokovnih pojmov analizira vsebino in zgradbo obravnavanih besedil;

» primerja dve besedili ali več besedil v eni ali več prvinah;

» prepozna in opredeli prvine slovenske reformacije, protireformacije in baroka.

TERMINI

- sonet ○ petrarkizem ○ novela ○ roman ○ parodija (na viteške romane) ○ elizabetinsko gledališče
- renesančna tragedija ○ renesančna komedija ○ eksempl/zgledna zgodba ○ pridiga

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

- » Zaradi vsebinske in oblikovne zahtevnosti besedil so potrebni temeljita najava, opozorilo na pomen in oblikovanost težjih mest v besedilu (besedje, metaforika, zapleteni skladenjski sklopi), da se vzpostavi stvarna podlaga za sprejemanje.
- » Estetsko doživetje se vzpostavi pri dijaku z doživljajskim poslušanjem interpretativnega branja pripravljenega bralca ali posnetka, pri čemer izražanje doživetja spodbujamo z vprašanji, kaj se ga je dotaknilo, s čim se je poistovetil, v čem je med branjem predpisanih besedil užival, kaj ga je spodbudilo k razmišljanju. (3.1.1.1)
- » Daljša besedila se interpretativno berejo po krajših enotah in sproti komentirajo.
- » Branje Shakespearovega Hamleta se priporoča kot **dolgo branje** pri pouku. S podporo šolskega knjižničarja in v sodelovanju z dijaki učitelj organizira pouk z dolgim branjem tako, da je dijakom na voljo dovolj izvodov literarnega besedila istega prevajalca in da se branje daljših odlomkov pri pouku kombinira z dodatnim samostojnim domačim branjem dijakov. Bere se po vlogah, ki si jih dijaki izberejo vnaprej in na katere se pripravijo (lahko z učiteljevim opisom posameznih dramskih oseb, ogledom odlomkov iz posnete gledališke predstave, likovnih upodobitev Hamleta, Ofelije, Klavdija ipd.). Po presoji se vloge med branjem menjavajo. Bere lahko tudi učitelj, vendar učitelj hkrati vodi pouk, tako da po potrebi za krajši čas prekine branje in preverja razumevanje ali usmerja v sprotno zgoščeno zapisovanje spoznanj, doživetij, citatov ipd. V središču naj ostaja branje ter razumevanje in doživljanje prebranega, vse druge dejavnosti so samo podpora branja in zato naj ne trajajo predolgo.
- » Skupinska analiza vsebine in oblike besedil ob analitičnem branju je namenjena temu, da dijak poglobljeno razume njihovo sestavo. Besedilo v fazi analize po segmentih glasno ali tiho berejo dijaki. Pomembno je, da se analiza oz. ugotavljanje posameznosti v besedilu povezuje z njihovo estetsko vlogo v celoti. V tej fazi se pridobiva tudi literarnoteoretično znanje, opazovanje in definiranje pojmov.
- » Analizi sledi vračanje k besedilni celoti, samostojno vrednotenje, primerjanje obravnavanega besedila z drugimi (po tematiki ali literarnosti).

ODZIVI NA KNJIŽEVNOST RENESANSE IN BAROKA

CILJI

Dijak:

○: o obravnavanem besedilu argumentirano razpravlja, ob tem svoje sporazumevalne zmožnosti razvija skozi nenasilno komunikacijo, hkrati pa se uči spoprijemanja s problemskimi situacijami, ki zahtevajo proaktivno miselno naravnost;

SC (3.1.4.2 | 1.1.5.1 | 1.2.5.1)

○: o obravnavani temi tvori pisno besedilo (npr. šolski esej);

○: v različnih medijih, tudi digitalnem, literarno (po)ustvarja na podlagi obravnavanih besedil ter besedil za domače branje, s čimer razvija osebno prožnost, razvojno miselno naravnost, radovednost, optimizem in ustvarjalnost;

SC (3.1.4.1 | 4.3.2.1 | 4.3.1.1)

○: prebrana besedila aktualizira;

I: spremlja medijske idr. predelave obravnavanega dela in jih komentira;

SC (1.3.2.1)

○: govorno nastopa na podlagi prebranih besedil, ob tem razvija tudi samozaupanje in samospoštovanje, se uči premagovati negotovost in izkušnjsko spoznava različne vidike lastnega doživljanja v posebni (stresni učni) situaciji.

SC (3.1.2.2 | 3.1.1.2 | 3.1.2.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» ustno izrazi in utemelji svoje mnenje o obravnavani temi;

» tvori pisno besedilo (npr. šolski esej);

» literarno (po)ustvarja na podlagi obravnavanih besedil;

» v pisnem izdelku temo medpredmetno poveže (npr. z zgodovino, umetnostno zgodovino, geografijo, psihologijo, sociologijo, filozofijo idr. oziroma glede na izpeljane medpredmetne povezave);

» pisno oz. ustno komentira ali oceni gledališko, filmsko, medijsko idr. predelavo obravnavanega dela;

» v razrednem dogodku (recital, gledališki dogodek ...) ali na kakšen drug način poustvari izbrana literarna besedila.

TERMINI

◦ interpretativno branje ◦ recitacija ◦ deklamacija ◦ (po)ustvarjanje ◦ vrednotenje ◦ aktualizacija ◦ šolski esej

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

- » Dijak se odziva na obravnavana besedila z drugega zornega kota: s sklicevanjem na svoje izkušnje ali z uporabo (medpredmetnega) znanja prenaša njihova sporočila v sodobnost, bodisi v diskusiji ali v pisnem besedilu, znanem iz jezikovnega pouka v šolskem letu.
- » Pisno ali ustno predstavi posebnost prebranega umetnostnega besedila, navede, kako je prebrano doživel.
- » Pisno (po)ustvarja in ustvarjalno spreminja literarna besedila evropske renesanse in slovenske reformacije ter baroka, na podlagi teh piše nova, uprizarja, parodira, uglasblja, vizualizira ..., s tem pa izrazi svojo ustvarjalnost.
- » Si ogleda gledališko/filmsko uprizoritev književnega besedila in jo primerja s knjižno predlogo ter utemelji, katera je nanj naredila večji vtis. SC (1.3.2.1) SC (1.3.1.1)
- » Pisno ali ustno komentira ali oceni gledališko, filmsko, medijsko idr. predelavo obravnavanega dela.
- » Pisno obravnava domače branje v besedilni vrsti, ki jo spoznava (ali jo je spoznal) pri jezikovnem pouku.
- » Napiše italijanski in angleški sonet ter opazuje razliko v zgradbi.
- » V šolskem eseju primerja Petrarkov in Shakespearov sonet.
- » V skupini uprizori odlomek iz renesančnega dramskega besedila.
- » Renesančno tragedijo predela v pripoved/zgledno zgodbo.
- » Si ogleda film Zaljubljeni Shakespeare in komentira spoznanja o Shakespearovem ustvarjanju in elizabetinskem gledališču.
- » Razišče, za katere dosežke se podeljuje Cervantesova nagrada in kako je s Cervantesom ter Shakespearom povezan 23. april – svetovni dan knjige.
- » Razišče kulturno dediščino protestantizma na Slovenskem.
- » Trubarjevo pridigo in pridigo Svetokriškega prevede v sodobno knjižno slovenščino in primerja razlike na ravni glasov, besednih oblik in skladnje.
- » Primerja vrednote reformacije z vrednotami protireformacije. SC (1.2.2.1) SC (1.2.2.2)
- » Primerja Trubarjevo pridigo s pridigo Janeza Svetokriškega.
- » Analizira jezikovno-slogovne značilnosti pridige Svetokriškega.

KLASICIZEM IN RAZSVETLJENSTVO

IZBIRNO

OPIS TEME

Obravnava se **po eno** besedilo iz vsakega sklopa.

J. B. P. Molière: Tartuffe/Namišljeni bolnik

V. Vodnik: Zadovoljni Krajnc/Iirija oživljena ali

A. Tomaž Linhart: Ta veseli dan ali Matiček se ženi

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Klasicizem in razsvetljenstvo sta prinesla pomembne spremembe v načinu razmišljanja, pisanja in izražanja idej. Klasicizem temelji na idealih antične grške in rimske kulture, ki so jih pisatelji in umetniki poskušali posnemati. Poudarja red, harmonijo, ravnotežje in racionalnost. Pisatelji tega obdobja so verjeli, da mora umetnost slediti določenim pravilom in normam, da bi dosegla popolnost. V literaturi so se pogosto pojavljale teme, kot so ljubezen, čast, dolžnost in moralne vrednote. V klasicistični literaturi se odraža tudi racionalizem, ki poudarja, da je razum najpomembnejše orodje za spoznavanje resnice. Ta miselnost se v literaturi kaže tako, da pisatelji poskušajo prikazati svet na logičen in urejen način. Razsvetljenstvo je prineslo nove ideje o svobodi, enakosti, bratstvu in napredku. Pisatelji in filozofi razsvetljenstva so verjeli, da lahko razum in znanost izboljšata človeško družbo. Razsvetljenske ideje so vključevale kritiko absolutističnih vladavin, verskega fanatizma in družbenih neenakosti. V Evropi so bili pomembni predstavniki razsvetljenstva filozofi, kot so Voltaire, Rousseau in Montesquieu. Njihova dela so vplivala na politične in družbene spremembe, kot sta francoska in ameriška revolucija. Razsvetljenstvo je prineslo tudi razvoj znanosti in tehnologije, kar je prispevalo k industrijski revoluciji.

KLASICIZEM IN RAZSVETLJENSTVO V ČASU IN PROSTORU

CILJI

Dijak:

○: časovno in prostorsko umešča književnost evropskega klasicizma in razsvetljenstva ter razsvetljenstva na Slovenskem;

○: spozna bistvene značilnosti obdobj in smeri ter njihov vpliv na besedila;

SC (1.3.2.1)

○: razume in na podlagi svojega znanja in izkušenj vrednoti pomen evropskega klasicizma in razsvetljenstva ter razsvetljenstva na Slovenskem za nadaljnji razvoj književnosti in jezika.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » poimenuje, časovno in prostorsko umesti in navede bistvene značilnosti književnosti evropskega klasicizma in razsvetljenstva ter razsvetljenstva na Slovenskem;
- » navede poglobitve predstavnikov obdobja in njihova reprezentativna dela;
- » v odlomkih obravnavanih besedil prepozna temeljne značilnosti obdobja in smeri;
- » povzame družbeno- in duhovnozgodovinske razloge za razvoj razsvetljenstva na Slovenskem;
- » razloži vpliv družbenih okoliščin na vsebino in slog obravnavanih književnih besedil;
- » na podlagi pridobljenega znanja in izkušenj ovrednoti pomen razsvetljenstva na Slovenskem za razvoj slovenske književnosti, jezika, kulture in nacionalnosti.

TERMINI

◦ klasicizem ◦ racionalizem ◦ razsvetljenstvo ◦ razsvetljenske ideje

KLASICIZEM IN RAZSVETLJENSTVO KOT BESEDNA UMETNOST

CILJI

Dijak:

- bere, obnavlja in povzema obravnavana besedila ter izraža razumevanje ter doživljanje prebranega;
- spozna nove literarnoteoretične in literarnozgodovinske pojme;
- predpisana besedila interpretira ob uporabi literarnoteoretičnih in literarnozgodovinskih pojmov;
- SC (1.1.2.2)
- razume, da je interpretacija obravnavanih besedil odvisna od posameznikovih izkušenj, vrednot in znanja;
- v obravnavanih besedilih prepozna in opredeli prvine evropskega klasicizma in razsvetljenstva ter razsvetljenstva na Slovenskem.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » prebere predpisana besedila ter izrazi svoje razumevanje in doživljanje;
- » obravnavana besedila obnovi in povzame;
- » poimenuje literarnoteoretične pojme in pojasni njihovo vlogo v besedilu;
- » ob uporabi strokovnih pojmov **analizira vsebino** in zgradbo obravnavanih besedil ter **jih vrednoti**;
- » v obravnavanih besedilih prepozna in opredeli prvine razsvetljenske književnosti na Slovenskem.

TERMINI

◦ komedija ◦ komično ◦ vrste komike ◦ tip vsiljivca ◦ satira ◦ ironija ◦ alpska poskočnica

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Učitelj naj temeljito preveri osnovnošolsko predznanje, zlasti poznavanje **Linhartove Županove Micke, Vodnikovega Dramila in Mojega spomenika ter zgodovinskega znanja** iz obdobja razsvetljenstva, ter pouk načrtuje tako, da se bo znanje smiselno nadgrajevalo in poglobilo.

Literarno besedilo najprej umestimo v čas in prostor, sledi glasno interpretativno branje literarnega besedila, izražanje doživljanja prebranega ter besedilno-kontekstna literarna interpretacija. Ker so besedila obravnavane teme zahtevna zaradi več tujosti, s katerimi se lahko soočijo dijaki (arhaični jezik, [ne]poznavanje družbenih in

kulturnih okoliščin nastajanja obravnavane literature, pojmovanje komičnosti ipd.), pred branjem in obravnavo nasploh najprej odstranimo omenjene tujosti, da bi dijak besedilo lahko razumel in šele nato spodbudimo izražanje doživljanja prebranega.

Obravnavo sklenemo s spodbujanjem dijakov k odzivu na obravnavano literarno besedilo oziroma k (meta)kognitivno-kritičnemu premisleku. Ta lahko izhaja iz prvotnega doživljajskega odziva, a je njegova nadgradnja. Dijak v sklepnem odzivanju preko logično-racionalnih miselnih procesov ob uporabi književnega znanja aktivira višje taksonomske miselne procese, kot so vrednotenje, aktualizacija, (po)ustvarjanje, kritična refleksija.

ODZIVI NA KLASICIZEM IN RAZSVETLJENSTVO

CILJI

Dijak:

O: o obravnavanem besedilu argumentirano razpravlja, ob tem se uči spretnosti aktivnega poslušanja ter nenasilne in asertivne komunikacije;

SC (1.1.5.1 | 3.3.2.1 | 1.2.5.1)

O: prebrana besedila obnavlja in povzema, se o prebranem pogovarja in svoje mnenje utemeljuje;

I: v različnih medijih, tudi digitalnem, literarno (po)ustvarja na podlagi obravnavanih besedil ter besedil za domače branje;

SC (4.3.2.1)

O: prebrana besedila aktualizira;

I: spremlja medijske idr. predelave obravnavanega dela in jih komentira;

I: temo medpredmetno povezuje (npr. z zgodovino, umetnostno zgodovino, geografijo, glasbo), s čimer razvija zmožnost širjenja spoznanj o književnosti in njihovega uvrščanja v širši kulturni kontekst;

I: v pisnih in elektronskih virih raziskuje biografijo avtorjev in njihov širši opus, družbene in kulturne okoliščine obravnavane literature, pri tem izboljšuje osebne strategije iskanja podatkov, analizira, primerja in kritično vrednoti verodostojnost in zanesljivost podatkov, informacij in digitalnih vsebin ter ugotovljeno predstavi.

SC (4.1.1.1 | 4.1.2.1 | 4.3.2.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» v pisnem izdelku (npr. šolskem eseju) ali ustno literarna besedila aktualizira;

» obravnavana besedila govorno interpretira (recitira, deklamira, interpretativno bere);

» v pisnem izdelku ali na drug dogovorjen način temo medpredmetno poveže (glede na izvedene medpredmetne povezave);

» pisno oz. ustno komentira ali oceni gledališko, filmsko, medijsko idr. predelavo obravnavanega dela;

» v razrednem dogodku (recital, gledališki dogodek ...) govorno interpretira (recitira/deklamira, interpretativno bere) izbrana literarna besedila.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak lahko:

- » prevaja dela v sodobno slovenščino, npr. Kuharske bukve – recepte, Lublanske novice, ob tem se naveže na jezikovni pouk (npr. oblikoslovje, besedoslovje, skladnja, primerjava publicističnih besedil iz Lublanskih novic s publicističnimi besedili v sodobnih medijih);
- » s sošolci uprizori odlomek iz Molièrovih ali Linhartovih dram kot razredni gledališki dogodek;
- » jezikovno prilagodi odlomek iz komedije Ta veseli dan v svoje narečje ali pogovorni jezik;
- » z vidika jezika in sloga primerja Bergerjev in Župančičev prevod komedije Tartuffe ipd.;
- » primerja podobo in življenje razsvetljenskega Krajnca s sodobnim Slovencem, primerja npr. jedilnik (ob tem razmišlja o trajnostnih izzivih v zvezi s prehranjevanjem; SC (2.3.1.1)
- » primerja razsvetljenske vrednote iz literature z današnjimi vrednotami; SC (2.1.1.1)
- » komedijo (odlomek) Tartuffe ali Ta veseli dan preoblikuje v tragedijo.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

V pisnem izdelku (npr. šolskem eseju), ustno ali na drug način, na kakršnega je dijak znanje pridobival.

PREDROMANTIKA IN ROMANTIKA

OBVEZNO

OPIS TEME

Obravnava se **po eno** besedilo iz vsakega sklopa.

J. W. Goethe: Trpljenje mladega Wertherja/Faust ali

G. N. G. Byron: Romanje grofiča Harolda ali

A. S. Puškin: Jevgenij Onjegin ali

E. A. Poe: Maska rdeče smrti

S. Puškin: A. P. Kernovi/Črni šal ali

M. J. Lermontov: Jadro/Ta dolgčas, ta žalost ali

G. Leopardi: Sam sebi ali

H. Heine: Lorelei

F. Prešeren: Hčere svet/Dekletom/Nezakonska mati

F. Prešeren: Slovo od mladosti/Sonetje nesreče (1., 5., 6.)

F. Prešeren: Sonetni venec (1., 7., 8., 15.)

F. Prešeren: Krst pri Savici (Če se ne izbere za branje v celoti.)

F. Prešeren: Pevcu/Neiztrohnjeno srce

J. Turnograjska: Nedolžnost in sila ali

J. Cigler: Sreča v nesreči

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Dijak uvršča evropsko (pred)romantiko v prostor in čas, razume in vrednoti pomen obdobja, npr. propadanje idej francoske revolucije, Evropa po Napoleonu, gibanja za nacionalno osvoboditev, občutje ujetosti posameznika v »nelepo resničnost«, ki ji kljubuje z zatekanjem v svet čustev, v naravo, v preteklost. Osrednje literarne osebe so izjemni posamezniki. Okrepi se zanimanje za ljudsko slovstvo, za srednji vek, za književne teme in oblike teh obdobj.

V književnosti slovenske romantike spoznava njen družbeni in kulturnozgodovinski okvir, predstavnike in pojave kulturnega življenja (Prešeren, Čop, Kranjska čbelica; Kopitar in njegov krog, črkarska pravda, ilirizem) in njihov pomen za literarni, jezikovni, nadaljnji kulturni in nacionalni razvoj.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Za krajša in manj zahtevna literarna besedila se priporoča obravnavo po **metodi obrnjenega učenja**. Taka so npr.: Maska rdeče smrti in prevodna pesemska besedila.

Učitelj naj spremljanje predelav literarnih besedil načrtuje premišljeno, **dijake vnaprej pripravi na dogodek** (vsebinsko in vzgojno, npr. na kultivirano vedenje v gledališču, kinu ali kje drugje).

Dijaki posamezne sklope informacij, npr. angleška poezija grobov in noči, rousseaujevstvo, sentimentalizem, zanimivosti iz življenja avtorjev, lahko pridobivajo tudi **individualno ali v skupinah iz pisnih in elektronskih virov** ter jih predstavijo v razredu na dogovorjen način.

PREDROMANTIKA IN ROMANTIKA V ČASU IN PROSTORU

CILJI

Dijak:

- časovno in prostorsko umešča književnost evropske (pred)romantike in slovenske romantike;
- seznaja se s temeljnimi družbeno-kulturnimi in duhovnozgodovinskimi značilnostmi obdobja ter razume njihov vpliv na besedila;
SC (1.3.2.1)
- spozna poglobitve predstavnike in njihova reprezentativna dela;
- razume pomen evropske in slovenske romantike za nadaljnji razvoj književnosti in kulture na Slovenskem in drugod;
- kritično vrednoti pomen slovenske romantike za razvoj slovenske književnosti, jezika, kulture in nacionalnosti;
SC (1.2.5.1)
- temo medpredmetno povezuje (npr. s tujimi jeziki, psihologijo, z zgodovino, umetnostno zgodovino, geografijo, glasbo, s filozofijo, sociologijo), s čimer razvija zmožnost širjenja spoznanj o književnosti, njihovega uvrščanja v širši kulturni kontekst;
SC (1.3.1.1)
- v pisnih in elektronskih virih raziskuje biografijo avtorjev in njihov širši opus, družbene in kulturne okoliščine vsakdanjega življenja v prvi polovici 19. stol., pri tem izboljšuje osebne strategije iskanja podatkov, analizira, primerja in kritično vrednoti verodostojnost in zanesljivost podatkov, informacij in digitalnih vsebin ter ugotovljeno predstavi.
SC (4.1.1.1 | 4.1.2.1 | 4.3.1.1 | 1.3.2.1 | 2.2.2.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » časovno in prostorsko umesti književnost evropske (pred)romantike in slovenske romantike;
- » opiše družbeno-kulturne in duhovnozgodovinske značilnosti obdobja;

- » navede poglobitve predstavnikov obdobja ter njihova reprezentativna dela;
- » v odlomkih iz obravnavanih besedil prepozna temeljne značilnosti obdobja in smeri ter jih uporablja pri interpretaciji;
- » razloži pomen evropske in slovenske romantike za nadaljnji razvoj književnosti po svetu in pri nas;
- » ovrednoti pomen slovenske romantike za razvoj slovenske književnosti, jezika, kulture in nacionalnosti;
- » v krajšem besedilu (ustnem ali pisnem) temo medpredmetno poveže še z enim ali več predmeti v eni ali več prvinah (odvisno od izpeljanih medpredmetnih povezav).

TERMINI

- romantična ideja ◦ romantika ◦ predromantika ◦ črkarska pravda ◦ ilirizem ◦ ljubezenska tematika
- nacionalna tematika ◦ pesniška tematika ◦ bivanjska tematika

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Spoznavanje konteksta lahko poteka kot učiteljeva krajša interaktivna razlaga ob podpori multimedijskih virov, pri kateri dijaki sodelujejo s poprejšnjim znanjem in izkušnjami.

Če pa učitelj načrtuje doseganje teh ciljev preko **aktivnejših oblik učenja** ^{SC} (5.2.2.2), mora predvideti več časa za obravnavo oz. samostojno gradnjo dijakovega znanja. Dijaki npr. v skupinah ali samostojno raziskujejo elektronske in pisne vire (učbenik idr.) o določenih poglavjih obdobja romantike, npr. širši avtorjev opus, glasbo, oblačila, promet ..., ugotovljeno nato predstavijo v razredu. Način predstavitve naj dijaki izberejo sami. V raziskovanje lahko vključijo različna strokovna mnenja ^{SC} (1.2.5.1), mnenja sodobnikov romantičnih ustvarjalcev, krajše citate iz besedil ipd. ^{SC} (3.1.3.2) ^{SC} (3.3.5.2)

Podrobnejše usmeritve in primeri, kako razvijati digitalno kompetentnost ^{SC} (4.1.2.1) ^{SC} (4.1.1.1) ^{SC} (4.3.1.1) ob zadnjem cilju (raziskovanje biografij avtorjev, njihovih opusov, družbenih in kulturnih okoliščin 1. polovice 20. stol.), so dostopne v gradivu DigComp 2.2.

Učitelj načrtuje obseg, način in globino **medpredmetnega povezovanja** ^{SC} (5.3.4.1) v sodelovanju z učitelji drugih predmetov, lahko tudi z dijaki. Slovenščino poveže z najmanj enim predmetom, in sicer na ravni vsebin, procesnega znanja ali konceptov. Vsebinsko je obravnavo romantike smiselno povezovati: s tujimi jeziki (angleščino in angleško romantiko, nemščino in nemško romantiko ipd.), psihologijo (pomen čustev in beg iz resničnega sveta, idealizacija, domišljija, samota in osamljenost idr.), sociologijo (konflikt vrednot med posameznikom in družbo, uporništvu ipd.), z zgodovino (tema svobode in revolucionarna gibanja v 19. stol.), glasbo, likovno umetnostjo idr.

PREDROMANTIKA IN ROMANTIKA KOT BESEDNA UMETNOST

CILJI

Dijak:

○: bere predpisana besedila ter izraža razumevanje in doživljanje prebranega, pri tem zaznava in uzavešča lastno doživljanje (telesne občutke, čustva, misli, vrednote, potrebe, želje) in vedenje;

SC (3.1.1.1 | 1.3.1.1)

○: besedila obnavlja, povzema, prevaja v sodobni nepesniški jezik;

○: spoznava nove literarnoteoretične pojme;

○: predpisana besedila interpretira ob uporabi literarnoteoretičnih in literarnozgodovinskih pojmov ter v njih prepozna in opredeli romantične prvine, pri tem razvija literarno empatijo in prepozna meje med doživljanjem sebe in drugega, npr. ob temi odtujenosti romantičnega subjekta, ljubezenski ali bivanjski tematiki ipd.;

SC (3.3.4.2)

○: razume, da je interpretacija obravnavanih besedil odvisna od posameznikovih izkušenj, vrednot in znanja;

○: zmore oblikovati preproste književne probleme in trditve, s tem razvija osebno prožnost, razvojno miselno naravnost in radovednost;

SC (3.1.4.1 | 2.2.3.1)

○: na podlagi pridobljenega znanja kritično vrednoti obravnavana besedila;

○: besedila primerja z že obravnavanimi vsebinsko in/ali oblikovno primerljivimi književnimi besedili.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» **prebere predpisana besedila ter izrazi razumevanje in doživljanje prebranega;**

» **besedila obnavi, povzame, preoblikuje v sodobni nepesniški jezik;**

» prepozna, poimenuje, definira nove literarnoteoretične pojme in pojasni, kako učinkujejo v besedilu;

» predpisana besedila interpretira ob uporabi literarnoteoretičnih in literarnozgodovinskih pojmov ter v njih prepozna in opredeli romantične prvine;

» besedila primerja z že obravnavanimi vsebinsko in/ali oblikovno primerljivimi književnimi besedili;

» **obravnavana besedila kritično vrednoti;**

» neobravnavano besedilo iz obdobja romantike samostojno interpretira z uporabo literarnoteoretičnih pojmov.

TERMINI

- stanca ◦ tercina ◦ sonet ◦ sonetni venec ◦ glosa ◦ balada ◦ romanca ◦ romantična pesnitev ◦ elegija
- satira ◦ romantična povest ◦ romantični roman

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Interpretacija poteka preko glasnega (prvega) in tihega (naslednjega) branja. Za sodobnega mladega bralca je književnost (pred)romantike predvsem oblikovno precej odmaknjena. Veliko je zahtevnih verzni oblik, težavni so skladnja, metaforika, besedišče, tudi motivi in teme. Zato je pred branjem potrebna temeljita **priprava na posebnosti vsebine in oblike** besedila, ki ga nameravamo brati. Posebno pri verzni besedilih je pomembno kakovostno interpretativno branje, da se pri dijaki čim bolj spodbudi doživljajski odziv.

Arhaične besede in obrnjeni besedni red oz. zapleteno skladnjo prevajamo v sodobno slovenščino; spodbujamo obnavljanje besedila (z vprašanji kdo, kje, kaj, kdaj, določanjem kraja in časa dogajanja, motivno-tematsko analizo, prepoznavanjem vzdušja/atmosfere); samostojno analizo zgradbe (členitev na poglavja, podpoglavja, okvirno in vloženo pripoved, uvod, zaplet, vrh ...), označevanje literarnih oseb in odnosov med njimi. Dijake usmerimo v razmislek o tem, kako je kaj ubesedeno, kako besedilo učinkuje na bralca, kakšen je ritem, kaj besedilo sporoča, kakšna je ideja besedila. Opazujejo naj dogajalne vzroke in posledice, ločujejo naj med dejstvi in mnenjem literarnih oseb. Analiza se posveča slogovnim, oblikovnim in vsebinskim posebnostim besedila, pri čemer spodbujamo primerjanje z drugimi literarnimi besedili, obravnavanimi pri književnem pouku. V fazi sinteze spoznanj dijake spodbudimo, naj razmislijo, zakaj besedilo velja za kanonsko, **zakaj velja za umetniško**, opazujejo etične, estetske in spoznavne odlike besedila.

Predvideva se individualno delo, delo v dvojicah/skupinah z vrstniško povratno informacijo. Priporočajo se **raznolike metode in oblike dela**, npr. metoda pogovora, diskusije, razlage, tesno branje, problemsko-ustvarjalni in komunikacijski pouk.

ODZIVI NA PREDROMANTIKO IN ROMANTIKO

CILJI

Dijak:

○: o obravnavanem besedilu argumentirano razpravlja, ob tem se uči spretnosti aktivnega poslušanja ter nenasilne in asertivne komunikacije;

SC (1.1.5.1 | 3.3.2.1 | 1.2.5.1 | 2.1.2.1)

○: govorno interpretira izbrane Prešernove pesmi in besedila evropske romantične poezije;

○: vsaj eno izbrano Prešernovo pesem se nauči na pamet;

SC (3.1.2.2)

○: piše različna besedila, zlasti šolski esej;

○: v različnih medijih, tudi digitalnem, literarno (po)ustvarja na podlagi obravnavanih besedil ter besedil za domače ali dolgo branje, ob tem razvija osebno prožnost, razvojno miselno naravnost, radovednost, optimizem in ustvarjalnost;

SC (3.1.4.1 | 4.3.2.1)

○: prebrana besedila aktualizira;

I: spremlja medijske idr. predelave obravnavanega dela in jih primerja z besedilnimi predlogami;

I: primerja npr. odnos do narave v obravnavanih in drugih besedilih ter ob tem pri sebi razvija trajnostno razmišljanje in odgovoren odnos do narave in/ali opazuje konflikt vrednot med posameznikom in družbo v literaturi ter pri sebi;

SC (2.1.3.1 | 2.2.2.1 | 2.1.1.1)

I: sodeluje pri pripravi in izvedbi razrednega, šolskega, krajevnega, kulturnega dogodka, vsebinsko povezanega z obravnavano temo.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» napiše besedilo (npr. šolski esej) o obravnavanih besedilih;

» govorno interpretira eno Prešernovo pesem;

» v pisnem izdelku, govornem dogodku ali na kakšen drug način obravnavano temo poustvari;

» dejavno sooblikuje razredni, šolski ali krajevni kulturni dogodek, vsebinsko povezan z obravnavano temo;

» pisno ali govorno komentira vsaj eno predelavo književnega dela.

TERMINI

◦ interpretativno branje ◦ recitacija ◦ deklamacija ◦ (po)ustvarjanje ◦ vrednotenje ◦ aktualizacija literarnega dela

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Pri odzivih dijaki ponovno razmislijo o prebranem literarnem besedilu z novega zornega kota: kot so vrednotenje, (po)ustvarjanje, aktualizacija in metakognitivna **refleksija o lastnem bralnem procesu**. Dijake spodbudimo k razmisleku o tem, kako se je njihov prvotni doživljajski odziv spremenil preko logično-analitičnih interpretativnih postopkov, katere bralne strategije so se izkazale za (ne)učinkovite, česa niso razumeli, kje so možnosti za izboljšave. Spodbujamo različne (po)ustvarjalne dejavnosti dijakov, kot so različne oblike **kreativnega pisanja, literarno raziskovanje, projektne naloge, medijske predelave, razredne uprizoritve, likovne/glasbene/plesne/filmske predelave** literarnih motivov, ^{SC} (2.4.2.1) tem, književnih oseb ipd. Vrednotenje naj bo utemeljeno: dijaki postopoma prehajajo od zunajliterarnega k **znotrajliterarnemu utemeljevanju**. ^{SC} (2.2.2.1)

Predvideva se individualno delo, delo v dvojicah/skupinah z vrstniško povratno informacijo. Priporočajo se raznolike metode in oblike dela, kot npr. metoda pogovora, diskusija, problemsko-ustvarjalni pouk, komunikacijski pouk. **Metoda reševanja književnih problemov** ^{SC} (2.2.3.1) pripomore k sistematičnemu usvajanju **esejske zmožnosti** preko oblikovanja književne trditve (hipoteze) ter nizanja argumentov v prid in proti trditvi.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Učitelj opisne kriterije za govorno interpretacijo oblikuje skupaj z dijaki na začetku šolskega leta.

OPISNI KRITERIJI

Za recitacijo/deklamacijo/interpretativno branje: prepričljivost razumevanja besedila, pravorečna pravilnost, razločnost, upoštevanje ritma in stilnih posebnosti besedila, prizadevanje za doživljajsko estetsko podajanje.

REALIZEM IN NATURALIZEM

IZBIRNO

OPIS TEME

Obravnava se **po eno** besedilo iz vsakega sklopa.

F. M. Dostojevski: Zločin in kazen ali

L. N. Tolstoj: Ana Karenina ali

G. Flaubert: Gospa Bovary

N. V. Gogolj: Plašč/Nos ali

G. de Maupassant: Nakit/Debeluška

H. Ibsen: Nora/Strahovi ali

É. Zola: Beznica

S. Jenko: Obrazi (V., VII., X.) ali

S. Gregorčič: Človeka nikar ali

A. Aškerc: Mejniki

J. Jurčič: Deseti brat ali

L. Pesjak: Beatin dnevnik ali J. Turnograjska: Na grobu Prešerna

I. Tavčar: Visoška kronika

S. Jenko: Tilka/Jeprški učitelj ali

J. Jurčič: Telečja pečenka

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Realizem se nazorsko in slogovno zoperstavlja romantiki. V Franciji se je razvil v 30. letih 19. stoletja. Proza, v kateri se je daleč najbolj uveljavil, je obširno pripovedovala o velikanskih družbenih spremembah v Evropi – vzpostavitvi kapitalizma, ki je družbo razslojil na novo. Da bi bili karseda objektivni, so realisti (z izjemo Balzaca in Stendhala) upodabljali razmeroma povprečne posameznike, tipične predstavnike svojega, meščanskega razreda in drugih razredov. Sčasoma so se še pomnožili za realizem značilni opisi čutnih vtisov (Flaubert). V drugem središču, Rusiji, so bili pisatelji plemiči. Pripovedovalec je bil (razen ponekod pri Turgenjevu) od začetkov v 50. letih (Gogolj) etično zavzet (Dostojevski, Tolstoj, Čehov). Naturalistična proza (Zola, Maupassant) je po letu 1870 v Franciji objektivnost realizma želela stopnjevati. Personalni pripovedovalec t. i. eksperimentalnega romana, oprtega na idejo, da je človek določen z dednostjo, okoljem in časom, je odprl nove teme kriminala, alkoholizma itd. in še okrepil natančnost opisov, pogosto neprijetnih. V dramatik, prvič pisani pretežno v prozi, je realizem ob satiri razvil težno dramo, ki skozi dialoge in dogajanje razrešuje družbeno problematiko. Naturalizem, značilno skandinavski po 1880 (Ibsen, Strindberg), je tudi v njej poudarjal idejo determinizma.

Na Slovenskem obdobje med romantiko in realizmom (1848–1899) sovpadlo z vzponom nacionalnega meščanstva in njegovo notranjo delitvijo na konservativce (vodil Bleiweis) in liberalce (Levstik). Tem so pripadali tudi ključni avtorji obdobja, v glavnem prozaisti. Po nadaljevalcih folklorne romantike (Trdina) je Levstik konec 50. let napisal prvo umetniško novelo in prvi literarni program, Jenko, ki se je sredi desetletja oblikoval ob dijaškem rokopisnem glasilu *Vaje*, pa znameniti značajevki. Stritar se je uveljavil nekaj let zatem hkrati z Jurčičem, ki je po Levstikovem programu napisal prvi slovenski roman in več drugih pomembnih

proznih del. Pravi realizem se je pojavil šele okoli 1880. Kersnik je bil na sledi Celestinovemu programu najbolj družbenokritičen, preostali so tudi pozneje težili k romantiki (Tavčar). Slovenska poezija je bila po vsebini stvarnejša in po formi preprostejša od Prešernove, še vedno pa pogosto ljubezenska. Jenko se je preizkusil v številnih pesniških oblikah, Gregorčič je pisal ljubezenske in refleksivne pesmi, Aškerc pa epske pripovedne pesnitve. Ob operetah in izvirnih komedijah je bila osrednje umetniško dramsko delo izvirna tragedija (Jurčič).

REALIZEM IN NATURALIZEM V ČASU IN PROSTORU

CILJI

Dijak:

○ časovno in prostorsko umešča književnost evropskega realizma ter obdobja med romantiko in realizmom na Slovenskem;

○ spozna temeljne družbeno-kulturne in duhovnozgodovinske značilnosti obdobja;

SC (1.3.2.1)

I: *primerja evropski realizem in naturalizem z obdobjem med romantiko in realizmom na Slovenskem;*

○ razume vpliv družbenih okoliščin na vsebino obravnavanih književnih besedil;

○ spozna vpliv evropskega realizma in naturalizma na razvoj slovenske književnosti v obdobju med romantiko in realizmom;

○ v odlomkih iz obravnavanih besedil prepozna in pojasnjuje temeljne značilnosti obdobja in smeri;

○ v pisnih in elektronskih virih raziskuje biografijo avtorjev in njihov širši opus, družbeno-kulturne in duhovnozgodovinske okoliščine v drugi polovici 19. stol., pri tem izboljšuje osebne strategije iskanja podatkov, analizira, primerja in kritično vrednoti verodostojnost in zanesljivost podatkov, informacij in digitalnih vsebin ter ugotovljeno predstavi, in sicer v govornem nastopu ali na drug, dogovorjen način;

I: *temo medpredmetno povezuje (npr. s psihologijo, filozofijo, sociologijo, z zgodovino, umetnostno zgodovino, geografijo), s čimer razvija zmožnost širjenja spoznanj o književnosti in njihovega uvrščanja v širši kulturni kontekst.*

SC (1.3.2.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» časovno in prostorsko umesti književnost evropskega realizma in naturalizma ter obdobja med romantiko in realizmom na Slovenskem;

» navede poglavitne predstavnike obdobja in njihova reprezentativna dela;

» pozna družbeno-kulturne in duhovnozgodovinske značilnosti obdobja;

- » primerja družbeno-kulturne, duhovnozgodovinske razloge za razvoj te književnosti v Evropi in na Slovenskem;
- » pojasni vpliv družbenih okoliščin na vsebino in obliko obravnavanih književnih besedil;
- » ovrednoti pomen obdobja med romantiko in realizmom na Slovenskem za razvoj slovenske književnosti, jezika in kulture;
- » v odlomkih iz obravnavanih besedil prepozna temeljne značilnosti obdobja in smeri;
- » predstavi ugotovitve pregleda strokovnih virov in literature o družbeno-kulturnih ali duhovnozgodovinskih značilnostih obdobja, npr. v referatu, v pisnem/ustnem besedilu;
- » temo medpredmetno poveže.

TERMINI

- realizem ◦ naturalizem ◦ književnost med romantiko in realizmom na Slovenskem ◦ roman ◦ novela
- značajevka ◦ obraz ◦ tezna drama ◦ družbenokritična drama

REALIZEM IN NATURALIZEM KOT BESEDNA UMETNOST

CILJI

Dijak:

- bere predpisana besedila in izraža doživljanje in razumevanje prebranega;
 - spozna nove literarnoteoretične in literarnozgodovinske pojme;
 - predpisana besedila interpretira ob uporabi literarnoteoretičnih in literarnozgodovinskih pojmov;
 - razume, da je interpretacija obravnavanih besedil odvisna od posameznikovih izkušenj, vrednot in znanja;
 - l: svojo interpretacijo primerja z interpretacijami drugih bralcev (npr. sošolcev, literarnih kritikov, znanstvenikov);
 - primerja obravnavana književna besedila in jih vrednoti;
 - v obravnavanih besedilih prepozna in opredeli prvine evropskega realizma in naturalizma ter obdobja med romantiko in realizmom na Slovenskem;
 - na podlagi prebranih besedil oblikuje preproste književne probleme in trditve; v primeru težav zna poiskati ustrezne podatke in/ali pomoč (npr. vrstnika, učitelja, strokovnjaka ...).
- SC (5.3.5.1 | 5.2.4.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » prebere predpisana besedila ter izrazi svoje doživljanje in razumevanje;
- » prebrana besedila poglobljeno interpretira, jih obnavlja in o njih pripoveduje s svojimi besedami;
- » ob obravnavanih besedilih prepozna, poimenuje in razloži literarnoteoretične pojme ter razloži njihovo vlogo v besedilu;
- » ob uporabi strokovnih pojmov analizira vsebino in zgradbo obravnavanih besedil;
- » primerja dve besedili ali več besedil in jih vrednoti;
- » prepozna in opredeli prvine evropskega realizma in naturalizma ter obdobja med romantiko in realizmom na Slovenskem;
- » na podlagi prebranih besedil oblikuje preproste književne probleme, teze in trditve.

TERMINI

◦ vrste realizma ◦ realistična tematika ◦ naturalistična tematika ◦ domovinska poezija ◦ pripovedna proza
 ◦ povest ◦ roman ◦ novela značajevka ◦ obraz ◦ balada ◦ romanca ◦ vsevedni pripovedovalec ◦ personalni
 pripovedovalec

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Učitelj usmerja dijaka pri **oblikovanju** preprostih **književnih problemov**. Dijak se uči postavljanja hipotez/trditev, ki jih osvetljuje z argumenti za in proti, pri čemer uporablja literarnozgodovinske in literarnoteoretične pojme. Učenje oblikovanja in reševanja književnih problemov naj poteka postopoma, sistematično in načrtno. Mogoče so različne oblike dela (individualno, v dvojicah ali skupini) ter različne tehnike/oblike (npr. 5 zakajev) in dejavnosti (od pisanja krajših esejskih sestavkov do oblikovanja šolskega formata debate, okrogle mize ipd.).

Prednost realističnih besedil je mimetičnost – verjetnost časa, prostora, dogajanja, da so večinoma grajena sintetično, da je tema razvidna in slog razmeroma nezahteven (razmislek). Marsikateri odlomek lahko dijak prebere tudi sam doma (**metoda obrnjenega učenja**).

Obnova, povzetek, parafraza, naslavljanje odlomka so **dejavnosti za izražanje celostnega razumevanja**.

ODZIVI NA REALIZEM IN NATURALIZEM

CILJI

Dijak:

O: o obravnavanem besedilu argumentirano razpravlja, ob tem se uči spretnosti aktivnega poslušanja ter nenasilne in asertivne komunikacije;

SC (3.3.2.1 | 1.1.5.1 | 1.2.5.1)

O: piše različna besedila, zlasti šolski esej;

I: v različnih medijih, tudi digitalnem, literarno (po)ustvarja na podlagi obravnavanih besedil ter besedil za domače ali dolgo branje, ob tem razvija osebno prožnost, razvojno miselno naravnost, radovednost, optimizem in ustvarjalnost;

SC (3.1.4.1 | 4.3.2.1 | 4.3.1.1)

O: prebrana besedila aktualizira;

I: spremlja medijske idr. predelave obravnavanega dela in jih primerja z besedilnimi predlogami;

O: govorno nastopa na podlagi prebranih besedil iz obdobja;

I: sodeluje pri pripravi in izvedbi razrednega, šolskega, krajevnega, kulturnega dogodka, vsebinsko povezanega z obravnavano temo, ob tem uživa v ustvarjalnosti, se veseli lastnih dosežkov in dosežkov drugih.

SC (3.1.4.1 | 1.3.4.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» **tvori pisno besedilo (npr. šolski esej);**

» *pisno oz. ustno komentira ali oceni gledališko, filmsko, medijsko idr. predelavo obravnavanega dela;*

» *v razrednem dogodku (recital, gledališki dogodek ...) govorno interpretira (recitira/deklamira) izbrana literarna besedila ob upoštevanju spoznanih vsebinsko-oblikovnih prvin.*

MODERNA

OBVEZNO

OPIS TEME

Tema obsega evropsko in slovensko moderno.

Obravnavaj se **po eno** besedilo iz vsakega sklopa.

Ch. Baudelaire: Sorodnosti/Tujec/Omamljajte se! ali P. Verlaine: Jesenska pesem ali S. Mallarmé: Nam bo nedolžni, živi in prekrasni dan

O. Wilde: Saloma

D. Kette: Na trgu ali J. Murn: Ko dobrane se mračne/Pesem o ajdi

O. Župančič: Duma/Slap/Vihar (V zarje Vidove)

I. Cankar: Na klancu/Hiša Marije Pomočnice/Martin Kačur /Z. Kveder: Misterij žene

I. Cankar: Kostanj posebne sorte/Skodelica kave/Gospod stotnik

I. Cankar: Za narodov blagor/Kralj na Betajnovi/Pohujšanje v dolini šentflorjanski/Hlapci (Če ni izbrano za branje v celoti.)

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Evropska moderna je skupno ime za književne pojave, ki so v Franciji vzniknili po letu 1850, drugje po Evropi pa kasneje, kot odziv na realistično in naturalistično književnost. V drugi polovici 19. stoletja nastanejo nove nacionalne države, priča smo silovitemu razvoju znanosti, industrije in tehnike, pojavijo se gospodarske krize, socialne napetosti in migracije. Književnost moderne se stvarnosti upira z lepoto (esteticizem). Cilj umetnosti je umetnost zaradi umetnosti. K evropski moderni prištevamo novo romantiko, dekadenco in simbolizem: smeri so se pojavile ob koncu 19. stoletja (*fin de siècle*), kar nakazuje konec optimistične meščanske dobe in vere v napredek. Tudi impresionizem je mogoče razumeti kot eno od smeri književnosti moderne, čeprav gre za slog, ki se pojavlja tudi pri nekaterih realistih in naturalistih. Slovensko moderno zamejujejo izidi Cankarjevih in Župančičevih knjig ter Cankarjeva smrt in konec prve svetovne vojne. Za družbenopolitične razmere na Slovenskem ob koncu 19. stoletja so značilne avstrijska raznarodovalna politika, gospodarski pritiski in množično izseljevanje. Obdobje močno zaznamujejo balkanske vojne, prva svetovna vojna, majniška deklaracija in ustanovitev kraljevine SHS. Slovenska moderna je dala vrhunska dela pomembnih slovenskih avtorjev v vseh treh literarnih zvrsteh. V dramatik in pripovedništvu so se pojavile družbenokritične in satirične teme, razcvetela se je lirika pa tudi literarna kritika in esejistika. V dramatik nastanejo pomembne komedije, tragedije, farse, poetične drame in ljudske igre, v poeziji se poleg soneta pojavijo svobodne pesniške oblike pa tudi gazele, podoknice in kmečke pesmi, v pripovedništvu črtica, povest, novela in roman.

MODERNA V ČASU IN PROSTORU

CILJI

Dijak:

- : časovno in prostorsko umešča književnost evropske in slovenske moderne;
- : spozna temeljne družbeno-kulturne in duhovnoznogodovinske značilnosti obdobja ter jih prepozna v literarnih delih;
- SC (1.3.2.1)
- : navaja bistvene družbeno-kulturne okoliščine, ki so prispevale k razvoju književnosti evropske in slovenske moderne;
- : razume in vrednoti pomen evropske in slovenske moderne v primerjavi s preteklimi literarnimi obdobji;
- : v pisnih in elektronskih virih raziskuje biografijo avtorjev in njihov širši opus, družbene in kulturne okoliščine vsakdanjega življenja ob koncu 19. in na začetku 20. stol.; pri tem izboljšuje osebne strategije iskanja podatkov, analizira, primerja in kritično vrednoti verodostojnost in zanesljivost podatkov, informacij in digitalnih vsebin ter ugotovljeno predstavi.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » časovno in prostorsko umesti književnost evropske in slovenske moderne;
- » opiše smeri, navede predstavnike obdobja in njihova reprezentativna dela;
- » pozna družbeno-kulturne in duhovnoznogodovinske značilnosti obdobja, kar dokaže tako, da ob odlomkih iz obravnavanih besedil navaja njihove temeljne značilnosti in jih razloži;
- » navede bistvene družbeno-kulturne okoliščine, ki so prispevale k razvoju književnosti evropske in slovenske moderne, npr. vzpon meščanstva, razvoj znanosti, industrije in tehnike, politične razmere na Slovenskem na prelomu stoletja, socialne napetosti, gospodarska kriza idr.;
- » ovrednoti pomen slovenske in evropske moderne v primerjavi s preteklimi literarnimi obdobji, npr. z romantiko;
- » na dogovorjen način predstavi biografijo avtorjev in njihov širši opus, družbene in kulturne okoliščine vsakdanjega življenja ob koncu 19. in na začetku 20. stol.

TERMINI

- evropska moderna ◦ moderna na Slovenskem ◦ fin de siècle ◦ nova romantika ◦ dekadenca ◦ simbolizem
- impresionizem

MODERNA KOT BESEDNA UMETNOST

CILJI

Dijak:

- bere predpisana besedila ter izraža doživljanje in razumevanje prebranega, pri tem zaznava in uzavešča lastno doživljanje (telesne občutke, čustva, misli, vrednote, potrebe, želje) in lastno vedenje;
- razvija literarno empatijo, tako da prepozna meje med doživljanjem sebe in drugega;
- SC (3.3.4.2)
- spozna nove literarnoteoretične pojme;
- predpisana besedila interpretira ob uporabi literarnoteoretičnih in literarnozgodovinskih pojmov ter v njih prepozna in opredeli prvine literarnih smeri iz obdobja moderne;
- razume, da je interpretacija obravnavanih besedil odvisna od posameznikovih izkušenj, vrednot in znanja;
- na podlagi prebranih besedil oblikuje preproste književne probleme in trditve; v primeru težav zna poiskati ustrezne podatke in/ali pomoč (npr. vrstnika, učitelja, strokovnjaka ...);
- SC (5.2.3.1 | 5.2.4.2)
- na podlagi pridobljenega znanja kritično vrednoti obravnavana besedila;
- besedila primerja z že obravnavanimi vsebinsko in/ali oblikovno primerljivimi književnimi besedili.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » **prebere predpisana besedila in izrazi razumevanje in doživljanje;**
- » **besedila obnovi, povzame;**
- » prepozna, poimenuje, definira nove literarnoteoretične pojme in pojasni, kako učinkujejo v besedilu;
- » **predpisana besedila interpretira** ob uporabi literarnoteoretičnih in literarnozgodovinskih pojmov;
- » **v odlomkih obravnavanih besedil prepozna, opredeli** in pojasni **prvine novih literarnih smeri** (nove romantike, dekadence, simbolizma, impresionizma);
- » **besedila primerja** z že obravnavanimi vsebinsko in/ali oblikovno primerljivimi književnimi besedili;
- » **obravnavana besedila** kritično **vrednoti;**
- » neobravnavano besedilo samostojno interpretira z uporabo literarnoteoretičnih pojmov.

TERMINI

- pesem v prozi
- sonet
- poetična drama
- dekadencijska drama
- satira
- esteticizem/larpurlartizem
- farsa/burka
- roman
- črtica
- verzni prestop
- zvočni učinki
- personifikacija
- prispodoba
- simboli
- ritem

ODZIVI NA MODERNO

CILJI

Dijak:

○: o obravnavanem besedilu argumentirano razpravlja, ob tem se uči spretnosti aktivnega poslušanja ter nenasilne in asertivne komunikacije;

SC (1.1.5.1 | 3.3.2.1 | 1.2.5.1)

○: literarno (po)ustvarja na podlagi obravnavanih besedil in besedil za domače branje, lahko tvori tudi šolski esej;

○: prebrana besedila aktualizira;

I: spremlja medijske idr. predelave obravnavanega dela;

○: temo medpredmetno povezuje (npr. s psihologijo, sociologijo, filozofijo, z glasbo, zgodovino, umetnostno zgodovino, geografijo), s čimer razvija zmožnost širjenja spoznanj o književnosti in njihovega uvrščanja v širši kulturni kontekst ter zmožnosti razumevanja in prevzemanja perspektive drugega;

SC (1.3.2.1 | 3.3.4.1)

I: govorno nastopa na podlagi prebranih besedil iz obdobja, ob tem se uči uravnavanja lastnega doživljanja in vedenja (npr. v stresni učni ali socialni situaciji);

SC (3.1.2.1)

I: sodeluje pri pripravi in izvedbi razrednega, šolskega, krajevnega, kulturnega dogodka, vsebinsko povezanega z obravnavano temo, ob tem uživa v ustvarjalnosti, se veseli lastnih dosežkov in dosežkov drugih.

SC (1.3.3.1 | 1.3.4.1 | 1.3.4.2 | 3.1.4.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» tvori pisno besedilo (npr. šolski esej);

» v pisnem izdelku temo medpredmetno poveže (glede na predmet/-e povezovanja);

» pisno oz. ustno komentira ali oceni gledališko, filmsko, likovno, glasbeno idr. predelavo obravnavanega dela;

» v razrednem ali šolskem dogodku (recital, gledališki dogodek ...) govorno interpretira (recitira/deklamira, interpretativno bere) izbrana literarna besedila ob upoštevanju usvojenih vsebinsko-oblikovnih prvin (npr. eno od pesmi).

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Cankarjeva besedila, zlasti z družbenokritično tematiko, se aktualizira tudi z vidika skupnih ciljev, kot so politična angažiranost (2.4.2.1), kolektivno ukrepanje (2.4.1.1) in individualna samoiniciativa (2.4.3.1).

KNJIŽEVNOST PRVE POLOVICE 20. STOLETJA

IZBIRNO

OPIS TEME

Obravnava se **po eno** besedilo iz vsakega sklopa.

M. Cvetajeva: Življenju ali

R. Rilke: Panter ali

F. G. Lorca: Vitezova pesem ali

T. S. Eliot: Pusta dežela ali

E. Pound: Canto ali

E. Bagrjana: Slučaj

V. Woolf: Gospa Dalloway ali

M. Proust: Combray ali

Joyce: Ulikses ali

A. Camus: Tujec ali

I. Andrić: Most na Drini

F. Kafka: Preobrazba

J.P. Sartre: Zaprta vrata

S. Kosovel: Nokturno ali

S. Kosovel: Ekstaza smrti

S. Kosovel: Pesem št. X ali

S. Kosovel: Kons 5

I. Pregelj: Matkova Tina ali

S. Grum: Dogodek v mestu Gogi

C. Kosmač: Sreča ali

C. Kosmač: Pomladni dan ali

V. Prežih: Samorastniki ali

M. Kranjec: Lepa Vida prekmurska

V. Bartol: Alamut ali

V. Bartol: Al Araf

K. D. Kajuh: Slovenska pesem ali

K. D. Kajuh: Bosa pojdiva ali

L. Svetek - Zorin: Vstala Primorska

F. Balantič: Zasuta usta ali

F. Balantič: Nečisti čas ali

I. Hribovšek: Jabolko na mizi ali

I. Hribovšek: Osamelost

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Književnost prve polovice 20. stoletja je slogovno pluralistična. Iz 19. stoletja so še vplivale realistične in naturalistične značilnosti, a so bile še v številnih avtorskih poetikah pogosto oblikovno preoblikovane. Svetovna književnost tega obdobja je raznorodna, nanjo so vplivali prelomni dogodki z občutji usodnosti, k čemur so prispevali zgodovinski dogodki, kot so oktohrska revolucija, balkanske vojne, prva svetovna vojna, španska državljanska vojna in številna nova znanstvena spoznanja tako na področju naravoslovja kot družboslovja in humanistike (npr. Husserlova fenomenologija, Freudova psihoanaliza, Einsteinova teorija relativnosti). Zbujanje

nezaupanja v gotovost in obvladljivost stvarnega materialnega sveta, raziskovanje nadčutnega sveta ter sveta zavesti in nezavednega se odraža tudi v literarnih smereh prevodnih književnosti, kot so dadaizem, futurizem, simbolizem, nadrealizem, ekspresionizem, modernizem. V slovenski književnosti so se pojavili ekspresionizem, avantgardna gibanja, npr. konstruktivizem, in družbenokritični socialni realizem. Nanjo so vplivale družbene spremembe, ki so bile posledica prve svetovne vojne, razpada Avstro-Ogrske in nastanka novih držav, izgube etničnega ozemlja pa tudi gospodarska kriza, nazorsko ločevanje in izseljevanje Slovencev v tujino.

KNJIŽEVNOST PRVE POLOVICE 20. STOLETJA V ČASU IN PROSTORU

CILJI

Dijak:

- časovno in prostorsko umešča prevodno in slovensko književnost prve polovice 20. stoletja;
- medpredmetno spoznava temeljne družbeno-kulturne in duhovnozgodovinske značilnosti obdobja ter to prepozna v literarnih delih; s tem razvija zmožnost širjenja spoznanj o književnosti in njihovega uvrščanja v širši kulturni kontekst, hkrati pa se uči konstruktivnega sodelovanja sodelujočih z različnih področij;
- SC (1.3.2.1 | 3.3.3.2)
- razume vpliv družbenih okoliščin na vsebino obravnavanih književnih besedil;
- primerjalno spoznava temeljne literarne smeri obravnavanega obdobja;
- vrednoti pomen svetovne in slovenske književnosti prve polovice 20. stoletja v primerjavi s preteklimi literarnimi obdobji;
- I: v pisnih in elektronskih virih raziskuje bio- in bibliografijo avtorjev ter njihovo poetiko, pri tem izboljšuje osebne strategije iskanja podatkov (4.1.1.1), analizira, primerja in kritično vrednoti verodostojnost in zanesljivost podatkov, informacij in digitalnih vsebin (4.1.2.1) ter ugotovljeno predstavi.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » časovno in prostorsko umesti prevodno in slovensko književnost prve polovice 20. stoletja;
- » navede, natančno opiše in primerja literarne smeri: dadaizem, futurizem, nadrealizem, simbolizem, ekspresionizem, modernizem, konstruktivizem, socialni realizem;
- » navede predstavnike obdobja in njihova reprezentativna dela;
- » opiše družbeno-kulturne in duhovnozgodovinske značilnosti obdobja, kar dokaže tako, da ob odlomkih iz obravnavanih besedil navaja njihove temeljne značilnosti in jih razloži;

» na dogovorjen način predstavi biografijo avtorjev in njihov širši opus, družbene in kulturne okoliščine vsakdanjega življenja v prvi polovici 20. stol.

TERMINI

- dadaizem ◦ futurizem ◦ simbolizem ◦ nadrealizem ◦ ekspresionizem ◦ družbenokritični socialni realizem
- modernizem ◦ konstruktivizem ◦ avantgarda ◦ poezija upora

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Učitelj medpredmetno spoznavanje temeljnih družbeno-kulturnih in duhovnozgodovinskih značilnosti prve polovice 20. stoletja načrtuje s predmetom/i, ki so vsebinsko najbližji literarnim delom, izbranim za obravnavo. Člen povezovanja je lahko celotno obdobje, domače branje, eno samo besedilo oziroma avtor ali procesno znanje, npr. argumentiranje ali tvorba eseja.

Sistematično literarnozgodovinsko znanje se lahko pridobiva ob krajši uvodni učiteljevi razlagi, ponazorjeni s citati iz besedil, multimedijskimi, interaktivnimi vložki (npr. kvizi). Dijaki sodelujejo s svojim poprejšnjim znanjem, izkušnjami, vprašanji in mnenji.

KNJIŽEVNOST PRVE POLOVICE 20. STOLETJA KOT BESEDNA UMETNOST

CILJI

Dijak:

○: bere in interpretira književna besedila svetovne in slovenske književnosti prve polovice 20. stoletja;

SC (1.3.1.1)

○: razume, da je interpretacija obravnavanih besedil odvisna od posameznikovih izkušenj, vrednot in znanja, ob tem krepi tudi zmožnosti razumevanja in prevzemanja perspektive drugega;

SC (3.3.4.1)

○: zazna, razume in vrednoti spoznavne, etične in estetske prvine obravnavanih besedil ter razmerja med njimi;

○: primerja obravnavana književna besedila svetovne in slovenske književnosti prve polovice 20. stoletja;

○: na podlagi prebranih besedil oblikuje preproste književne probleme in trditve; v primeru težav zna poiskati ustrezne podatke in/ali pomoč (npr. vrstnika, učitelja, strokovnjaka ...).

SC (5.2.3.1 | 5.2.4.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» doživljajsko in z razumevanjem **prebere predpisana umetnostna besedila**;

» ob uporabi literarnoteoretičnih in literarnozgodovinskih strokovnih izrazov **razloži vsebino** in zgradbo prebranih ter obravnavanih besedil in o njih argumentirano **razpravlja**;

» **v eni ali več prvinah primerja dve** ali več besedil;

» **v obravnavanih besedilih prepozna** in opredeli **prvine svetovne ter slovenske književnosti prve polovice 20. stoletja**.

TERMINI

◦ moderna lirika ◦ moderna novela ◦ moderni roman ◦ moderna drama ◦ pripovedna tehnika (modernega romana) ◦ nehotni spomin ◦ tok zavesti ◦ notranji monolog ◦ doživljeni/polpremi govor ◦ groteska
◦ ekspresionistična estetika ◦ konstruktivizem ◦ poezija upora

ODZIVI NA KNJIŽEVNOST PRVE POLOVICE 20. STOLETJA

CILJI

Dijak:

○: o obravnavanem besedilu argumentirano razpravlja, ob tem se uči spretnosti aktivnega poslušanja ter nenasilne in asertivne komunikacije;

SC (1.1.5.1 | 3.3.2.1 | 1.2.5.1)

○: aktualizira prebrana besedila;

○: v različnih medijih, tudi digitalnem, literarno (po)ustvarja na podlagi obravnavanih besedil;

SC (4.3.1.1 | 4.3.2.1 | 1.3.3.1 | 1.3.4.1)

○: spremlja medijske predelave;

I: piše šolski esej na podlagi obravnavanih besedil;

I: govorno nastopa na podlagi prebranih besedil, ob tem razvija tudi samozaupanje in samospoštovanje, se uči premagovati negotovost in izkušnjsko spoznava različne vidike lastnega doživljanja v posebni (stresni učni) situaciji.

SC (3.1.1.2 | 3.1.2.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» tvori pisno besedilo (npr. šolski esej);

» predstavi svojo poustvaritev literarnega dela in utemelji navezavo na obravnavano besedilo;

» pisno oz. ustno komentira ali oceni gledališko, filmsko, likovno, glasbeno idr. predelavo obravnavanega dela.

KNJIŽEVNOST DRUGE POLOVICE 20. STOLETJA

IZBIRNO

OPIS TEME

Obravnava se **po eno** besedilo iz vsakega sklopa.

- W. Szymborska: Radost pisanja ali
 S. Plath: Črni vran v deževnem vremenu ali
 J. Prévert: Barbara ali
 D. Walcott: Morski trsi (Okus soli z ustnic vetra) ali
 T. Tranströmer: Romanski oboki (Napol dokončana nebesa)
- G. García Márquez: Sto let samote ali
 T. Morrison: Ljubljena ali
 P. Süskind: Parfum ali
 A. Džebbar: Ljubezen, fantazija ali
 D. Kiš: Grobnica za Borisa Davidoviča
- I. Kertész: Brezusodnost ali
 P. Levi: Ali je to človek ali
 A. Kourouma: Alahu ni treba ali
 L. Fuks: Moji črnolasi bratje
- S. Beckett: Čakajoč Godota ali
 E. Ionesco: Plešasta pevka ali
 T. Williams: Tramvaj poželenje ali
 Y. Reza: Art
- L. Krakar: V vzponu mladosti ali
 C. Zlobec: Pobeglo otroštvo ali
 T. Pavček: Še enkrat glagoli ali
 J. Menart: Croquis ali
 K. Kovič: Južni otok
- D. Zajc: Črni deček ali
 G. Strniša: Večerna pravljica ali
 S. Makarovič: Poroka ali
 M. Kravos: Zamejska žalostna
- T. Šalamun: Gobice ali
 F. Zagoričnik: Proti tok/Opus nič ali
 M. Jesih: Grizljaj sem svinčnik ali
 U. Zupan: Psalm - Magnolije v aprilskem snegu ali
 B. A. Novak: Zima
- B. Pahor: Nekropola ali
 V. Zupan: Menuet za kitaro ali
 E. Kocbek: Črna orhideja ali
 Z. Simčič: Človek na obeh straneh stene
- L. Kovačič: Kristalni čas ali
 L. Kovačič: Otroške stvari ali
 A. Hieng: Čudežni Feliks ali
 I. Hergold: Nož in jabolko ali
 F. Lipuš: Zmote dijaka Tjaža ali
 A. Blatnik: Plamenice in solze
- M. Mihelič: Ure mojih dni ali
 B. Bojetu: Filio ni doma ali
 M. Sosič: Balerina, balerina ali
 M. Tomšič: Šavrinke ali
 F. Lainšček: Kurji pastir ali
 E. Flisar: Čarovnikov vajenec
- D. Jančar: Smrt pri Mariji Snežni (Smrt pri Mariji Snežni) ali

Obravnava se **po eno** besedilo iz vsakega sklopa.

B. Gradišnik: Naj pevec drug vam srečo (Mistifikcije) ali

A. Blatnik: Vlažne stene (Menjave kož) ali

J. Virk: Moški nad prepadom (Moški nad prepadom) ali

M. Kleč: Nič takšnega (Lasje) ali

J. Messner: Skurne storije

D. Smole: Antigona ali

D. Jovanović: Zid, jezero

D. Jančar: Veliki briljantni valček ali

M. Zupančič: Vladimir

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Svetovna in slovenska književnost druge polovice 20. stoletja sta tematsko in slogovno izredno razgibani. Pojavljajo se literarna dela z značilnostmi prejšnjih literarnih obdobj, npr. različnih smeri realizma, nove romantike, simbolizma, ki sobivajo z novimi literarnimi iskanji in smermi. V svetovni književnosti se opazno vključuje tudi ustvarjalnost dotlej manj znanih delov sveta, zlasti Azije in postkolonialne Afrike.

Slovenska književnost po drugi svetovni vojni sledi novim tokovom v evropski oz. svetovni. V pesništvu so po obdobju graditeljskega zanosa in obrata v intimizem najznačilnejši modernizem, eksistencializem, ludizem in konkretna poezija, predvsem pa soobstoj raznovrstnih poetik s skupnim imenom pesniški pluralizem. Tako kot za poezijo je za obdobje od druge polovice 70. let do konca 90. let tudi za prozo značilen postmodernizem, v katerem se na različne načine, kot dialog ali nasprotovanje, v pripovednih tokovih magičnega realizma, metafikcije, nove proze, minimalizma, fantastike prepletajo vzorci in preseganja prejšnjih pripovednih snovanj. Postmodernizem v prozi sledi poveljnemu eksistencializmu v pripovedništvu in proznemu modernizmu. Vzoredno pa tudi v prozi obstaja književni pluralizem kratkih in dolgih pripovednih vrst, med katerimi je vse pomembnejša pričevarjska literatura. V dramatik po drugi svetovni vojni nastajajo različne dramske vrste, od socialno kritične drame do socialno kritične in modernistične komedije, družinske drame, poetične drame ter oblik postdramskega gledališča.

KNJIŽEVNOST DRUGE POLOVICE 20. STOLETJA V ČASU IN PROSTORU

CILJI

Dijak:

- : časovno in prostorsko umešča svetovno in slovensko književnost po drugi svetovni vojni ter spoznava njune predstavnike in njihova reprezentativna dela;
- : spoznava temeljne družbeno-kulturne in duhovnozgodovinske značilnosti obdobja ter jih prepoznava v literarnih delih;
- : razume in vrednoti pomen književnosti v svetu in na Slovenskem v drugi polovici 20. stoletja v primerjavi s preteklimi literarnimi obdobji;

I: temo medpredmetno povezuje (npr. s psihologijo, filozofijo, sociologijo, z zgodovino, umetnostno zgodovino, geografijo), s čimer razvija zmožnost širjenja spoznanj o književnosti in njihovega uvrščanja v širši kulturni kontekst;

SC (1.3.2.1)

O: v pisnih in elektronskih virih raziskuje biografijo avtorjev in njihov širši opus, družbeno-kulturne in duhovnozgodovinske okoliščine življenja v drugi polovici 20. stol., pri tem izboljšuje osebne strategije iskanja podatkov, analizira, primerja in kritično vrednoti verodostojnost in zanesljivost podatkov, informacij in digitalnih vsebin ter ugotovljeno predstavi.

SC (4.1.1.1 | 4.1.2.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » zna časovno in prostorsko umestiti svetovno in slovensko književnost po drugi svetovni vojni in navesti poglobitve predstavnike, za slovensko književnost poglobitve pesnike, pisatelje in dramatike;
- » z razumevanjem povzema temeljne družbeno-kulturne in duhovnozgodovinske raznolikosti v svetovni in slovenski književnosti po drugi svetovni vojni ter njihov vpliv na vsebino in obliko obravnavanih del;
- » pisno ali ustno ovrednoti pomen obravnavane literature.

TERMINI

◦ graditeljska lirika ◦ intimizem ◦ modernizem ◦ eksistencializem ◦ ludizem ◦ konkretna poezija
 ◦ postmodernizem ◦ pesniški pluralizem ◦ novi roman ◦ magični realizem ◦ pokrajinska fantastika
 ◦ minimalizem ◦ pričevanjska literatura ◦ poetična drama ◦ socialno kritična drama ◦ modernistična komedija ◦ socialnokritična komedija ◦ družinska drama ◦ postdramsko gledališče

KNJIŽEVNOST DRUGE POLOVICE 20. STOLETJA KOT BESEDNA UMETNOST

CILJI

Dijak:

○: bere in ob uporabi strokovnih pojmov interpretira izbrana besedila svetovne in slovenske književnosti druge polovice 20. stoletja;

SC (1.3.1.1)

○: lastne interpretacije obravnavanih besedil primerja z interpretacijami drugih bralcev (zlasti sošolcev) ter razume, da je interpretacija literarnih besedil odvisna od posameznikovih izkušenj, vrednot in znanja;

SC (3.3.1.2)

○: na podlagi prebranih besedil oblikuje književne probleme in trditve; v primeru težav zna poiskati ustrezne podatke in/ali pomoč (npr. vrstnika, učitelja, strokovnjaka ...).

SC (5.2.3.1 | 5.2.4.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» **prebere in interpretira izbrana besedila svetovne in slovenske književnosti druge polovice 20. stoletja;**

» **prepoznavna**, poimenuje in definira **literarnoteoretične pojme** ter razloži njihovo vlogo v besedilu;

» trditve osvetljuje z argumenti in protiargumenti, pri čemer uporablja strokovno izrazje;

» **prebrano vrednoti**, tako da utemeljuje svoje trditve z lastnimi izkušnjami, medpredmetnimi povezavami in literarnostjo.

TERMINI

◦ intimizem ◦ svobodni verz ◦ brezosebni lirski subjekt ◦ svobodna skladnja ◦ kratka zgodba

ODZIVI NA KNJIŽEVNOST DRUGE POLOVICE 20. STOLETJA

CILJI

Dijak:

○: o obravnavanem besedilu argumentirano razpravlja, ob tem se uči spretnosti aktivnega poslušanja ter nenasilne in asertivne komunikacije;

SC (1.1.5.1 | 3.3.2.1 | 1.2.5.1)

○: spremlja medijske predstavitve in predelave besedil, ki jih je bral pri pouku, ter raziskuje drugo delo njihovih avtorjev (drugo literarno delo, družbeno-kulturno delovanje – stanovska angažiranost, družbene funkcije, odmevnost v javnosti idr.);

○: na podlagi usvojene snovi v pogovoru razpravlja o vlogi literature v sodobnem svetu in s primeri argumentira svoja stališča;

l: piše razpravljalni/interpretativni esej o prebranih besedilih po načelih za pisanje maturitetnega eseja.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» napiše razpravljalni/interpretativni esej o književnosti druge polovice 20. stoletja;

» pokaže zmožnost govornega razpravljanja o temah, zvrsteh, oblikah, vlogi in pomenu književnosti po drugi svetovni vojni.

SLOVENSKA KNJIŽEVNOST 21. STOLETJA

IZBIRNO

OPIS TEME

Obravnava se **po eno** besedilo iz vsakega sklopa.

-
- B. Senegačnik: Maj (Pogovori z nikomer) ali
 A. Golob: Kaj rabim (Didaskalije k dihanju) ali
 V. Dintinjana: Ljudje, živali, bogovi (V suhem doku) ali
 K. Gorečan: Hana in svet (Trpljenje mlade Hane) ali
 N. Dragičević: Ljubav reče greva ali
 B. Korun: Ženska brez imena (Pridem takoj) ali
 E. Vouk: V najmanjšem (Opis slike) ali
 J. Ferk: 10x7 ali F. Hafner: Iz jezika, ki ga ni: zbrane slovenske pesmi ali
 M. Kačič: Prebujenje (Skoz pomladni dež bom šla) ali
 F. Lainšček: Ne bodi kot drugi ali
 U. Zupan: Psica in poletje (Psica in poletje)
-
- M. Kumerdej: Jetrnik (Temna snov) ali
 L. Kralj: Kosec koso brusi (Kosec koso brusi) ali
 P. Glavan: Pravzaprav (Gverilci) ali
 M. Likar: Nadin prt (Sedem besed) ali
 A. Mugerli: Jabolkosnedka (Čebelja družina) ali
 A. Bračič: Svetozarjeva smrt (Leteči ljudje) ali
 T. Podstenšek: Moč misli (Ribji krik) ali
 A. Schnabl: Zeleno, ki te hočem zeleno (Razvezani)
-
- S. Tratnik: Ime mi je Damjan ali
 M. Mazzini: Kralj ropotajočih duhov ali
 G. Vojnovič: Čefurji, raus ali
 M. Dekleva: Zmagoslavje podgan ali
 K. Marinčič: Prikrita harmonija ali
 N. Kramberger: Primerljivi hektarji ali
 M. Krese: Da me je strah? ali
 V. Simoniti: Ivana pred morjem
-
- M. Zupančič: Hodnik/Razred ali
 D. Potočnjak: Za naše mlade dame ali
 R. Vilčnik: Smeti na Luni ali
 S. Semenič: Šfantkov.si ali sedem kuharic, štirje soldati in tri sofije ali
 N. Gazvoda: Tih vdih ali
 T. Mislej: Naše skladišče ali
 K. Morano: Usedline
-

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Dijak spozna najmanj po eno lirsko, kratkoprozno in dramsko besedilo ter odlomek iz enega romana najnovejše slovenske književnosti. Učitelj avtonomno izbira med nagrajenimi slovenskimi deli, npr. med prejemniki Prešernove, Jenkove, Grumove nagrade, nagrade kresnik, pri čemer so navedena dela le primeri teh nagrajencev. Učitelj spremlja sočasno produkcijo in izbira med različnimi literarnimi vrstami in zvrstmi. Dijak se lahko tako seznani tudi s sodobnim slovenskim literarnim sistemom: z avtorji, deli, njihovim delovanjem

(članstvo v žirijah, vodenje delavnic ...) in družbeno-kulturnim kontekstom (literarne revije, nagrade, založbe, medijske predstavitve sodobne književnosti 21. stoletja, TV-oddaje, radijske oddaje, podcasti ipd.).

SLOVENSKA KNJIŽEVNOST 21. STOLETJA KOT BESEDNA UMETNOST

CILJI

Dijak:

○: bere in ob uporabi strokovnih pojmov interpretira izbrana besedila slovenske književnosti 21. stoletja;

SC (1.1.2.2 | 1.3.1.1)

○: lastne interpretacije primerja z interpretacijami drugih bralcev (zlasti sošolcev) in razume, da je interpretacija obravnavanih besedil odvisna od posameznikovih izkušenj, vrednot in znanja;

○: na podlagi prebranih besedil oblikuje književne probleme in trditve, pri tem uporablja strokovne izraze; v primeru težav zna sam poiskati ustrezne podatke in/ali pomoč (npr. vrstnika, učitelja, strokovnjaka ...);

SC (5.2.3.1 | 5.2.4.2)

○: obravnavana besedila primerja z drugimi besedili;

○: presoja umetniškost obravnavanega besedila.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» prebere in interpretira izbrana besedila slovenske književnosti 21. stoletja;

» prepozna, poimenuje in definira literarnoteoretične pojme ter razloži njihovo vlogo v besedilu.

ODZIV NA BRANJE SLOVENSKE KNJIŽEVNOSTI 21. STOLETJA

CILJI

Dijak:

O: o obravnavanem besedilu argumentirano razpravlja, ob tem se uči spretnosti aktivnega poslušanja ter nenasilne in asertivne komunikacije;

SC (1.1.5.1 | 3.3.2.1 | 1.2.5.1)

O: govorno interpretira (recitira, deklamira, interpretativno bere) umetnostna besedila;

I: v različnih medijih, tudi digitalnem, literarno (po)ustvarja na podlagi obravnavanih besedil;

SC (4.3.2.1 | 4.3.1.1 | 5.1.1.1 | 5.1.4.1 | 4.5.2.1)

I: spremlja medijske predelave besedila ali kulturne dogodke, povezane z avtorjem ali obravnavanim besedilom;

I: piše šolski esej na podlagi obravnavanih besedil.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » govorno interpretira (recitira, deklamira, interpretativno bere) umetnostna besedila;
- » pisno oz. ustno komentira ali oceni gledališko, filmsko, medijsko idr. predelavo obravnavanega dela;
- » prebrana besedila **vrednoti**, tako da **utemeljuje svoje trditve z lastnimi izkušnjami** in temeljnim literarnim znanjem **ter prebrano aktualizira** in se kritično opredeli do njegove umetniškosti.

TERMINI

◦ literarne revije ◦ knjižne zbirke ◦ literarna kritika ◦ literarne nagrade

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Ob koncu obravnave književnosti v 4. letniku je smiselna **sistematična ponovitev znanja** **SC** (2.2.1.1) **s problemsko poglobitvijo in kritičnim vrednotenjem**. Eden od predlogov je razredna, medrazredna ali šolska **debata** na tezo, ki jo skupaj oblikujejo učitelj in dijaki. **SC** (5.2.4.1) **SC** (5.2.4.3) Za dijake bo zelo motivirajoče, če uspe debatno skupino sestaviti tudi učiteljem. Debatne teze **SC** (2.2.3.1) so različno široke: npr. Gimnazijski program vzgoji literarno široko razgledanega bralca/Gimnazija vzgoji motiviranega, kritičnega in ustvarjalnega bralca/Slovenski maturant je samozavestni in kultivirani bralec leposlovja ipd.

Debata je aktivna, trdno strukturirana in preizkušena metoda poučevanja, ki se je dijaki naučijo v prvem letniku, nato pa jo večkrat izvedejo. V dogodek se vključi **vse dijake**, nekatere kot neposredne člane debatnih/tekmovalnih skupin, druge kot sodnike, časomerilce ali aktivne poslušalce, ki na koncu oblikujejo povratno informacijo po vnaprej dogovorjenih merilih vrednotenja. Mogoče je tudi ocenjevanje znanja.

Debata je priložnost za razvijanje številnih kompetenc, kot so kritična presoja informacij ^{SC} (2.2.2.1), zmožnost opredelitve problema (pri čemer dijak upošteva značilnosti problema, kot so [ne]jasnost, [ne]opredeljenost, [ne]določljivost problema, lastnosti reševanja, [ne]definirane, [ne]sistemske rešitve ter vpletenost deležnikov); ^{SC} (2.2.3.1) motiviranje in spodbujanje članov tima ^{SC} (5.2.4.1) ter razvijanje spretnosti za učinkovito komunikacijo, pogajanje, vodenje ^{SC} (5.2.4.3).

VIRI IN LITERATURA PO POGLAVJIH

OPREDELITEV PREDMETA

Ahačič, K. (2024). *Slovnica na kvadrat: slovenska slovnica za srednjo šolo*. Založba Rokus Klett.

Bešter, M. (2011). Sporazumevalna zmožnost – eden izmed temeljnih ciljev pouka slovenščine. *Jezik in slovstvo*, 56(3-4), 111–130.

Bone, J., Cencič, M., Ferme, J., Gaber, S., Golob, N., idr. (2023). *Pogled na šolo 21. stoletja v duhu kompetenc in pismenosti*. Zavod RS za šolstvo.

Dumont, H., Istance, D., Benavides, F. (ur.) (2013). *O naravi učenja: uporaba raziskav za navdih prakse*. Zavod RS za šolstvo.

Haramija, D., Ivanuš - Grmek, M. (2024). Nekateri mehanizmi razvijanja bralne pismenosti na področju vzgoje in izobraževanja. *Jezik in slovstvo*, 69(3), 151–164. <https://doi.org/10.4312/jis.69.3.151-164>

Holcar Brunauer, A. (2016). *Formativno spremljanje v podporo učenju: priročnik za učitelje in strokovne delavce* (2., dopolnjena izd.). Zavod RS za šolstvo.

Krakar Vogel, B. (2020). *Didaktika književnosti pri pouku slovenščine*. Založba Rokus Klett.

Marentič Požarnik, B. (2018). *Psihologija učenja in pouka: od poučevanja k učenju*. DZS.

Mikolič, V. (2016). Medkulturno poučevanje jezika in književnosti po modelu Tilka. *Slovenščina v šoli*, 19(3-4).

Pečjak, S., Gradišar, A. (2015). *Bralne učne strategije*. Zavod RS za šolstvo.

Plešec Gasparič, R., Valenčič Zuljan, M., Kalin, J. (2020). Obrnjeno učenje in poučevanje kot priložnost za inovativno in prožno izvajanje učnih oblik v visokošolskem izobraževanju. *Journal of Elementary Education*, 13, 51–80.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Ahačič, K. (2024). *Slovnica na kvadrat: slovenska slovnica za srednjo šolo* (3., dopolnjena izd.). Založba Rokus Klett.

- Ahačič, K. (2024). Slovníčné vsebine pri jezikovnem pouku slovenščine pred prenovu učnih načrtov. *Jezik in slovstvo*, 69(3), 9–28. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/oohk0kv>
- Bone, J., Cencič, M., Ferme, J., Gaber, S., Golob, N., idr. (2023). *Pogled na šolo 21. stoletja v duhu kompetenc in pismenosti*. Zavod RS za šolstvo.
- Černivec, M. (2018). Uresničevanje dopolnjenega komunikacijskega modela pri obravnavi slovnčnih tem v gimnaziji. *Jezikovni zapiski*, 24(2), 69–79.
- Črtalič, K., Davidović, K., Eniko, M., Gaber, B., Hedžet Krkač, M., Jerše, L., Kerin, M., Knez, M., Kobe, B., Lukman, M., Mršnik, S., Podbornik, K., Skubic, D., Štehar, F., Verdinek, A., Makuc, S., Demšar, M., Kern, D., Moravec, B., Sever, A., Trškan, D. (2022). *Slovenščina kot učni jezik za govorce slovenščine kot drugega jezika*. Zavod RS za šolstvo.
- Dumont, H., Istance, D., Benavides, F. (2013). *O naravi učenja*. Zavod RS za šolstvo.
- Grah, J. idr. (2017). *Vključujoča šola: priročnik za učitelje in druge strokovne delavce* (1. izd., 1. natis). Zavod RS za šolstvo.
- Grosman, M., Jamnik, T. (2006). *Razsežnosti branja*. Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS.
- Holcar Brunauer, A. (2016). *Formativno spremljanje v podporo učenju: priročnik za učitelje in strokovne delavce* (2., dopolnjena izd., 1. dotis k 1. natisu). Zavod RS za šolstvo.
- Kovač, M. (2020). *Berem, da se poberem: 10 razlogov za branje knjig v digitalnih časih*. Mladinska knjiga.
- Krakar Vogel, B. (2018). Zunanja diferenciacija književnega pouka v osnovnih in srednjih šolah. *Slovenščina v šoli*, 21(1), 2–19.
- Krakar Vogel, B. (2020). *Didaktika književnosti pri pouku slovenščine* (1. izd., str. 308). Založba Rokus Klett.
- Krakar Vogel, B., Blažič, M. M. (2013). *Sistemska didaktika književnosti v teoriji in praksi*. Pedagoški inštitut.
- Marentič Požarnik, B. (2018). *Psihologija učenja in pouka: od poučevanja k učenju*. DZS.
- Mikolič, V. (2022). S Tilko v svet jezika: teoretična izhodišča in praktične smernice za poučevanje slovenščine, drugih in tujih jezikov po učnem modelu Tilka. Znanstveno-raziskovalno središče Koper in Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Pečjak, S., Gradišar, A. (2015). *Bralne učne strategije*. Zavod RS za šolstvo.
- Plešec Gasparič, R., Valenčič Zuljan, M., Kalin, J. (2020). Obrnjeno učenje in poučevanje kot priložnost za inovativno in prožno izvajanje učnih oblik v visokošolskem izobraževanju. *Journal of Elementary Education*, 13, 51–80.
- Saksida, I. (2019). Izhodišča in posledice komunikacijskega in tradicionalnega načrtovanja pouka književnosti. *Jezik in slovstvo*, 64(1), 21–28. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/6okq6ay>
- Starc, S. (2023). Pouk slovenščine in besedilna/večkodna pismenost: razmislek ob prenavljanju učnih načrtov za slovenščino. *Jezik in slovstvo*, 69(3), 79–94. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ai1tm8y>

Štefanc, D., Ermenc Skubic, K., Čop, J., Žveglič, M., Belasić, I., Škapin, D., Klančnik, B., Založnik, P., Kavnik, K., Urh, V. (2021). *Skupaj razvijamo potenciale vsakega dijaka: 1. del, Udejanjanje načela individualizacije v poklicnem in strokovnem izobraževanju na ravni institucije; 2. del, Načrtovanje in izvajanje učne individualizacije*. Center RS za poklicno izobraževanje. Skupaj_razvijamo_potenciale_vsakega_dijaka.pdf (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/vqgy24t>)

Velikonja, T. (2017). *Razvijanje zmožnosti medpredmetnega povezovanja z metodo projektnega dela pri gimnazijskem pouku književnosti*. [Magistrsko delo, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta]. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/kev9z3l>

Vogel, J. (2021). Kritična sporazumevalna zmožnost – osrednji koncept sodobnega pouka prvega jezika. *Jezik in slovstvo*, 66(1), 3–16. <https://doi.org/10.4312/jis.66.1.3-16>

Vogel, J. (2023). Procesne metode pri pouku slovenskega jezika kot prvega jezika. *Jezik in slovstvo*, 68(2), 3–17.

Žakelj, A., Borstner, M. (ur.) (2012). *Razvijanje in vrednotenje znanja*. Zavod RS za šolstvo.

Žbogar, A. (2014). Literarno branje in mladostniki. V *Recepcija slovenske književnosti* (str. 551–557). Repozitorij Univerze v Ljubljani. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/aprev3k>

Žbogar, A. (2021). (Meta)kognitivno-kritično šolsko branje književnosti. *Pedagoška obzorja*, 36(3-4), 69–80. <http://www.dlib.si>

Žbogar, A. (2023). Metoda obrnjenega učenja pri pouku slovenščine (književnosti). *Jezik in slovstvo*, 68(2), 19–30. <https://doi.org/10.4312/jis.68.2.19-30>

Žbogar, A. (2007). Za dejaven pouk književnosti. *Jezik in slovstvo*, 52(1), 55–66. <https://doi.org/10.4312/jis.52.1.55-66>

SPORAZUMEVANJE IN BESEDILO

Bešter, M. (2011). Sporazumevalna zmožnost – eden izmed temeljnih ciljev pouka slovenščine. *Jezik in slovstvo*, 56(3–4), 111–130.

Bone, J., Cencič, M., Ferme, J., Gaber, S., Golob, N., idr. (2023). *Pogled na šolo 21. stoletja v duhu kompetenc in pismenosti*. Zavod RS za šolstvo.

Dumont, H., Istance, D., Benavides, F. (ur.) (2013). *O naravi učenja: uporaba raziskav za navdih prakse* (1. izd., str. 303). Zavod RS za šolstvo. <https://www.zrss.si/pdf/o-naravi-ucenja.pdf>

Kerndl, M., Mršnik, S., Novak, N., Fekonja, R., Hedžet Krkač, M., Kerin, M., Rosc Leskovec, D., Sivec, M., Zore, N., Milekšič, V., Čuk, A., Stanonik, M., Gaber, B., Bačnik, A., Cotič, J., Fekonja, U., Vilar, P., Kavčič, A., Godec Soršak, L., Ceket Odar, M. (2022). *Bralna pismenost: opredelitev in gradniki* (spletna izd.). Zavod RS za šolstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/1y6j0n8>

Krajnc Ivič, M. (2024). »Izhodišče je besedilo« – o besedilih in žanrih pri pouku slovenščine. *Jezik in slovstvo*, 69(3), 45–60. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/gjpq2p3>

Pečjak, S., Bon, M., Bucik, N., Doupona, M., Gobec, M., Hočevnar Grom, A., Demšar Pečak, N., Lavrenčič Vrabec, D., Lubšina Novak, M., Možina, E., Nolimal, F., Ojsteršek, A., Bergoč, S., Potočnik, N., Požar Matijašič, N.,

Saksida, I., Stabej, M., Straus, B., Šverc, A., Zamida, R. (2023). *Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti za obdobje 2019–2030* (spletna izd.). Ministrstvo RS za vzgojo in izobraževanje; Zavod RS za šolstvo.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/vthommj>

Starc, S.: Pouk slovenščine in besedilna/večkodna pismenost: razmislek ob prenavljanju učnih načrtov za slovenščino. *Jezik in slovstvo*, 69(3), 79–94. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ai1tm8y>

Vogel, J. (2021). Kritična sporazumevalna zmožnost – osrednji koncept sodobnega pouka prvega jezika. *Jezik in slovstvo*, 66(1), 3–15. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/6av4thj>

RAZVIJANJE BRALNE PISMENOSTI

Novak, N. (2023). *Bralna pismenost in razvoj slovenščine kot učnega jezika*. Zavod RS za šolstvo.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/w3q7cm6>

Pečjak, S., Bon, M., Bucik, N., Doupona, M., Gobec, M., Hočevar Grom, A., Demšar Pečak, N., Lavrenčič Vrabec, D., Lubšina Novak, M., Možina, E., Nolimal, F., Ojsteršek, A., Bergoč, S., Potočnik, N., Požar Matijašič, N., Saksida, I., Stabej, M., Straus, B., Šverc, A., Zamida, R. (2023). *Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti za obdobje 2019–2030* (Spletna izd.). Ministrstvo RS za vzgojo in izobraževanje; Zavod RS za šolstvo.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/vthommj>

Vogel, J. (2021). Kritična sporazumevalna zmožnost – osrednji koncept sodobnega pouka prvega jezika. *Jezik in slovstvo*, 66(1), 3–16. <https://doi.org/10.4312/jis.66.1.3-16>

Zavod RS za šolstvo. (b. d.) Bralna pismenost. Opredelitev in gradniki.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/1v6j0n8>

BESEDILO, BESEDILNE VRSTE, BESEDILNE SKUPINE

Krajnc Ivič, M. (2024). »Izhodišče je besedilo« – o besedilih in žanrih pri pouku slovenščine. *Jezik in slovstvo*, 69(3), 45–59. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/qjpa2p3>

BESEDILOSLOVJE IN SPREJEMANJE TER TVORJENJE BESEDILA

Pečjak, S., Gradišar, A. (2012). *Bralne učne strategije* (2., razširjena in dopolnjena izd., str. 423). Zavod RS za šolstvo.

Starc, S. (2023). Primer obravnave večkodnih besedil v šoli s pomočjo vizualne slovnice. V Jožef Beg, J., Hočevar, M., Kočnik, N. (ur.). *Naslavljanje raznolikosti v jeziku in književnosti [Slovenski slavistični kongres, Maribor, 28.–30. september 2023]* (str. 255–267). Zveza društev Slavistično društvo Slovenije.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/elu3qsm>

Vogel, J. (2022). Razvijanje strategij kritičnega branja pri pouku prvega jezika. V A. Žbogar (ur.). *58. seminar slovenskega jezika, literature in kulture: branje v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi* (str. 9–16). Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani in Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/wq33new>

SLOVENSKI JEZIK V PROSTORU, DRUŽBI IN ČASU

(SLOVENSKI) JEZIK V DRUŽBI

Šekli, M. (2022). Slovenski jezik v prostoru in družbi: predstavitev izbranih pojmov. V Krakar Vogel, B. (ur.). *Kar je, beži: Zoranu Božiču v spomin: ob prvi obletnici smrti dr. Zorana Božiča, literarnega zgodovinarja, prešernoslovca, profesorja in publicista* (str. 107–118). Slavistično društvo.

JEZIKOVNE ZVRSTI

Ahačič, K. (2024). *Slovnica na kvadrat: slovenska slovnica za srednjo šolo* (3., dopolnjena izd., str. 199). Založba Rokus Klett.

ZGODOVINA SLOVENSKEGA JEZIKA

Ahačič, K. (2024). Zakaj in kako je potrebno obravnavati zgodovino slovenskega jezika pri pouku slovenščine v srednji šoli. V Jožef Beg, J., Hočevar, M., Kočnik, N. (ur.). *Jezik in književnost v spreminjanju [Slovenski slavistični kongres, Celje, 26.–28. september 2024]* (str. 233–236). <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ynts5wm>

Ahačič, K. (2015). *Jezični možje: zgodba o slovenskem jeziku* (1. izd., str. 47). Založba Rokus Klett.

Slovenski slavistični kongres. (b. d.). *Jezik in književnost v spreminjanju [Slovenski slavistični kongres, Celje, 26.–28. september 2024]*. 34, 729. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ynts5wm>

Šekli, M. (2021). Notranja in zunanja zgodovina slovenskega jezika v srednjem veku (ok. 550–1550). V Šekli, M., Rezončnik, L. (ur.). *Slovenski jezik med slovanskimi jeziki [Slovenski slavistični kongres, Monošter/Szentgotthárd in Moravske Toplice, 30. september–2. oktober 2021]* (str. 187–227). Zveza društev Slavistično društvo Slovenije. <https://zdsds.si/tiskovina/3265/>

Šekli, M. (2024). Začetek oblikovanja slovenskih pokrajinskih knjižnojezikovnih različic v 18. stoletju. V Jožef Beg, J., Hočevar, M., Kočnik, N. (ur.). *Jezik in književnost v spreminjanju [Slovenski slavistični kongres, Celje, 26.–28. september 2024]* (str. 253–282). Zveza društev Slavistično društvo Slovenije.

Vukotič, J., Gorenc, B. (2022). *Reformatorji v stripu ali kako smo Slovenci dobili prvo res doooooolgo knjigo (in eno krajšo, ki je opisala, kako pišemo)* (darilna izd., str. 77). Škratelj.

JEZIKOVNI SISTEM IN NJEGOVA VLOGA

Ahačič, K. (2024). *Slovnica na kvadrat: slovenska slovnica za srednjo šolo* (3., dopolnjena izd., str. 199). Založba Rokus Klett.

Černivec, M. (2018). Uresničevanje dopolnjenega komunikacijskega modela pri obravnavi slovničnih tem v gimnaziji. *Jezikovni zapiski*, 24(2), 69–79. <https://ojs.zrc-sazu.si/jz/article/view/7101>

Vogel, J. (2015). Modeli jezikovnega pouka pri predmetu slovenščina od leta 1990 do danes. *Jezik in slovstvo*, 60(3–4), 173–183. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/qzbtcd7>

JEZIKOVNE RAVNINE IN UNIVERZALNOST JEZIKOVNEGA SISTEMA

Ahačič, K. (2024). *Slovnica na kvadrat: slovenska slovnica za srednjo šolo* (3., dopolnjena izd., str. 199). Založba Rokus Klett.

Ahačič, K. (2024). Slovníčné vsebine pri jezikovnem pouku slovenščine pred prenovu učnih načrtov. *Jezik in slovstvo*, 69(3), 9–28. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/oohk0kv>

Černivec, M. (2018). Uresničevanje dopolnjenega komunikacijskega modela pri obravnavi slovnicih tem v gimnaziji. *Jezikoslovni zapiski*, 24(2), 69–79. <https://ojs.zrc-sazu.si/jz/article/view/7101>

Gomboc, M. (2024). *Slovenščina: po korakih do odličnega znanja* (3. ponatis, str. 267). Mladinska knjiga.

Slovenski slavistični kongres. (b. d.). *Slovenski jezik in književnost v srednjeevropskem prostoru: [Slovenski slavistični kongres, Gradec/Graz in Maribor, 1.–3. oktober, 8.–9. oktober 2020]*. 30, 561 (str. 445–459). Zveza društev Slavistično društvo Slovenije. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/9zlmv2x>

Vogel, J. (2015). Modeli jezikovnega pouka pri predmetu slovenščina od leta 1990 do danes. *Jezik in slovstvo*, 60(3/4), 173–183. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/qzbtcd7>

BESEDOSLOVJE

Slovenski slavistični kongres. (b. d.). *Slovenski jezik in književnost v srednjeevropskem prostoru: [Slovenski slavistični kongres, Gradec/Graz in Maribor, 1.–3. oktober, 8.–9. oktober 2020]*. 30, 561 (str. 233–302). Zveza društev Slavistično društvo Slovenije. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/9zlmv2x>

BESEDOTVORJE

Slovenski slavistični kongres. (b. d.). *Slovenski jezik in književnost v srednjeevropskem prostoru: [Slovenski slavistični kongres, Gradec/Graz in Maribor, 1.–3. oktober, 8.–9. oktober 2020]*. 30, 561 (str. 152–232). Zveza društev Slavistično društvo Slovenije. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/9zlmv2x>

SKLADNJA

Smolej, M. (2022). *Skladanje: izbrana poglavja iz skladnje slovenskega jezika* (1. izd., str. 209). Znanstvena založba Filozofske fakultete. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/idb3ndt>

PRAVOPIS IN PRAVOREČJE

PRAVOPIS

Černivec, M. (2024). Pravopisne vsebine in razvijanje pravopisne zmožnosti pri pouku slovenščine v gimnaziji. *Jezik in slovstvo*, 69(3), 29–44. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/6ncoxfb>

PRAVOREČJE

Bešter, M. (2011). Sporazumevalna zmožnost – eden izmed temeljnih ciljev pouka slovenščine. *Jezik in slovstvo*, 56(3/4), 111–130. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/tdhkkz2>

Bone, J., Cencič, M., Ferme, J., Gaber, S., Golob, N., Haramija, D., Hozjan, D., Jamšek, J., Kos, Ž., Krajnc Ivič, M., Kregar, S., Lipovec, A., Majer Kovačič, J., Mršnik, S., Novak Zabukovec, V., Pavlin, J., Pevec Semec, K., Pulko, S., Rosc Leskovec, D., Žakelj, A. (2023). *Pogled na šolo 21. stoletja v duhu kompetenc in pismenosti [znanstvena monografija]* (2., popravljena spletna izd.). Zavod RS za šolstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/opi3z3b>

Dumont, H., Istance, D., Benavides, F. (ur.). (2013). *O naravi učenja: uporaba raziskav za navdih prakse* (1. izd., str. 303). Zavod RS za šolstvo. <https://www.zrss.si/pdf/o-naravi-ucenja.pdf>

Holcar, A. (2017). *Formativno spremljanje v podporo učenju: priročnik za učitelje in strokovne delavce* (2., dopolnjena izd.). Zavod RS za šolstvo.

Marentič Požarnik, B. (2024). *Psihologija učenja in pouka: od poučevanja k učenju* (2., prenovljena izd., str. 320). DZS.

Novak, N. (2019). *Formativno spremljanje na razredni stopnji: priročnik za učitelje* (1. izd., str. 152). Zavod RS za šolstvo.

Pečjak, S., Gradišar, A. (2015). *Bralne učne strategije* (2., razširjena in dopolnjena izd., str. 423). Zavod RS za šolstvo.

Pečjak, S., Bon, M., Bucik, N., Doupona, M., Gobec, M., Hočevar Grom, A., Demšar Pečak, N., Lavrenčič Vrabec, D., Lubšina Novak, M., Možina, E., Nolimil, F., Ojsteršek, A., Bergoč, S., Potočnik, N., Požar Matijašič, N., Saksida, I., Stabej, M., Straus, B., Šverc, A., Zamida, R. (2023). *Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti za obdobje 2019–2030* (Spletna izd.). Ministrstvo RS za vzgojo in izobraževanje; Zavod RS za šolstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/vthommj>

Plešec Gasparič, R., Valenčič Zuljan, M., Kalin, J. (2020). Obrnjeno učenje in poučevanje kot priložnost za inovativno in prožno izvajanje učnih oblik v visokošolskem izobraževanju. *Revija za elementarno izobraževanje*, 13, 51–79. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/kkz5w3t>

SLOVENŠČINA V DIGITALNI DOBI

Pečjak, S. (2022). Psihološka perspektiva učinkov digitalizacije na procese branja in učenja pri ljudeh. V A. Žbogar (ur.). *58. seminar slovenskega jezika, literature in kulture: branje v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi* (str. 61–68). Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani; Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko.

OBLIKOVANJE IN RAZVIJANJE ZAVESTI O SLOVENŠČINI V DIGITALNI DOBI

Pečjak, S. (2022). Psihološka perspektiva učinkov digitalizacije na procese branja in učenja pri ljudeh. V A. Žbogar (ur.). *58. seminar slovenskega jezika, literature in kulture: branje v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi* (str. 61–68). Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani in Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko.

BRANJE LITERARNIH BESEDIL V CELOTI

Žbogar, A. (2019). Razvijanje literarne zmožnosti pri pouku književnosti. *Jezik in slovstvo*, 64(1), 73–83.

Žbogar, A. (2021). (Meta)kognitivno-kritično šolsko branje književnosti. *Pedagoška obzorja: časopis za didaktiko in metodiko*, 36(3-4), 69–80.

LITERARNO BESEDILO KOT BESEDNA UMETNOST

Holcar Brunauer, A., Bizjak, C., Cotič Pajntar, J., Borstner, M., Eržen, V., Kerin, M., Komljanc, N., Kregar, S., Margan, U., Novak, L., Rutar Ilc, Z., Zajc, S., Zore, N. (2017). *Formativno spremljanje v podporo učenju: priročnik za učitelje in strokovne delavce*. Zavod RS za šolstvo.

Volk, T. (2024). *Domače branje v gimnaziji v luči Izhodišč za prenovo učnih načrtov v osnovni šoli in gimnaziji*. [Magistrsko delo, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta]. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/umu9v4c>

Žbogar A. (ur.) (2022). *Branje v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi: 58. seminar slovenskega jezika, literature in kultur*. Založba Univerze v Ljubljani.

ODZIVI NA PREBRANO

Doljak, I., Velikonja Kolar, I. (2018). *Slovenščina: kako pišemo šolski esej, gradivo za pripravo eseja*. Mladinska knjiga.

Žbogar, A. (2021). (Meta)kognitivno-kritično šolsko branje književnosti. *Pedagoška obzorja: časopis za didaktiko in metodiko*, 36(3-4), 69–80.

Žbogar A. (2023). Metoda reševanja književnih problemov in problemski šolski esej v gimnaziji. *Slavia Centralis*, 16(2), 308–325.

LITERARNI SISTEM

Juvan, M. (1997). Vprašanje o literarnosti – nekaj uvodnih opazanj. *Slavistična revija*, 45(1–2), 207–223.

Kmecl, M. (1983). *Mala literarna teorija: priročnik za učitelje slovenščine na osnovnih in srednjih šolah*. Univerzum.

Kos, J. (2014). *Literarna teorija*. DZS.

Kraker Vogel, B. (2020). Literarna teorija na pragu srednje šole. V *Didaktika književnosti pri pouku slovenščine*. Založba Rokus-Klett.

Zupan Sosič, A. (2014). Literarno branje. *Jezik in slovstvo*, 59(4), 47–65.

Zupan Sosič, A. (2023). Literarnost Cankarjevih romanov Križ in Križ na gori. *Jezik in slovstvo*, 68(4), 3–16.

BRANJE IN INTERPRETACIJA LITERARNEGA BESEDILA

Kovač, M. (2022). *Berem, da se poberem*. Mladinska knjiga.

ODZIVI

Blatnik, A. (1996). *Šola kreativnega pisanja*. Cankarjeva založba.

Blažič, M. M. (2013). *Kreativno pisanje*. GV Izobraževanje. <https://www.dlib.si>
(<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/hd5wokc>)

STARE NEEVROPSKE KNJIŽEVNOSTI IN ANTIKA

STARE NEEVROPSKE KNJIŽEVNOSTI IN ANTIKA V ČASU IN PROSTORU

Bizjak, K. (2017). *Recepcija antične književnosti in njeni odmevi pri pouku književnosti v gimnaziji*. [Magistrsko delo, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta]. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/qw4zzqn>

Maver, A. (2004). Grška in rimska književnost pri gimnazijskem pouku latinščine in slovenščine. *Keria*, 6(2), 147–152.

Žbogar, A. (2019). Slovensko ljudsko slovstvo in antična književnost pri pouku književnosti. *Jezik in slovstvo*, 64(2), 31–40, 116.

STARE NEEVROPSKE KNJIŽEVNOSTI IN ANTIKA KOT BESEDNA UMETNOST

Božič, Z. (2018). *Antična književnost (učno gradivo)*. Repozitorij Univerze v Novi Gorici. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/us73h9q>

Schmidt, J. (1995). *Slovar grške in rimske mitologije*. Mladinska knjiga.

Whitmarsh, T. (2013). *Starogrška literatura*. Modrijan.

Žbogar, A. (2018). Intra- in interkulturalna tujost antične književnosti v gimnaziji. *Didactica slovenica*, 33(3-4), 81–93. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ac20dh9>

SREDNJI VEK

ODZIVI NA SREDNJEVEŠKO KNJIŽEVNOST

Weiss, S. (2023). Kreacija in emanacija v Dantejevi Božanski komediji. V *Svetloba tudi v temi: Dante Alighieri (1265–1321), pesnik in vizionar: (ob 700-letnici pesnikove smrti)*. 101–121, 299–300. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/pqxnuq4>

SLOVENSKA SLOVSTVENA FOLKLORA

SLOVENSKA SLOVSTVENA FOLKLORA V ČASU IN PROSTORU

Ivančič Kutin, B. (2024). Celostna obravnava slovstvene folklorne v šoli: besedilo s kontekstom in teksturo v izkustvenem pouku in situ. *Jezik in slovstvo*, 69(3), 165–180. <https://doi.org/10.4312/jis.69.3.165-180>
(<https://doi.org/10.4312/jis.69.3.165-180>)

KLASICIZEM IN RAZSVETLJENSTVO

KLASICIZEM IN RAZSVETLJENSTVO KOT BESEDNA UMETNOST

Lah, K. (2007). Spremnja študija. V *Anton Tomaž Linhart: Ta veseli dan ali Matiček se ženi: ena komedija v petih aktih* (str. 111-123). Študentska založba.

PREDROMANTIKA IN ROMANTIKA

PREDROMANTIKA IN ROMANTIKA V ČASU IN PROSTORU

Vuorikari, R., Punie, Y., & Kluzer, S. (2023). *Okvir digitalnih kompetenc za državljane: z novimi primeri rabe znanja, spretnosti in stališč: DigComp 2.2* (1. izd., str. 126). Zavod RS za šolstvo.

PREDROMANTIKA IN ROMANTIKA KOT BESEDNA UMETNOST

Debeljak, R. (2021). Prešernova poezija v osnovni šoli. V *Slovenska poezija* (str. 319–326). Repozitorij Univerze v Ljubljani. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/uru9xuz>

ODZIVI NA PREDROMANTIKO IN ROMANTIKO

Karničar, L. (2024). *Uresničevanje cilja trajnostnega razvoja pri pouku književnosti v gimnaziji*. [Magistrsko delo, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta]. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/jd3cnev>

Krajnc Ivič, M., Mikolič, V. (2019). Nekatere lastnosti nasilnega govora in jezikovnopolične usmeritve za nenasilno komunikacijo. V *Obdobja 38: Slovenski javni govor in jezikovnokulturna (samo)zavest*. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/za9mp7u>

REALIZEM IN NATURALIZEM

ODZIVI NA REALIZEM IN NATURALIZEM

Kovaček, K. (2024). *Jurčičeva domačija: pouk zgodovine in slovenščine v muzeju na prostem*. [Magistrsko delo, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta]. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/9xz1uom>

KNJIŽEVNOST PRVE POLOVICE 20. STOLETJA

Lah, K. (2014). Podoba očeta v Kosmačevem romanu Pomladni dan in noveli Pot v Tolmin. *Jezik in slovstvo*, 59(2–3), 69–76. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/pk8aux5>

KNJIŽEVNOST PRVE POLOVICE 20. STOLETJA V ČASU IN PROSTORU

Prvi na maturi. (9. junij 2021). *Književnost 1. polovice 20. stoletja* [podcast epizoda]. RTV SLO. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/598b0qi>

KNJIŽEVNOST PRVE POLOVICE 20. STOLETJA KOT BESEDNA UMETNOST

Jack McIntire. (2019, 14. november). *Pogovor z Maxom Brodom o Franzu Kafki* [video]. YouTube.

<https://www.youtube.com/watch?v=v8iNnpP5tc4>

motiviran.si. (2017, 27. april). *Partizanske pesmi* [video]. YouTube.

<https://www.youtube.com/watch?v=DHS2PAQ3HzY>

RTV Slovenija. (2011, 22. november). *Menuet za besedo (Bulgakov, Mojster in Margareta)*. RTV 365.

<https://aplifikacijaun.zrss.si/api/link/a14h3ci>

RTV Slovenija. (2019, 17. december). *Prežihov Voranc: Samorastniki* [podkast epizoda]. RTV 365.

<https://aplifikacijaun.zrss.si/api/link/gvxrcfe>

RTV Slovenija. (2024, 5. marec). *Slavko Grum: Dogodek v mestu Gogi* [podkast epizoda]. RTV 365.

<https://aplifikacijaun.zrss.si/api/link/2ne1lsa>

RTV Slovenija. (2024, 14. marec). *Srečko Kosovel – ob 120. obletnici rojstva* [video]. RTV 365.

<https://aplifikacijaun.zrss.si/api/link/a2hv6lo>

Vtič, D. (2021, 1. januar). *Srečko Kosovel* [video]. Arnes video. <https://video.arnes.si/watch/wGTiTTIKghLT>

Založba Malinc. (2020, 15. julij). *Novo izdane knjige 2020* [video]. Facebook.

<https://aplifikacijaun.zrss.si/api/link/ounxnlg>

SLOVENSKA KNJIŽEVNOST 21. STOLETJA

Kos, J. (2000). *Pregled slovenske književnosti*. DZS.

Novak Popov, I. (2004). *Antologija slovenskih pesnic: 1981–2000*. Založba Tuma.

Novak Popov, I. (2014). *Novi sprehodi po slovenski poeziji*. Slavistično društvo Slovenije.

Pavlič, D. (2024). Slovenska poezija v gimnazijah. *Jezik in slovstvo*, 69(3), 181–192.

<https://doi.org/10.4312/jis.69.3.181-192>

Pezdirč Bartol, M. (2009). Raznovrstnost poetik slovenskih dramatičark v zadnjem desetletju. V Hladnik, M. (ur.). *Četrto slovensko-hrvaško slavistično srečanje*. Filozofska fakulteta, 193–201.

Zupan Sosič, A. (2006). *Robovi mreže, robovi jaza: sodobni slovenski roman*. Litera.

Zupan Sosič, A. (2016). Literarna oseba v sodobnem slovenskem romanu. *Jezik in slovstvo*, 61(1), str. 89–100.

SLOVENSKA KNJIŽEVNOST 21. STOLETJA KOT BESEDNA UMETNOST

Žbogar, A. (2020): Problemski pristop k šolski obravnavi Vojnovičeve Fige. V Šekli, M., Rezoničnik, L. (ur.). *Slovenski jezik in književnost v srednjeevropskem prostoru [Slovenski slavistični kongres, Gradec/Graz in Maribor, 1.–3. oktober, 8.–9. oktober 2020]* (str. 417–428). Zveza društev Slavistično društvo Slovenije.

<https://zdsds.si/tiskovina/2695/>

ODZIV NA BRANJE SLOVENSKE KNJIŽEVNOSTI 21. STOLETJA

Kos, J. (2000). *Pregled slovenske književnosti*. DZS.

Novak Popov, I. (2004). *Antologija slovenskih pesnic: 1981–2000*. Založba Tuma.

Novak-Popov, I. (2014). *Novi sprehodi po slovenski poeziji*. Zveza društev Slavistično društvo Slovenije.

Pavlič, D. (2024). Slovenska poezija v gimnazijah. *Jezik in slovstvo*, 69(3), 181–192.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/humpoxj>

Pezdirč Bartol, M. (2009). Raznovrstnost poetik slovenskih dramatičark v zadnjem desetletju. V Hladnik, M. (ur.). *Zbornik referatov s Četrtega slovensko-hrvaškega slavističnega srečanja, ki je bilo v Jeruzalemu v Slovenskih goricah, 13.–14. junija 2008* (str. 193–201). Znanstvena založba Filozofske fakultete.

<http://www.ff.uni-lj.si/slovjez/jeruzalem.pdf>

Zupan Sosič, A. (2006). *Robovi mreže, robovi jaza: sodobni slovenski roman*. Litera.

Zupan Sosič, A. (2016). Literarna oseba v sodobnem slovenskem romanu. *Jezik in slovstvo*, 61(1), str. 89–100.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/sSupolk>

PRILOGE

PRILOGE PO POGLAVJIH

SPECIALNODIDAKTIČNA PRIPOROČILA PODROČJA/PREDMETA

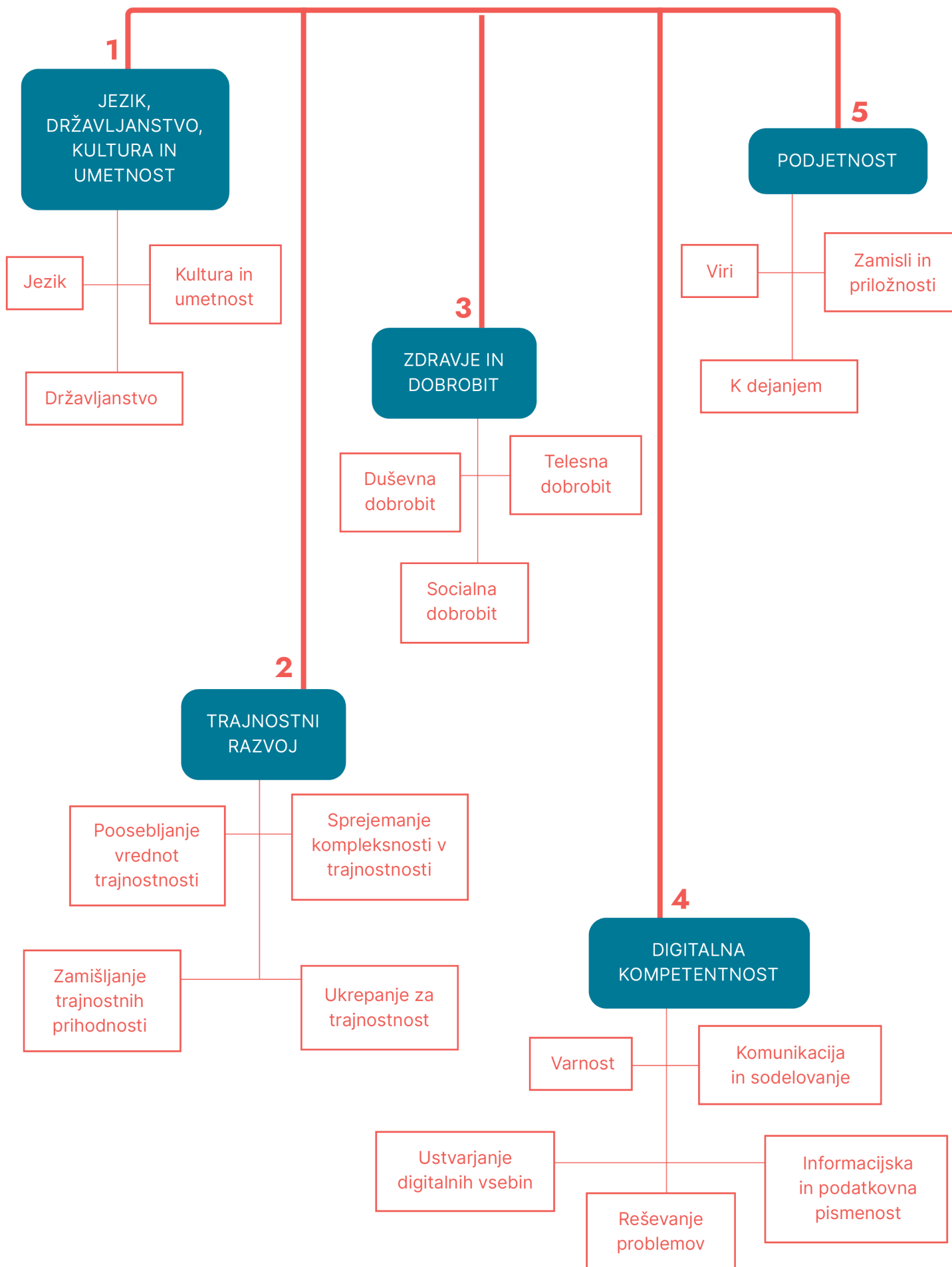
» https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Solska_interpretacija_pri_pouku_književnosti.docx

BRANJE LITERARNIH BESEDIL V CELOTI

OPIS TEME

» https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Motivacijsko_branje_predlogi.pdf

KLJUČNI CILJI PO PODROČJIH SKUPNIH CILJEV

1 /// JEZIK, DRŽAVLJANSTVO, KULTURA IN UMETNOST

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

1.1 JEZIK

1.1.1 Strokovna besedila	1.1.1.1 Pri posameznih predmetih razvija zmožnost izražanja v različnih besedilnih vrstah (referat, plakat, povzetek, opis, pogovor itd.).
1.1.2 Strokovni jezik	1.1.2.1 Se zaveda, da je učenje vsebine posameznega predmeta hkrati tudi spoznavanje njegove strokovne terminologije; torej učenje jezika na ravni poimenovanj za posamezne pojme in na ravni logičnih povezav. 1.1.2.2 Se izraža z ustrezno terminologijo predmeta in skrbi za ustrezno govorno ter pisno raven svojega strokovnega jezika.
1.1.3 Univerzalni opis jezika kot sistema	(pri vseh predmetih:) 1.1.3.1 Se zaveda podobnosti ter razlik med jeziki in je na to pozoren tudi pri uporabi gradiv v tujih jezikih, pri uporabi prevajalnikov, velikih jezikovnih modelov, avtomatsko prevedenih spletnih strani itd. (pri vseh jezikovnih predmetih:) 1.1.3.2 Se zaveda, da različne jezike lahko opisujemo na podoben način; pri pouku tujih jezikov zato uporablja znanje, pridobljeno pri pouku učnega jezika, in obratno: zna primerjati jezike, ki se jih uči, in razpozna podobnosti ter razlike med njimi.
1.1.4 Razumevanje pomena branja	1.1.4.1 Pri vseh predmetih redno bere, izbira raznolika bralna gradiva, jih razume, poglobljeno analizira in kritično vrednoti.
1.1.5 Jezik in nenasilna komunikacija	1.1.5.1 Razvija lastne sporazumevalne zmožnosti skozi nenasilno komunikacijo.

1.2 DRŽAVLJANSTVO

1.2.1 Poznavanje in privzemanje človekovih pravic ter dolžnosti kot temeljnih vrednot in osnov državljanske etike	1.2.1.1 Pozna, razume in sprejema človekove pravice kot skupni evropski in ustavno določeni okvir skupnih vrednot ter etike. 1.2.1.2 Razume, da so človekove pravice univerzalne in nepogojene, da uveljavljajo vrednote svobode in enakosti. 1.2.1.3 Razume in sprejema, da je obstoj pravic pogojen s spoštovanjem individualne dolžnosti do enake pravice drugega. 1.2.1.4 Razume in sprejema, da je dolžnost do enake pravice drugega dolžnost zaradi dolžnosti (ne le pravica zaradi individualnega interesa). 1.2.1.5 Razume in sprejema človekove pravice in dolžnosti kot osnovno, vsem državljanom skupno etiko (moralo), ki uveljavlja vrednote spoštovanja človekovega dostojanstva, pravičnosti, resnice, zakona, lastnine, nediskriminacije in strpnosti.
1.2.2 Etična refleksija	1.2.2.1 Spozna, da obstajajo moralna vprašanja, pri katerih ni vnaprej danih od vseh sprejetih odgovorov. 1.2.2.2 Razvija občutljivost za moralna vprašanja ter sposobnost, da o njih razmišlja skupaj z drugimi.
1.2.3 Sodelovanje z drugimi v skupnosti in za skupnost	1.2.3.1 Z namenom uresničevanja skupnega dobrega sodeluje z drugimi ter podaja in uresničuje predloge, ki kakovostno spreminjajo skupnosti. 1.2.3.2 Prek lastnega delovanja ozavešča pomen skrbi za demokratično skupnost ter krepi zavedanje o pomenu pripadnosti skupnosti za lastnodobrobit in dobrobit drugih.
1.2.4 Aktivno državljanstvo in politična angažiranost	1.2.4.1 Ob zavedanju pozitivnega pomena politike kot skupnega reševanja izzivov in skrbi za dobrobit vseh, pa tudi iskanja kompromisov in preseganja konfliktov, pozna raznolike oblike demokratičnega političnega angažiranja in se vključuje v politične procese, ki vplivajo na življenja ljudi.
1.2.5 Znanje za kritično mišljenje, za aktivno državljansko držo	1.2.5.1 Uporabi znanja vsakega predmetnega področja za kritično in aktivno državljansko držo.

1.3 KULTURA IN UMETNOST

1.3.1 Sprejemanje, doživljanje in vrednotenje kulture in umetnosti	1.3.1.1 Intuitivno ali zavestno (individualno in v skupini) vzpostavlja odnos do kulture, umetnosti, umetniške izkušnje in procesov ustvarjanja ter ob tem prepozna lastna doživetja in se vživlja v izkušnjo drugega. itd.).
1.3.2 Raziskovanje in spoznavanje kulture ter umetnosti	1.3.2.1 Raziskuje in spozna kulturo, umetnost, umetniške zvrsti ter njihova izrazna sredstva v zgodovinskem in kulturnem kontekstu.
1.3.3 Izražanje v umetnosti in z umetnostjo	1.3.3.1 Je radoveden in raziskuje materiale in umetniške jezike, se z njimi izraža, razvija domišljijo ter pogloblja in širi znanje tudi na neumetniških področjih.
1.3.4 Uživanje v ustvarjalnem procesu ter dosežkih kulture in umetnosti	1.3.4.1 Uživa v ustvarjalnosti, se veseli lastnih dosežkov in dosežkov drugih. 1.3.4.2 V varnem, odprtem in spodbudnem učnem okolju svobodno izraža želje in udejanja ustvarjalne ideje.
1.3.5 Živi kulturo in umetnost	1.3.5.1 Živi kulturo in umetnost kot vrednoto v domačem in šolskem okolju ter prispeva k razvoju šole kot kulturnega središča in njenemu povezovanju s kulturnim in z družbenim okoljem.

2 /// TRAJNOSTNI RAZVOJ

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

2.1 POOSEBLJANJE VREDNOT TRAJNOSTNOSTI

2.1.1 Vrednotenje trajnostnosti	2.1.1.1 Kritično oceni povezanost lastnih vrednot in vrednot družbe s trajnostnostjo glede na svoje trenutne zmožnosti ter družben položaj.
2.1.2 Podpiranje pravičnosti	2.1.2.1 Pri svojem delovanju upošteva etična načela pravičnosti, enakopravnosti ter sočutja.
2.1.3 Promoviranje narave	2.1.3.1 Odgovoren odnos do naravnih sistemov gradi na razumevanju njihove kompleksnosti in razmerij med naravnimi ter družbenimi sistemi.

2.2 SPREJEMANJE KOMPLEKSNOSTI V TRAJNOSTNOSTI

2.2.1 Sistemsko mišljenje	2.2.1.1 K izbranemu problemu pristopa celostno, pri čemer upošteva povezanost okoljskega, gospodarskega in družbenega vidika. 2.2.1.2 Presoja kratkoročne in dolgoročne vplive delovanja posameznika in družbenih skupin v družbi, družbe na lokalni, regionalni, nacionalni ter globalni ravni.
2.2.2 Kritično mišljenje	2.2.2.1 Kritično presoja informacije, poglede in potrebe o trajnostnem razvoju z vidika naravnega okolja, živih bitij in družbe, pri čemer upošteva različne poglede, pogoje z osebnim, socialnim in kulturnim ozadjem.
2.2.3 Formuliranje problema	2.2.3.1 Pri opredelitvi problema upošteva značilnosti problema – (ne)jasnost, (ne)opredeljenost, (ne)določljivost problema – in lastnosti reševanja – (ne)definirane, (ne)sistemske rešitve – ter vpletenost deležnikov.

2.3 ZAMIŠLJANJE TRAJNOSTNIH PRIHODNOSTI

2.3.1 Pismenost za prihodnost	2.3.1.1 Na podlagi znanja, znanstvenih dognanj in vrednot trajnostnosti razume ter vrednoti možne, verjetne in želene trajnostne prihodnosti (scenarije). 2.3.1.2 Presoja dejanja, ki so potrebna za doseganje želene trajnostne prihodnosti.
2.3.2 Prilagodljivost	2.3.2.1 V prizadevanju za trajnostno prihodnost tvega in se kljub negotovostim prilagaja ter sprejema trajnostne odločitve za svoja dejanja.
2.3.3 Raziskovalno mišljenje	2.3.3.1 Pri načrtovanju in reševanju kompleksnih problemov/-atik trajnostnosti uporablja in povezuje znanja in metode različnih znanstvenih disciplin ter predlaga ustvarjalne in inovativne ideje in rešitve.

2.4 UKREPANJE ZA TRAJNOSTNOST

2.4.1 Politična angažiranost	2.4.1.1 Ob upoštevanju demokratičnih načel kritično vrednoti politike z vidika trajnostnosti ter sodeluje pri oblikovanju trajnostnih politik in prakse na lokalni, regionalni, nacionalni ter globalni ravni.
2.4.2 Kolektivno ukrepanje	2.4.2.1 Pri prizadevanju in ukrepanju za trajnostnost upošteva demokratična načela in aktivno ter angažirano (konstruktivno) sodeluje z drugimi.
2.4.3 Individualna iniciativa	2.4.3.1 Se zaveda lastnega potenciala in odgovornosti za trajnostno delovanje in ukrepanje na individualni, kolektivni ter politični ravni.

3.1 DUŠEVNA DOBROBIT

3.1.1 Samozavedanje	3.1.1.1 Zaznava in prepoznavna lastno doživljanje (telesne občutke, čustva, misli, vrednote, potrebe, želje) ter lastno vedenje. 3.1.1.2 Skozi izkušnje razume povezanost različnih vidikov lastnega doživljanja (telesni občutki, čustva, misli, vrednote, potrebe, želje) v specifičnih situacijah (npr. ob doživljanju uspeha in neuspeha v učnih in socialnih situacijah).
3.1.2 Samouravnavanje	3.1.2.1 Uravnava lastno doživljanje in vedenje (npr. v stresnih učnih in socialnih situacijah). 3.1.2.2 Razvija samozaupanje in samospoštovanje. 3.1.2.3 Se učinkovito spoprijema z negotovostjo in kompleksnostjo. 3.1.2.4 Učinkovito upravlja, organizira čas učenja in prosti čas.
3.1.3 Postavljanje ciljev	3.1.3.1 Prepoznavna lastne interese, lastnosti, močna in šibka področja ter v skladu z njimi načrtuje kratkoročne in dolgoročne cilje (vezane na duševno, telesno, socialno in učno področje). 3.1.3.2 Spremlja doseganje in spreminjanje načrtovanih ciljev. 3.1.3.3 Razvija zavzetost in vztrajnost ter krepi zmožnosti odložitve nagrade.
3.1.4 Prožen način razmišljanja	3.1.4.1 Razvija osebno prožnost, razvojno miselno naravnost, radovednost, optimizem in ustvarjalnost. 3.1.4.2 Učinkovito se spoprijema s problemskimi situacijami, ki zahtevajo proaktivno miselno naravnost.
3.1.5 Odgovornost in avtonomija	3.1.5.1 Krepi odgovornost, avtonomijo in skrbi za osebno integriteto.

3.2 TELESNA DOBROBIT

3.2.1 Gibanje in sedenje	3.2.1.1 Razume pomen vsakodnevnega gibanja za zdravje in dobro počutje. 3.2.1.2 Razvija pozitiven odnos do gibanja. 3.2.1.3 Vključuje se v različne gibalne dejavnosti, tudi tiste, ki razbremenijo naporen vsakdan. 3.2.1.4 Razume škodljivosti dolgotrajnega sedenja, razvija navade za prekinitev in zmanjšanje sedenja.
3.2.2 Prehrana in prehranjevanje	3.2.2.1 Razume pomen uravnotežene prehrane. 3.2.2.2 Razvija navade zdravega prehranjevanja. 3.2.2.3 Oblikuje pozitiven odnos do hrane in prehranjevanja.
3.2.3 Sprostitev in počitek	3.2.3.1 Razume pomen počitka in sprostitve po miselnem ali telesnem naporu. 3.2.3.2 Spozna različne tehnike sproščanja in uporablja tiste, ki mu najbolj koristijo. 3.2.3.3 Razume pomen dobrih spalnih navad za učinkovito telesno in miselno delovanje ter ravnanje.
3.2.4 Varnost	3.2.4.1 Spozna različne zaščitne ukrepe za ohranjanje zdravja. 3.2.4.2 Ravna varno in odgovorno, pri čemer skrbi za ohranjanje zdravja sebe in drugih.
3.2.5 Preventiva pred različnimi oblikami zasvojenosti	3.2.5.1 Usvaja znanje o oblikah in stopnjah zasvojenosti ter o strategijah, kako se jim izogniti oz. jih preprečiti z zdravim življenjskim slogom.

3.3 SOCIALNA DOBROBIT

3.3.1 Socialno zavedanje in zavedanje raznolikosti	3.3.1.1 Ozavešča lastno doživljanje in vedenje v odnosih z drugimi. 3.3.1.2 Zaveda se in prepoznavna raznolikosti v ožjem (oddelek, vrstniki, družina) in širšem okolju (šola, lokalna skupnost, družba).
3.3.2 Komunikacijske spretnosti	3.3.2.1 Razvija spretnosti aktivnega poslušanja, asertivne komunikacije, izražanja interesa in skrbi za druge.
3.3.3 Sodelovanje in reševanje konfliktov	3.3.3.1 Konstruktivno sodeluje v različnih vrstah odnosov na različnih področjih. 3.3.3.2 Krepi sodelovalne veščine, spretnosti vzpostavljanja in vzdrževanja kakovostnih odnosov v oddelku, družini, šoli, širši skupnosti, temelječih na spoštljivem in asertivnem komuniciranju ter enakopravnosti.
3.3.4 Empatija	3.3.4.1 Krepi zmožnosti razumevanja in prevzemanja perspektive drugega. 3.3.4.2 Prepoznavna meje med doživljanjem sebe in drugega. 3.3.4.3 Uravnava lastno vedenje v odnosih, upoštevajoč več perspektiv hkrati.
3.3.5 Prosocialno vedenje	3.3.5.1 Krepi prepoznavanje in zavedanje potrebe po nudenju pomoči drugim. 3.3.5.2 Prepoznavna lastne potrebe po pomoči in strategije iskanja pomoči. 3.3.5.3 Krepi družbeno odgovornost.

4 /// DIGITALNA KOMPETENTNOST

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

4.1 INFORMACIJSKA IN PODATKOVNA PISMENOST

4.1.1 Brskanje, iskanje in filtriranje podatkov, informacij ter digitalnih vsebin	4.1.1.1 Izraža informacijske potrebe, išče podatke, informacije in vsebine v digitalnih okoljih ter izboljšuje osebne strategije iskanja.
4.1.2 Vrednotenje podatkov, informacij in digitalnih vsebin	4.1.2.1 Analizira, primerja in kritično vrednoti verodostojnost in zanesljivost podatkov, informacij in digitalnih vsebin.
4.1.3 Upravljanje podatkov, informacij in digitalnih vsebin	4.1.3.1 Podatke zbira, obdeluje, prikazuje in shranjuje na najustreznejša mesta (trdi disk, oblak, USB itd.) tako, da jih zna kasneje tudi najti.

4.2 KOMUNIKACIJA IN SODELOVANJE

4.2.1 Interakcija z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.1.1 Sporazumeva se z uporabo različnih digitalnih tehnologij in razume ustrezna sredstva komunikacije v danih okoliščinah.
4.2.2 Deljenje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.2.1 Deli podatke, informacije in digitalne vsebine z drugimi z uporabo ustreznih digitalnih tehnologij. Deluje v vlogi posrednika in je seznanjen s praksami navajanja virov ter avtorstva.
4.2.3 Državljsko udejstvovanje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.3.1 Išče in uporablja portale za udejstvovanje v družbi. Poišče skupine, ki zastopajo njegove interese, s pomočjo katerih lahko aktivno daje predloge za spremembe.
4.2.4 Sodelovanje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.4.1 Z digitalnimi orodji soustvarja skupno vsebino in se zavzema za krepitev sodelovanja med člani.
4.2.5 Spletni bonton	4.2.5.1 Pri uporabi digitalnih tehnologij in omrežij prilagaja svoje vedenje pričakovanjem ter pravilom, ki veljajo v določeni skupini.
4.2.6 Upravljanje digitalne identitete	4.2.6.1 Ustvari eno ali več digitalnih identitet in z njimi upravlja, skrbi za varovanje lastnega ugleda ter za ravnanje s podatki, ki nastanejo z uporabo številnih digitalnih orodij in storitev v različnih digitalnih okoljih.

4.3 USTVARJANJE DIGITALNIH VSEBIN

4.3.1 Razvoj digitalnih vsebin	4.3.1.1 Ustvarja in ureja digitalne vsebine v različnih formatih.
4.3.2 Umeščanje in poustvarjanje digitalnih vsebin	4.3.2.1 Digitalne vsebine obogati z dodajanjem slik, glasbe, videoposnetkov, vizualnih efektov idr.
4.3.3 Avtorske pravice in licence	4.3.3.1 Pozna licence in avtorske pravice. Spoštuje pravice avtorjev in jih ustrezno citira.
4.3.4 Programiranje	4.3.4.1 Zna ustvariti algoritem za rešitev enostavnega problema. Zna odpraviti preproste napake v programu.

4.4 VARNOST

4.4.1 Varovanje naprav	4.4.1.1 Deluje samozaščitno; svoje naprave zaščiti z ustreznimi gesli, programsko opremo in varnim ravnanjem, jih ne pušča brez nadzora v javnih prostorih idr.
4.4.2 Varovanje osebnih podatkov in zasebnosti	4.4.2.1 Varuje osebne podatke in podatke drugih ter prepoznava zaupanja vredne ponudnike digitalnih storitev.
4.4.3 Varovanje zdravja in dobrobiti	4.4.3.1 Digitalno tehnologijo uporablja uravnoteženo, skrbi za dobro telesno in duševno dobrobit ter se izogiba negativnim vplivom digitalnih medijev.
4.4.4 Varovanje okolja	4.4.4.1 Zaveda se vplivov digitalnih tehnologij in njihove uporabe na okolje.

4.5 REŠEVANJE PROBLEMOV

4.5.1 Reševanje tehničnih težav	4.5.1.1 Prepozna tehnične težave pri delu z napravami ali digitalnimi okolji ter jih rešuje.
4.5.2 Prepoznavanje potreb in opredelitev tehnoloških odzivov	4.5.2.1 Prepoznava in ocenjuje potrebe, izbira ter uporablja digitalna orodja in jih prilagaja lastnim potrebam.
4.5.3 Ustvarjalna uporaba digitalne tehnologije	4.5.3.1 S pomočjo digitalne tehnologije ustvarja rešitve in novosti v postopkih ter izdelkih.
4.5.4 Prepoznavanje vrzeli v digitalnih kompetencah	4.5.4.1 Prepozna vrzeli v svojih digitalnih kompetencah, jih po potrebi izboljšuje in dopolnjuje ter pri tem podpira tudi druge.

5.1 ZAMISLI IN PRILOŽNOSTI

5.1.1 Odkrivanje priložnosti	5.1.1.1 Prepoznava avtentične izzive kot priložnosti za ustvarjanje vrednost zase in za druge.
5.1.2 Ustvarjalnost in inovativnost	5.1.2.1 Pri reševanju izzivov na ustvarjalen način uporablja znanje in izkušnje za ustvarjanju boljših rešitev. 5.1.2.2 Pripravi nabor možnih rešitev izziva, pri čemer stremi k oblikovanju vrednosti za druge.
5.1.3 Vizija	5.1.3.1 Oblikuje vizijo prihodnosti, ki vključuje odgovore na vprašanja, kaj namerava početi v prihodnosti, kakšen želi postati in kakšno skupnost želi sooblikovati.
5.1.4 Vrednotenje zamisli	5.1.4.1 Vrednoti rešitve ob upoštevanju kriterijev po načelu ustvarjanja dobrobiti za druge in izbere ustrezno rešitev.
5.1.5 Etično in trajnostno razmišljanje	5.1.5.1 Prepozna in ovrednoti vpliv svojih odločitev ter ravnanj na skupnost in okolje.

5.2 VIRI

5.2.1 Samozavedanje in samoučinkovitost	5.2.1.1 Prepozna svoje želje, močna in šibka področja ter zaupa, da lahko pozitivno vpliva na ljudi in situacije.
5.2.2 Motiviranost in vztrajnost	5.2.2.1 Je pozitivno naravnani, samozavesten in osredotočen na proces reševanja izziva. 5.2.2.2 Vztraja pri opravljanju kompleksnejših nalog.
5.2.3 Vključevanje virov	5.2.3.1 Pridobi podatke in sredstva (materialna, nematerialna in digitalna), potrebne za prehod od zamisli k dejanjem, s katerimi odgovorno in učinkovito upravlja, pri čemer upošteva učinkovito izrabo lastnega časa in finančnih sredstev.
5.2.4 Vključevanje človeških virov	5.2.4.1 Spodbuja in motivira druge pri reševanju skupnih nalog. 5.2.4.2 Poišče ustrezno pomoč posameznika (npr. vrstnika, učitelja, strokovnjak itd.) ali strokovne skupnosti. 5.2.4.3 Razvije spretnosti za učinkovito komunikacijo, pogajanje, vodenje, ki so potrebne za doseganje rezultatov.
5.2.5 Finančna pismenost	5.2.5.1 V različnih življenjskih situacijah prepozna in rešuje finančne izzive (viri finančnih sredstev, skrb za denar, poslovanje npr. z banko, zavarovalnico ter drugimi finančnimi institucijami, ocena potrebnih sredstev, tveganj in odločitev o zadolževanju ter naložbi, varčevanju). 5.2.5.2 Sprejema odgovorne finančne odločitve za doseganje blaginje (osebne in za skupnost). 5.2.5.3 Pridobiva ustrezno znanje na področju finančne pismenosti za kakovostno vsakdanje in poklicno življenje.

5.3 K DEJANJEM

5.3.1 Prevzemanje pobude	5.3.1.1 Spodbuja in sodeluje pri reševanju izzivov, pri čemer prevzema individualno in skupinsko odgovornost.
5.3.2 Načrtovanje in upravljanje	5.3.2.1 V procesu reševanja problemov si zastavlja kratkoročne, srednjeročne in dolgoročne cilje, opredeli prednostne naloge in pripravi načrt. 5.3.2.2 Prilagaja se nepredvidnim spremembam.
5.3.3 Obvladovanje negotovosti, dvoumnosti in tveganja	5.3.3.1 Na nepredvidene situacije se odziva s pozitivno naravnanoostjo in ciljem, da jih uspešno razreši. 5.3.3.2 Pri odločitvah primerja in analizira različne informacije, da zmanjša negotovost, dvoumnost in tveganja.
5.3.4 Sodelovanje	5.3.4.1 Sodeluje z različnimi posamezniki ali skupinami. 5.3.4.2 Morebitne spore rešuje na konstruktiven način in po potrebi sklepa kompromise.
5.3.5 Izkusveno učenje	5.3.5.1 Z reševanjem izzivov pridobiva nove izkušnje in jih upošteva pri sprejemanju nadaljnjih odločitev. 5.3.5.2 Presoja uspešnost doseganja zastavljenih ciljev in pri tem prepozna priložnosti za nadaljnje učenje. 5.3.5.3 Prepozna priložnosti za aktivno uporabo pridobljenega znanja v novih situacijah. 5.3.5.4 Povratne informacije uporabi za nadaljnji razvoj podjetnostne kompetence.